

R.P.R.

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 13947 Format I

No. Inventar 19202 Anul

Secția..... Raftul

13947

N. N. BELDICEANU. M

FETITA DOCTORULUI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „MINERVA“

1845

FETIȚA DOCTORULUI

N. N. BELDICEANU

Inv. 13947.

FETIȚA
DOCTORULUI

19202.

INSTITUTUL „MINERVA“, BUCUREȘTI

1914

859-32.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

COTA

13947

1956

1961

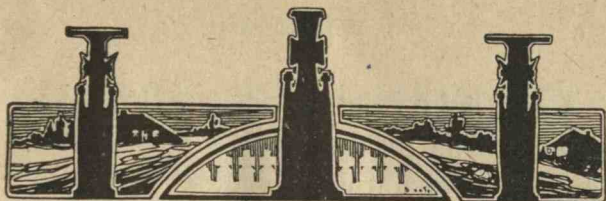
EDITURA INSTITUTULUI DE
ARTE GRAFICE «MINERVA»

REPRODUCEREA OPRITĂ

B.C.U. Bucuresti

C19202

FETIȚA DOCTORULUI

In fiecare seară, doctorul Ulrich se așeză la pian ori luă violoncelul și cântă, cu ochii albaștri duși în gol, vr'un lied ori vr'o sonată. Și Brândușa se lipea de dânsul, și ascultă: cu ochișorii țintiți departe, cu fruntea înaltă și boltită, îngândurată, cu fața palidă, fină, ca de fildeș, cu nările crescute, — cașicum ar fi sorbit lacome o mireasmă, — cu gurița roșie, cu colțurile arcuite puțin în jos. Eră în stare să stea așa ceasuri, — mută, neclintită, — s'asculte.

eră o adevărată orchestră, când s'adunau cu toții, sărbătorile?... Maică-sa, nu cântă la pian dumnezeeste din Chopin? Muzica plină de văpaia lunii, în care rătăcesc perechi singuratece de îndrăgostiți... Tatăl lui, nu cântă din violoncel ca un muzicant desăvârșit?

Și, în urechi, îi sună ca un glas cald de bariton; și-l vede pe bătrân, încovoiat asupra violoncelului, cu părul alb, poleit de lampă, ca suflat de vijelie, în jurul frunții înnalte și boltite ca fruntea fetei lui. «De ce n'ar fi și fetița lui o muzicantă mare?» Și doctorul simțea crescându-i inima în piept; zâmbea și șueră ca un zănatec, de se uită lumea după el.

Lumea se întreba: de ce o fi umblând doctorul așa de prost îmbrăcat? De pățimaș, nu e pățimaș; n'are nici o patimă: cărți nu-l vezi jucând, chefuri nu face... Nimeni nu-i știa visul: să-și ducă fata la Conservator, la Viena. Asta-i hotărârea lui neclintită; de asta, dânsul, care n'a strâns, până acum, nici o lețcaie,—acuma strânge parale. Umblă, cu același rînd de haine, și vara și iarna,

de vreo trei ani; paltonul i se înverzise, i se lustruise pe la coate, — îl purtă de cinci ani, — dar nici gând n'avea să-și cum-pere altul:

«Las', că e bun încă», murmură. Îi ține cald; cei trebuie mai mult? Și simte, c'ar fi în stare să umble ca un cerșitor, să înfrunte privirea bățjocoritoare a lumii întregi, să mânânce ani de zile numai pâne goală, — numai să-și poată trimite fetița la Conservatorul din Viena:

«He-hei, acolo sânt profesori, se gândește doctorul; acolo, halal, profesori...»

Până și nevastă-sa, — care n'avea nici-odată obiceiul să-i vorbească de haine, — începuse să-i spue, că-i îmbrăcat mai rău ca un hamal:

«Fă-ți, omule, un rând de haine, că râde lumea de tine; ce-înseamnă halul acesta de nesimțire?...»

Și doctorul zâmbea cu filozofie:

«Las', dragă, mi-oiu face mai târziu...»

Și adăugă, cu o licărire de glumă în ochii lui buni:

«N'am doar de gând să mă'nsor a doua oară; mi-ajunge odată...»

Hainele lui vechi o fac și pe Brândușa să sufere, în taină; să-și amintească de unele priviri ale oamenilor, când trece doctorul pe uliți, în redengota lui înverzită. Câte odată, sările, doctorul, după ce s'au culcat toți, își șterge redengota cu benzină, privind, căutând, de aproape, petele, cu ochii lui miopi; ori vâra, cu greu, ața-în ac, cu degetele lui osoase, cu bătăture la vârfuri, din pricina strunelor violoncelului, privind în zarea lămpii,— și-și coase, neîndemânatec, un nasture ori își țârâe, cu răbdare, haina, cu nasul mare vârât în ea — și, din când în când, se uită, cu coada ochilor, spre patul nevستی-sa ori a fetiței. Brândușa îl vede bine, printre gene; dar se face că doarme: simte că dânsul se ferește și de ea, nu numai de maică-sa; și inima mică i se strânge de milă. Se gândește: Săracu, tata, tare-i bun și necăjit... Dacă ar avea ea parale ar alerga, într'un suflet, la o prăvălie, și i-ar lua un rând frumos de haine, fără să știe nimeni, și i l-ar pune, binișor, pe scaunul dela căpătâiu; și dimineața, când s'ar trezi dânsul, și ar da cu ochii de hainele noi și ar privi mirat, cu sprincenele ridicate, —

ea s'ar face că doarme: nici n'ar suflă...

Încep, apoi, a i se depăna alte gânduri: «Mama asta, de ce-o fi fiind așa de rea cu dânsul; de ce nu i-i milă și ei de el?» Și simte c'o urăște în clipele acestea: nu pentru că se poartă rău cu ea; dar fiindcă se poartă rău cu dânsul.

Simțirea ei prea fină pentru un copil, (☹) izvorâtă, parcă, din niște coarde subțirele ca niște fire de paianjen, — a făcut-o, întotdeauna, să nu se simtă bine lângă maică-sa, fără să-și dea seamă de ce; cum nu-și putea da seamă de ce se simte așa de bine lângă tătâni-su, de ce-l așteptă, când eră numai de doi-trei ani; de ce-i auzea cu bucurie pașii grei, osteniți, și-i alergă, într'un suflet, înainte.

Doamna Ulrich n'avea nici o linie rotundă, mlădioasă; toată eră alcătuită din linii frânte. Totul eră ascuțit, tăios, în ea: glasul, fața colțuroasă, ochii sfredelitori; și sufletul îi eră izvodit, numai din ascuțisuri, ca întreaga ei ființă. Toate ascuțimile acestea de cremene, râneau sufletul ei de copil închis, — de copil prea cuminte, prea gânditor, în care toate vibrau prea puternic,

O glumă răutăcioasă, pe care o făcea pe sama ei o colegă; o vorbă prea aspră, pe care i-o aruncă vr'o profesoară, care habar n'avea ce simțire fină se ascundea în fetița aceasta cu sufletul zăvorit, cu ochii, prea adânci și cu fruntea prea involtă și înaltă, — o urmărea, o chinuia zile întregi, o făcea să geamă noaptea în pat, cu dinții strânși, să se zvârcolească până târziu, ca de durerea unei răni. Dar nici odată nu spunea, nu se plângea nimăruie acasă: mândria, — tot așa de rară pentru vârsta ei, ca și simțirea ei neobișnuită — îi încheșta îndărătnic gura, o făcea să ascundă toate umilințele, toate suferințele ei de copil, în cea mai tănuită chilie a sufletului.

Dintre toate profesoarele, cea care o făcea să sufere mai mult, era directoara.

Sufletul fetiței aceștia gânditoare, era ca o vioară bătrână, care, în loc să încapă în mâinile unui artist, încăpuse în mâinile unui lăutar. Directoara era profesoară de matematică, și Brândușa era cea mai slabă din toată clasa la matematici. Subt fruntea ei boltită, — făcută, parcă anume, ca să răsune în ea mai adânc și mai frumos muzica, —

gândirea pășea încet, greoaie, ca amețită, ca zăpăcită, de răsunetele adânci ale simțirii. Și doamna directoare își rotunzea ochii bulbucăți de broască, și țipă tăios :

«Idioato, treci la loc...»

Și fetița intră palidă în bancă, cu ochii arzând ca de friguri, cu gura strânsă, cașicum ș'ar fi zăvorit un țipăt, gata să izbucnească, — și s'așeză la loc, în râsetele înfundate ale fetelor. Și țipătul acesta al directoarei i să înfingeă, îi găureă, parcă, fruntea involtă ; îl purtă, zile de-arândul, ca pe-o așchie înfiptă'n creier, îi sfredeleă urechile ca un burghiu de foc, îi aduceă în inimă, ca o suflare de frig, izvorâtă din hruba unei pivniți, și o făcea să tresară noaptea prin somn.

Somnul îi venea greu și când se întorcea acasă cu sufletul liniștit. Atunci, îi cântă în cap vr'o melodie, pe care o învățase de curând ori pe care o cântase seara doctorul, la pian ori din violoncel, în lumina verde a lămpii cu abajur. Și noaptea, în pat, sub fruntea ei boltită, melodia aceasta cântă mai frumos parcă, cu răsunete ciu-

date, ca venite de pe alte tărâmurii; se împletea ca o horbotă ușoară în căpșorul ei creț; căpăta înțeleșuri care nu le avea ziua. Plângeau, tainic, în ea: glasuri omenești, se tângueau sfioase suferinți ascunse. Și, deodată, i se părea, că-și plânge, încetinel, inima ei, toate suferințele ascunse, prefăcute-în cântec, — ș'atunci simțea, că i-s dragi durerile ei, că's dulci așa, închise-în murmurul unui cântec.

Când erau vânturi grele, iarăși n'o fură somnul până târziu; stă trează, ghemuită, cu genunchii la piept, subț plapomă; și ascultă, cu ochii închiși, cu o înfiorare, plăcută de frică, glasurile felurite ale vântului, care-i închipuiau melodii ciudate. Câteodată, i se părea cântecul depărtat al unui violoncel; parcă se trezise doctorul și cântă încetinel în altă odaie. Uneori, melodia vântului, se subția, se urcă sus, se tânguia în game cromatice, ca izvorâte dintr'o vioară. Apoi, deodată, — după un răstimp, — prindeau a tremura, în podul vechiu, glasuri de flaute și glasuri mai subțirele, mai tinere ca de piculină. Câteodată, cădeau tăceri mari, ca niște lacuri de întuneric, care făceau să-i

zvâcnească inima mai tare. Și, deodată, coborâ, ca din văzduh, o voce lină de tenor; și, după ea, porneau glasuri pierdute de soprani, — cântau dulce, adieau ca un cor de îngeri; de parcă s'ar fi deschis porțile cerului.

Astfel, vuetele vântului, cari, pentru lumea obișnuită, nu spun nimic, în sufletul Brândușei cântau cu voci felurite, cum cântă vuetele obișnuite, — zgomotul unor pași, al unui scaun răsturnat, un strigăt, — în bolțile adânci ale unei biserici: jos vuetele, — și sus, în noaptea bolților, fiecare din vuetele acestea, — până la cel mai urât, — cântă cu glasuri de serafimi. De aceea, *visurile doctorului*, nu erau poate-o nebunie de părinte, pe care dragostea îl orbește și-l face să creadă, că copilul lui are toate darurile.

În șapte ani de zile, de când făcea atâtea economii, — se lăsase și de fumat, — doctorul izbutise să strângă vr'o opt mii de franci. Bani i-a ținut, la început, într'un livret, pe numele Brândușii. Apoi, când s'au adunat mai mulți, a cumpărat bonuri, — firește, că tot pe numele fetei lui. Și, uneori, seara, când adormeau toți, se apropia

adus de spate, în vârful degetelor, ca un hoț, de săltarul în care-și ținea, într'o geantă veche, bonurile; și scoțându-le, le răvășea, cu un zâmbet de avar, care-și mângâie aurul.

Peste un an, aveà să-și trimeată fata la Viena; o mai lăsà să-și facă și clasa a patra, și, pe urmă, s'a isprăvit, o duce la Viena. Acolo sunt profesori mari, adevărați maiștri, nu cârpaci ca la Conservatoarele noastre, — se gândia, clipind fericit, în lumina micșorată a lămpii, cu teancul de bonuri pe genunchi.

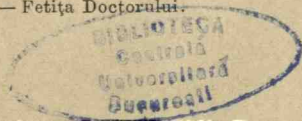
* * *

Èrà într'o recreație de după-amează. Fetele se primblau prin clasa mohorâtă, în ziua aceea ploioasă de toamnă. Din când în când, ușa din fund se deschideà, și intrà ori eșîà o elevă; și atunci se vedea un coridor întunecos, prin care se țeseau, la braț, alene, câteva școlărițe în șorturile lor negre ca niște rochii de doliu. Din toate clasele se înălță un zumzet aspru, adânc; din care, uneori tresăreà un strigăt tânăr, — un nume, —

tremură un răs subțirel. Brândușa stă, ca întotdeauna, la locul ei, cu fața albă răzemată într'o mînă; și'n ochii ei negri, — de un negru de catifea în ziua aceea, — se oglindea parcă, toată melancolia aleii de castani de afară, cari își cerneau, încet, frunzele ruginite. Ascultă, așa, fără nici un gînd, zbârnâitul ca de ghtară, pe care-l făcea, undeva, o șuviță de apă, în vr'un cazan. Urmărea cu ochii, în neștire, o frunză care cădea în unde tremurătoare și, — înaintea de-a ajunge, în noroiu, — luptă, părea că cercă să se întoarcă înapoi la ramura de pe care se desprinsese, — și cădea, apoi, ca sleită de puteri. Și, prin ochi, prin urechi, — odată cu priveliștea și cu susurul, cu suspinul, cu freamătul ploii, — îi intra, parcă, în suflet și frigul umed de afară; și inima, ca înfiorată, se strîngea, se pitea, asemenea unei vrăbii în burnița rece.

Cum stătea astfel, neclintită, la locul ei, își auzi numele; întoarse capul și clipi mărunț din genele lucii. În față-i stă directoara și o privea țintă, tăios, cu ochii rotunzi și bulbucați, verzi, cașicum i s'ar

9202

fi ridicat întrânșii o undă din veninul sufletului. O auzi ca de departe:

«Ce stai înaintea mea jos, ca o dobitoacă? În trei ani de zile, de când ești aici, n'ai învățat nici atâta lucru măcar: să fii cuviincioasă cu profesoarele?»

Și Brândușa se ridică cu mintea amețită, ca de-o lovitură grea de pumn în creștet. Împrejur, suite pe bănci, fetele se îngrămădeau, se striveau, să audă, să vadă. Și, fetița doctorului, zăreă, ca printr'o ceață, clipind, licărind, lucind, zeci de ochi răi, ca ochii unor jivine, — și nu pricepea ce s'a întâmplat cu ea și unde se află:

«Uită-te la mine; nu te uită în altă parte»... răcnî directoara zgâlțiind-o de umeri; spune-mi de ce te-ai îngălbenit așa, de ce te-ai zăpăcit așa, — dacă n'ai nici o vină? Ori te știi vinovată cu ceva, — spune, vorbește!..»

Îi înfingea unghiile în umere, ca pe niște ghiare, aplecându-se asupra ei, zvâindu-i în obraz mirosul acru al gurii cu dinții stricați, înnegriți, cașicum ar fi mușcat dintr'un boț de smoală.

«Ascultă, rânji directoara, zguduind-o mai tare, — lui Burghelea, care stă lângă tine, îi lipsesc doi franci, — înțelegi? I-a furat cineva doi franci... Ea astăzi a stat toată vremea lângă tine; nu s'a mișcat de lângă tine; decât numai când a băgat de seamă, că-i lipsesc banii și a venit la mine plângând... N'a avut cine să-i fure banii alta, decât tine»...

Și prinse a țipă ascuțit, din gât, ca eșită din minți:

«Mărturisește c'ai furat; mărturisește-ți, zic... A, tremuri... De ce tremuri, — dacă ești nevinovată, de ce tremuri? De ce te uiți la mine așa de speriată? A, stai, stai, că nu scapi, nu scapi...»

Și prinse a-i scotoci buzunarele, cu mișcări înfrigurate, gâfâind; și, deodată, cu un răcnet, înălțând o mână deasupra capetelor îngrămădite împrejur:

«Uitați-vă, fetelor, banii, — uitați-vă...»

Și arătând, între degete, banul de argint, cu cealaltă mână-i palmui obrajii de ceară, răcnind răgușit, înecându-se:

«Hoăto... Hoăto... O problemă nu știi să deslegi; da'să furi știi... Dacă mărturiseai, ticăloaso, scăpai mai eftin, — da'asa, fiindcă

n'ai vrut să-mi mărturisești, am să te dau afară din școală, ca să te învăț minte să mai furi...»

Brândușa nu se desvinovățeà; priveà numai cu ochii speriați împrejur; cașicum ar fi căutat un loc, pe unde să fugă,— și tremurà, din tot trupul ca de friguri: îi tremurau picioarele încovoiate, îi tremurau mânilor. Abia auzi țipătul directoarei:

«Haiti, ia-ți cărțile și pleacă-acasă! Mie hoațe nu-mi trebuesc... Ș' o lună, să nu-ți mai calce piciorul la școală, că te zvârl pe fereastră... Afară, afară...»

Și Brândușa se pomeni în mijlocul străzii, în ploae, strângându-și geanta cu cărți subțioară. Se uită aiurită împrejur, neștind în cotro s'apuce. Porni cu picioarele moi; dar simți, că ulița se învârtește cu ea; întinse o mână, ca prin întuneric, și se sprijini de un felinar. I se păru, însă, c'aude niște țipete, — și ridică ochii. Zări, ca printr'o negură, capete îngrămădite la o fereastră a școlii, și tresări ca de arsura unui biciu. Se trezi fugind prin ploaea piezișă, ca gonită din urmă.

Înnoptase, se aprinsese felinarele; și fetița

doctorului mergea înnainte, pe uliți necunoscute. Rochița-i erà grea de apă. Ploaia o răzbise până la piele ; dar nu simțea ; mergea înnainte, ca gonită de glasul tăios care-i țipa în urechi : «Hoațo-hoațo-hoațo...»

Și zgomotul pașilor ei prin noroiu, și murmurul nesfârșit al ploii, — toate vuetele — rosteau, strigau cuvântul acesta.

Rătăcind astfel în neștire, se pomeni, deodată, în fața casei. Se oprì ; dar nu îndrăzni să intre. Își încordă auzul ; ascultă ținându-și răsuflarea. În casă nu se auzea nimic. Pe la ferestrele luminate trecu o umbră ; și inima Brândușei se izbì speriată. Pe uliță se apropiară niște pași grăbiți. Se strecură repede în întunericul ogrăzii, în care luceau câteva bălți. Rămase, o clipă, nehotărîtă, neștiind unde să se ascudă. Zări, la câțivă pași, fântâna — și fugì subt acoperișul ei. De acolo, lipită de un stâlp, vedea drept în odaia în care erà pianul și, răzemat de pian, violoncelul. Lampa cu abajurul verde ardea liniștită pe pian, ca în fiecare seară, punând, pe violoncel și pe luciul pianului, câteva răsfrângerì verzi.

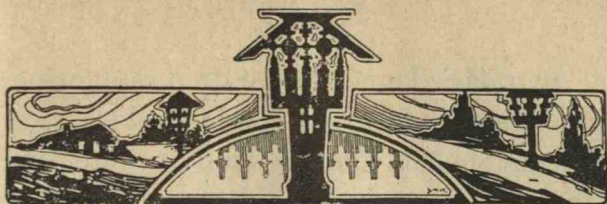
«Tata nu-i acasă...» murmurâ cu buzele uscate ; și se gândi :

«Nu-i acasă; mă caută...»

Și, dintr'odată, ca o frântură de fulger, îi clipi gâdul, că poate dânsul știe: a fost la școală, și directoara i-a spus, c'a dat-o afară, fiindcă a furat. Ochii îi ard orbitele ca doi cărbuni. Și inima îi țipă în urechi, cu fiecare zvâcnitură: «Hoăto, hoăto, hoăto». S'aud niște pași, cari parcă aleargă. Pe poartă, intră doctorul, călcând, deadreptul, prin bălți.

Fetița se frânge peste ghizdelele fântânii. În fund, apa lucește plină de taină. Rostește printre dinți o vorbă neînțeleasă, întinde brațele în gol, — și se prăbușește, în noaptea umedă a fântânii, ca amețită de ochiul din fund. Ciutura se izbește, de două ori, de pereții de piatră, făcând să zurue lanțul; și, — după un răstimp scurt, — răsună, în adâncuri, vuetul apei, cașicum ar fi zvârlit cineva un bolovan. Apoi, — numai scârțâitul ușurel, ca de greer, al ciuturii, care se leagănă în noaptea fântânii, deasupra lucirii tainice.

GRUIA

GRUIA

Se dusesese vestea de isprăvile lui Gruia tocmai la Stambul; și, într'o bună dimineață, ce-i veni Împăratului: dădù poruncă unui Pașă să-și ia o mie de spahii, aleși pe sprinceană, și să plece să-l aducă pe Gruia, nevătămat, la Țarigrad. Ș'a purces oștirea, să împlinească porunca împărătească. Și, dac'a ajuns la noi, a prins a ispiți în dreapta și 'n stânga, până când a aflat, că Gruia, când se satură de voinicit, hodinește subt un tei din codrii Balaurului.

Au rătăcit Turcii, vreme de o săptămână, prin întunecimile pădurii, prin hrubele verzi și umede, până când au simțit o mireasmă slabă de floare de tei; ș'atunci s'au luat după mireazma aceasta ș'au mers o zi ș'o noapte, pân'au ajuns la teiul lui Gruia. Numai teiul acesta erà ci-că'n toată pădurea Balaurului. Se înălță în mijlocul unei poene, încărcat de floare și de armele lui Gruia; și, de înalt ce erà, părea că sprijinește în creștet coviltirul cerului, și erà așa de gros, că numai o horă de o sută de voinici l-ar fi putut cuprinde. Crengile dela poală, de încarcate de arme ce erau, atârnav pân'n pământ, și frunza erà așa de deasă, că cerul să vedeà numai ca niște luminiți albastre; de parcă ardeau, în frunzare, mii de lumânări, ca într'un policandru al cerului. Și împrejurul minunii aceștia de tei, roiau, de dimineață pân'n seară, într'un zumzet adânc, nesfârșit, niște albine, cu mult mai mari ca cele obișnuite: coborâte, parcă, din grădinile raiului; și de aurii ce erau, păreau că roesc, împrejurul teiului, stelele cerului.

Turcii se pitiră prin desișuri, și prinseră

a se târâ ca șerpilor. Gruia dormea greu, în noaptea de subț poala teiului, amețit de mi-reazmă; și calul, negru ca tăciunile, pășteă, nu departe, iarba grasă.

Pașa dădù poruncă unor spahii să așeze pe Corbul lui Gruia un iatac înzăvonit, pe de-afară zugrăvit, pe dinăuntru - împodobit cu covoare persienești. Și, de-acolo, câțiva eniceri își luară inima-în dinți, și-l ridicară pe Gruia binișor și-l așezară, încetinel, în iatac, pe Corbul lui; și alaiul porni domol, pe subț bolțile pădurii. Și, hăt târziu, la trei zile, când ajunse la Țarigrad, se trezi Gruia din somnul lui adânc, se ridică într'o rână, se frecă buimac la ochi; și, punând o mână streșină de-asupra ochilor, se uită mirat peste marea plină de corăbii. Iar când se desmetici și dădù cu ochii de pusderia de Turci ce-l împresurau, înarmați până'n dinți, își smulse hangerul din brâu și se năpusti, cu chica'n vânt, cu nările umflate. Atunci, îl înconjurară pașalele cu bărbile albe și-l rugară, cu smerenie, să se liniștească, că nu s'atinge nimeni de el; ci, că auzind Măritul Împărat de puterea lui, a dat po-

runcă să-l aducă, cu alai mare, ca pe-o fa-
ță împărătească, ca să-l vadă.

Și, dacă a văzut Gruia, că-i vorbesc ghe-
nerarii Sultanului cu așa mare smerenie, ca
unui obraz luminat, s'a liniștit și ș'a vârât
hangerul în teaca ferecată-în flori de ar-
gint. Și, ducând o mână la mustecioara
neagră, își aruncă privirile peste zidurile
oștirilor și văzù, până'n zare, ferbând no-
rodul, venit să-l vadă.

Chiar în clipa aceea, începură meterha-
nalele să cânte, și, într'un pridvor, împodobit
cu Sumahuri și Buharuri și Karamaniuri
scumpe — răsări Sultanul, cu barba albă
revărsată pe piept, cu cealmaua cât roata
carului, cusată cu mărgăritare, cu surgaciul
de pene de cocor, prins într'un filigran de
aur, bătut cu rubine, cu ilicul și șalvarii
de sarasir naramziu. Ș'a trecut o mână
peste barbă, s'a așezat pe un jeț înflorit cu
sided și argint, între perini de urșinic, și și-a
ațintit ochii mari asupra lui Gruia, care sta
liniștit lângă calul-corb, c'o mână'n brâu,
cu cușma, cu zagara, plesnită pe-o ureche.
Sultanul înnălță o mână și făcù un semn
meterhanalelor să tacă; și, în tăcerea adâncă

ce se întinse, vorbi unui Pașă dela spate ; și Pașa coborâ grăbit scările de marmură, în sunetul voios al pintenilor. Iar Împăratul se răsturnă pe perini, și prinse a pufăi din narghilea ș'a aruncă nouri albaștri de fum, privind, printre gene, la Gruia ; pe când doi eunuci, cu fețele spâne și sbârcite, stăteau drepti, ca niște făclii, de-a dreapta și de-a stânga, și-i făceau vânt cu apărătorile de pene de păun.

Gruia îl văzù pe Pașă, că vine spre el, cu câțiva eniceri, cu niște frânghii de matase ; văzù, în fața pridvorului, un copac năstrușnic, care umbrea jumătate de palat, — și înțelese. Pașa se apropiè de el, cu un dragoman care îi tălmăci vorbele Sultanului :

«Măria-Sa, l-a rugat să le dea voe să-l lege cu frânghiile de matase, de copacul din preajma pridvorului ; și, dac'o fi vrednic să le rupă, atunci : aferim voinic !»

Gruia, ridicâ dintr'un umăr, și făcù :
«*Ghine*, să mă lege».

Enicerii îl luară și prinseră a-l cetlui cu odgoanele cât mâna de groase ; de părea că l-au încolăcit niște șarpi uriași. Își sprijineau un genunchiu în trunchiu, și icneau

trăgând de odgon. Și Gruia nici habar n'avea. Înnălță ochii la o fereastră zăbrelită, zări capetele unor cadâne; și zâmbi poznaș, pe subt mustecioara ca pana corbului. Și când isprăviră enicerii de cetluit; doar își umflă odată peptul, ca 'ntr'un oftat; și frânghiile plesniră ca niște șferi, și-i căzură, grămadă, la picioare.

Iar Sultanul bătù în palme și murmură:
«Aferim ghiaur!»

Și, întorcându-se către un Bei, dela spate, îi spuse să pogoare, să-l poftască în pridvor.

Și Gruia urcă sprinten scările pridvorului; păși liniștit, cu opincile lui cârjoiate, pe covoarele moi ca niște saltele. Și, când îi întinse Sultanul mâna și prinse a-l firitisi în limba lui, Gruia își rezezi palma și pocni cu ea în palma Sultanului, răcnind:

«Noroc să dea Dumnezeu!»

Împaratul îi arată un jeț de alături, și-l pofti să șadă. Gruia s'așeză între perinele de urșinic; dar cu cușma-în cap, pe-o ureche, zicându-și:

«Da la ce să-mi scot, adicătelea, căciula: să-și scoată și el fesul, și mi-oi scoate și eu cușma...»

Împaratul bătù din palme ; și, cât te-ai șterge la un ochi, se ivi, de după o perdeă scumpă, cafegî-bașa, c'o tipsie încarcată cu feligene de cafea, și, după ce-și luă Împaratul feligeanul, eunucul se oprì cu tava în fața lui Gruia. Dânsul luă un feligean, se știri, și zise :

«Poi, noroc să de-a Dumnezeu!», și-l dădù de dușcă ca pe-o ceașcă de rachiu, și, mușcându-și limba, puse feligeanul grăbit pe tipsie și se gândi :

«Măi, da abraș gust mai au și Împarații!»

După asta, un alt eunuc, veni și-i așeză dinainte o narghilea. Gruia trase cu coada ochiului și făcù și el ca Împăratul: luă, între degete, imamul de chilimbar, ferecat în aur, și începù a sorbi domol fumul rece și plin de mirezme și a-l zvârli alene-în sus.

Trecù așa, preț de-un sfert de ceas; și Sultanul dădù altă poruncă.

Și, cât ai bate'n palme, răsări Buiuc-imirahor cu opt idicci, cu-n armasar zănatec, prins, nu de mult, din herghelie: alb ca zăpada, cu'n gât ca de lebădă, și cu coama și coada revărsate până'n pământ.

Și tălmaciul se înfățișă înaintea lui Gruia, și-i spuse, că Împaratul a zis, că :

«Dacă o fi vrednic să încalece, din fugă, armasarul ăsta persienesc; apoi ferice, de țara care are așa voinic...»

Armasarul stă în fața pridvorului, neclintit, pe picioarele subțiri ca niște coarde, cu capul isteț înălțat, cu nările lacome, — ca săpat într'o stâncă de marmură, — și când necheză odată : marea clocoti în talazuri și corăbiile își leganară catargurile ca un codru bătut de furtună.

La un semn al Sultanului, idicicii îi dădură drumul ; și calul sclipi ca un fulger.

Gruia coborâ domol scările, trase cu ochiul spre geamul cadânelor ; și zâmbi iar tainic, pe subt mustecioară. Apoi, își aținti ochii ageri spre cal, care venea ca o nălucă ; și, când îi veni bine, se răpezi sprinten, își încleștă o mână în coamă, și săltă sus, ușurel ca o pană. Armasarul, hap-sin, se înălță în două picioare, gata, parcă, să deschidă aripi și să se ridice în văzduh ; și prinse a se roti ca o volbură de omăt ; întorcea capul mic, cu ochii însângeați, plini de mânie, să-l muște pe călăreț, —

și Gruia stă neclintit, ca dăltuit într'o stană ; numai pletele negre îi fluturau. Și, deodată, făcù o copcă de ciută; și pornì ca un vârtej. Norodul se tălăzui, țipetele de spaimă se înălțară de pretutindeni, zidul se despică ; și năluca albă săgetă, prin strunga deschisă, și se făcù nevăzută. Dar, când socoteau cu toții, că nu se mai întoarce, răsări, într'un tunet de glasuri: pășă acum cuminte, cu picioarele lui fine, ca de căprioară, cu capu-în piept; și vântul îi fură spuma depe zăbale, depe trupul tânăr, ș'o purtă până departe, asemenea unor păseri albe; iar Gruia stă drept, c'o mână în șold, ca turnat în aramă. Atunci Împaratul strigă nespus de voios:

«Aferim, viteaz?»

Și-l pofti iar în pridvor. Și iarăși îl firi-tisi în limba lui, poftindu-l să steà pe jețul din stânga, — locul de cinste la Turci, — și iar cafea și narghilea.

După asta, Sultanul cuvântă către pașale:

«Il mai pun la o încercare, și dacă o fi vrednic s'o ducă și pe asta la bun sfârșit; apoi atunci nu mai e voinic subt soare ca Gruia... Să se aleagă trei mii de eniceri,

— cei mai viteji din toată împărăția, — și să iasă cu hangerele să se lupte cu dumnealui»...

Și cât ai clipi, se iviră enicerii cu comanacele lor înnalte, de pâslă albă, și cabanițele albastre, încheiate cu ceaprazuri de fir, — și se opriră în fața palatului. Gruia se ridică din jeț și coborî scările.

Norodul tălăzuiă până'n zări, ca o mare bătută de orcan. Un platan încărcat de Turci, trosni și se prăbuși la pământ.

Gruia se opri în mijlocul pajiștei, își scoase cușma și făcù trei cruci; apoi trase paloșul și-l înălță, ca pe un fulger, în lumină, și așteaptă. În liniștea adâncă ce se întinsese, se ridică un glas aspru, și enicerii îl încunjurară într'un tropot grăbit, cu nările umflate, ca niște fiare, cărora le miroasea sânge, — și Gruia sta senin, cu paloșul pregătit; și frumos și fraged la față cum erà, păreà un arhanghel.

Și când enicerii se traseră îndărăt, se încovoiară și se prăbușiră. Gruia se prefăcù într'un vârtej; ș'așa de repede își roteà paloșul, încât păreà, că, deasupra capului, îi plutește o tipsisie uriașă, de argint, de care se sfărâmau hangerile enicerilor, cari îl îm-

presurau, scânteau, sclipeau, ca o rețea de fulgere.

Și, repede, ca la un semn sfânt, pe pașiștea verde, înflori, parcă, o horă de maci; și enicerii prinseră a strigă: «Alah-Alah!» și căzură, în genunchi, în fața pridvorului, cu frunțile la pământ.

Și-atunci Împaratul fluturâ din naframă, și-l pofti iar pe Gruia în pridvor, și, ridicându-se din jeț, îl întâmpină el însuș, în prag, și-l bătù pe umăr; și, chemând talmaciul, îi spuse să-i tâlcuiască lui Gruia, că-l roagă frumos să rămâe în Tarigrad; și-l va face mai mare peste toate oștirile împărăției.

Când rostì Împaratul vorbele acestea, toate pașalele dimprejur se îngălbeniră; dar repede se luminară, căci Gruia răspunse:

«Îi mulțămesc, Măritului Împarat, pentru cinste și bunatate; da'eu nu pot rămânea: mă'ntorc, pe meleagurile mele».

Atunci Împaratul mâhnit, îl rugă să poftescă în palat și să-și aleagă tot ce i-o plăceă. Și opincile cârjoiate ale lui Gruia prinseră a calcă pe covoarele scumpe; mergea alătura de Împarat, cu degetul cel

mare al mânei drepte, în chimir ; iar, în urmă, venea alaiul de pașale și de viziri. Treceau printre stâlpi înfloriți, pe subt horbote de marmură, prin odăi cu divanuri și jețuri și mesuți de abanos, înflorite cu sedef, cu aur și argint, cu păreții împodobiți cu chilimuri persienești și încarcați cu arme arăbești, bătute-în nestimate.

Și, din toate părțile, îl rugă Sultanul să-și aleagă ceva ; și, la un semn, slujitorii desprindeau de pe păreți pistoale și puști și hangere, ca niște giuvaericele ; și le așezau pe tăvile grele, de aur, ce le purtau Harapii buzați, cu părul creț-mărunt ca o blăniță de miel, cu trupurile pe jumătate goale, — ce pășeau, în urma alaiului, ca niște oameni de abanos.

Și, într'un târziu, intrară într'o încăpere cu bolțile zugrăvite cu balauri și cu fel de fel de arătări. În mijlocul odăii aceștea, eră întinsă o masă, pe care, parcă, ninsese zăpadă proaspătă. Împaratul se așeză în capul mesei și îl pofti pe Gruia să se așeze de-a stânga lui. Și vizirii și pașalele și beii, se așezară fiecare cum îi venea rândul. Și meterhanalele prinseră a cânta lin, cu glasuri

leneşe, omeneşti parcă, ca slobozite pe nas ; şi talgerele de aramă şi tobele şi tamburele, băteau molcom tactul. Şi din cântarea aceasta somnoroasă, se înfiripă, parcă, o cadână albă, care-şi unduea trupul tânăr, uşoară ca un fulg, şi întindea în aer braţe moi, tremurându-şi dulce genele lungi. Iar ghiduşul Împaratului, — o aratare numai de-o şchioapă, — săreă, ca o minge, în jurul mesei, şi spunea năsdrăvănii ; şi Sultanul zâmbea, cu voebună, în barba ca neaua. Iar, când se isprăvi masa, un eunuc dădù într'o parte o perdea, pe care strălucea luna cu stelele ; şi Împaratul, cu Gruia şi cu toţi mesenii, coborâra în răcoarea plină de mirezme a unei grădini, unde un havuz, cu peşti roşii-aurii, zvârlea o şuviţă de apă, care, în soare, părea un buchet uriaş.

Pe cărări, printre tufele de trandafiri ce ardeau ca nişte vetre de jaratec, răsfrângând o lumină rumenă de asfinţit, păseau alaiuri de păuniţe albe ; iar păunii îşi târau mândri cozile, în care, în fiecare pană, lucea, ca un ochiu de safir ; şi, când şi le desfăşurau, păreau, că voesc să vadă, mai bine pe oaspeţi.

Pe marginea havuzului, se lăsă un stol de porumbei și prinseră a păși mărunț, pe colacul de marmură, cu piciorușele lor de mărgean ; și când Sultanul se așeză într'un jeț, un porumbel alb fluturâ, ca o maramă, și, lăsându-se pe umărul Împaratului, prinse a-i ciuguli barba, cu pliscul lui de rândunică.

Și, deodată, răsări, pe-o potecă, un cârd de cadâne ; și, pe fiecare cărare, se ivi un stol. Și Împaratul zâmbi fericit și le privi galeș, printre gene, cum vin legănându-se alene pe șoldurile rotunde. Și când prinseră a jucă și a se îmlădiă, cu ochii pe jumătate închiși, — porni în toată grădina un foșnet dulce de matasă, ca un susur lin de vânt, într'o pădure cu funza îngălbenită de bruma toamnei.

O mie de cadâne jucau în sunetul dai-ralelor, pe covoare ca niște straturi de flori ; și câteva cântau alene, bătând din palme :

«Aman câzlarâ,
Oileia-pâior,
Oileia-pâior, --
Aman câzlarâ»...

O mie de cadâne își mlădiau trupurile fragede, în tactul dairalelor. Și, când se uită Gruia la ele, printre gene, i se părea, că dănțuesc, în ghirlande; florile grădinii. Dar nici una nu i se părea așa de mândră și de fragedă, ca o cadână cu cosița balae, care jucă chiar în fața Împaratului: eră subțire ca un crin și tot atât de albă; și când jucă, parcă alintă pământul cu condurașii, și când se înmlădiă, lui Gruia i se părea c'o înmlădie o boare de vânt. Juca; dar pe față-i plutea o umbră de jale, și umezeala ochilor sta gata să se prefacă 'n lacrimi. Și, când își contenea jocul, stă deoparte, stingheră, și mângâia o căprioară albă, care se ținea de dânsa sunându-și clopoțelul de argint.

Gruia luă aminte repede, că ochii Împaratului numai spre cadâna aceasta se îndreptau, că numai pe ea o alegeau din roiul celorlalte; și, deodată, simți pe inimă ca o lespede rece. Dar, după un răstimp, băgă de seamă, că ochii cadânei s'au ațintit adânci asupra lui; și atunci îi veni să dea un chiot ca la horă și să trântescă odată cușma de pământ, să plesnească.

Când se uită iar la cadână, îi năvăli în piept, ca un şivoiu fierbinte, o hotărâre mare.

Şi, când fù la plecare, Împaratul vrù să-l mai dăruiască :

«Tot cu galbeni venetici
De câte-o sută şi cinci;
Cu galbeni şi mahmudele,
Icosari şi rubiele,
Şi cu blăni lipoveneşti
Şi velinţe persieneşti
Şi postavuri ungureşti».

Dar Gruia spuse dragomanului să-i talmăcească, că el numai un singur lucru îi cere: să i-o dăruiască pe cadâna cea cu căprioara, — atât.

Când auzi aceasta Împaratul, îşi încruntă sprincenele albe şi-şi lăsă capul în piept. Şi, după un răstimp, zise :

«Spune-i să-şi aleagă altă cadână, — oricare alta; spune-i, că-i dau o mie de cadâne; da' pe Alina nu pot să i-o dăruiesc».

Tălmaciul îi tâlcui vorbele Împaratului; dar Gruia clătină hotărât din cap şi spuse

răspicat că nu primește : ori i-o dă pe ea ori nimic.

Împaratul își sumese barba și ș'o prinse-între dinți ; apoi își șterse, pe furiș, o lacrimă și zise :

«Să-i fie dăruită...»

Și adouazi, în zorii zilei, Gruia purcese din Tarigrad cu crinul seraiului împărătesc, cu nouă corăbii pline cu daruri.

Și băteà un vânt lin valurile, și valurile băteau corăbiile grele și le legănuu molcom.

Și, în corabia din frunte, Gruia stà tolănit ca un Pașă și-și mângâia cadâna ; iar ea îi netezea, cu mânuța ei albă, părul corb ; și, la picioarele lor, sta culcată căprioara și dormită în soarele cald. Și vântul, uneori, treceà prin frânghiile catargurilor, c'o întorsătură de cântec, ca prin niște strune.

Și dacă a ajuns Gruia, ș'a cumparat turme de oi, câtă frunză și iarbă, de nu le mai încăpeau zărilor ; ș'a cumpărat o mie de catâri, de și-a încarcat darurile-împărătești. Și, apoi, a ales oile negre de cele albe, și ș'a făcut o turmă neagră și alta albă ; iar cușmele ciobanilor erau la fel cu turmele.

Și, în zorii zilei, porniră în glasuri de tilinci și de cavaleri și în sunetele line ale clopotelor. Turma cea albă, mergea în frunte; iar turma cea neagră, în urmă; și, pe unde treceau oile albe, părea că trece ziua, și pe unde treceau oile negre, părea că trece noaptea. Și bacii, cu pletele albe și toegele înflorite cu migală, păreau niște voivozi. Iar, în urmă, cu cei o mie de catări încarcați cu daruri scumpe, venea Gruia, în pasul legănat al Corbului, cu crinul seraiului împărătesc lângă el, în umbra iatacului împodobit cu chilimuri persienești; iar, pe lângă cal, își sună cătinel clopoțelul căprioara cadânei. Și, uneori, cadâna scotea, de după perdea, căpușorul balai și cerea unui cioban un melușel plăpând, și-l strângea la piept cu brațele ei albe și-i sărută, cu gura ei ca o floare, botișorul negru și umed.

Și, într'o dimineață, părinții lui Gruia, niște bieți moșnegi, cari trăiau într'un bordei, și, de saraci ce erau, n'aveau nici după ce bea apă, se treziră în cântece de tilinci și de cavaleri și'n larmă de tălângi și în behăit de oi și de miei:

«Ia eși moșnege, de vezi ce-i...» făcù baba, ridicându-se într'o mână și frecându-se cu cealaltă la ochi.

Și moșneagul tuși în palmă, se coborâ din pat și-și târâ picioarele bătrâne până la ușă; și, când o deschise, înmărmuri în prag, c'o mână streșină la ochi:

Ograda erà plină de oi plăvane, și, cât vedeai cu ochii, toată valea, pe care o tăia, ca un fulger, o apă: turme și iar turme, până-în zări.

«Vino degrabă, babo, să vezi minunea lui Dumnezeu; să vezi ce n'ai mai văzut de când ești».

Și baba veni repegior, îndoită de șale; și, sprijinindu-se cu palma de ușă, își scoase nasul, ca un plisc de uliu, pe ușă, și, punându-și și ea stânga cozoroc deasupra ochilor, cătă minunată. Și cum priveau moșnegii așa: numai ce se despicâ, printre turme, o carare, din zare și până'n bătătura bordeiului; și, hăt în capătul potecii, ră-sări o mărgea neagră, care veneà ca un gândac, creșteà mereu, — până când li se părù moșnegilor că vine un melc.

Dar, după ce trecu un răstimp lung, li se lămuri, deodată, moșnegilor, că e un cal și'n urma calului, ceva alb, ca un mânz.

Acu bătrânii auzeau picurând clopoșelul de argint al căprioarei, și pricepură, că, pe cal, se leagănă o cămăruță, și se frământau cu gândul: «Cine poate să fie?» Și, dintr'odată, amândoi grăiră într'un glas:

«Numai că-i Împaratul.»

Și baba de colo:

«Valeu, ce ne facem noi, moșnege, dac'o vrea să-l găzduim? Cum să-l cinstim noi și să-l găzduim, păcătoșii de noi?»

Și, nu sfârși baba bine vorba, și calul și căprioara, se opriră în bătătură, și, din iatac, sări Gruia sprinten:

«Bine v'am găsit sănătoși, mamă și tată!»

Și se plecă cu smerenie și sărută dreapta moșneagului și babei. Și moșneagul îl sărută pe frunte, c'o lacrimă de bucurie pe vârful nasului; iar baba îi luă capu 'n mâni, și prinse a-l boci ca pe-un mort ș'a-l sărută pe obraji și a-i sărută ochii și a-i sărută pletele crețe.

Și de-acolo, dacă se mai potoliră, moș-

negii, Gruia își netezi mustecioara și, apropiindu-se de iatac, dădù perdeaua într'o parte, și, întinzând brațele, își coborâ cadâna de subțiori, ca pe-un copil, și se înfățișă cu ea înaintea moșnegilor, zicând :

«Iaca v'am adus, tată și mamă, noră»...

Bătrânii, când o văzură cu șalvari și cu fes pe cap, clipiră nedumeriți, și nu se clintiră.

Atunci Gruia înțelese, și zâmbi grăind :

«Da sărutați-vă nora, că, macar c'o vedeți îmbracată așa, e creștină ca și d-voastră.»

Și, numai când auziră vorbele acestea, întinseră bătrânii dreapta să le-o sărute, ș'o sărutară și ei pe frunte.

După asta, intrară în bordei, și moșneagul scoase îndatamare, de după horn, un clondir cu rachiu și cinsti pe tineri; dădù și babei un păhărel; și, apoi, prinse a închină, numai el cu feceorul, într'un ungher; pe când bătrâna sfătuiă cu nora lângă fereastra de burduf, cât pumnul. Alina îi povesteà babei cum au furat-o niște Turci și au dus-o cu caicul la Tarigrad, de-au vândut-o Sultanului. Și bătrâna o ascultă, c'o mână la

gură și una subțioară ; și, din când în când, clătină din cap și oftă :

«Vai, măicuță dragă !»

Bătrânul ascultă minunile cari i le povesteà Gruia ; și, acuș-acuș, scutură din cap, se prindeà cu dreaptà de nas, și făceà :

«Măi, comedia dracului !»

Iar, uneori, se uità cu coada ochilor la cadână, zâmbind poznaș pe subt musteață ; și apoi, își scutură iar pletele, cătând pe subt gene, la flacău, și făceà :

«Hoțule !»

Și, într'un târziu, bătrânul prinse a îngânà, pe nas, cu vinele gâtului umflate și cu ochii închiși :

«Spune, spune, pui de cuc,
Căișorii und' se duc ?
Spune, spune, turturea,
Înghețată-i Dunărea ?
Să treacă neica pe ea,
Cu trei Suri alătura».

Afară, la ușă, sunâ clopoțelul căprioarei. Bătrâna se sculâ și-i dădù drumul în bordei ; și căprioara păși repegior, cu picioarele ei

subțirele ca niște lugere, și începù a linge mâna stăpânei, cu limbușoara ei trandafirie; și, pe urmă, se culcâ ghem, lângă condurașii cadânei, și-și plecâ genele de matasă peste ochii ei minunați, — peste ochii plini de visuri parcă.

În seara aceasta, bătrânii și tinerii, statură, până târziu tare, la taină, în lumina opaiței; și tocmai la cântatul al doilea al cucoșilor se culcară.

Afară erà lună ca ziua. Câte odată, picură undeva dulce o talangă; tremură behăitul molcom al unei oi.

Jos, lângă pat, unde dormea căprioara, părea că bate luna. Uneori, când bătrânii horăiau mai tare, căprioara înnălțà capul; și atunci candela îi poleià botul umed și făcea să-i licărească ochii, în umbră, ca doi bani de argint.

La vreo câteva luni, pe locul pe care erà bordeiul moșnegilor, seînnălțau niște curți: cu pridvor și cerdac de jurâmprejur, cu stâlpii de piatră înflorită de meșteri dela Stambul.

Și :

«Nuntă mare că porneà ;
 Și porneà dela Sân-Pietru
 Și-ajungeà pe la Sân-Medru ;
 Tot rădvane
 Cu cucoane,
 Și carâte
 Stoborâte,
 Pe afară zugrăvite,
 Cu postavuri învălite ;
 Că de nuntă
 Sunt gătite»...

Și la nuntă ci-că au venit și Împaratul-Roș și Verde-Împarat și Por-Împarat, de peste nouă mări și nouă țări. Și, în capul mesei, stăteau Soarele și Luna,—că ei erau nuni mari. Și, deasupra mesei, luminau stelele ca'n niște candelabre. Și, pe piscurile munților, buciumau ciobanii lui Gruia, de cloco-teau ponoarele și văile și câmpiile până la mare.

Și, în jurul mesei, umblau forfota stolnicii și stolniceii, cu tăvi grele de argint, pe cari abureau bouri întregi ; iar chelarii de buți abia pridideau cu scosul hantalelor de vin din beciuri.

Și, după masă, unde-au început Împarații

cu barbele albe, a jucà ș'a bate-în pinteni, cu veșmintele, grele de fir și nestimate, prinse'n brâu; iar, mireasa și cu mirele, saltau între Lună și Soare. Și danțul ci-că'l purtà Sfântul Soare, cu toiagul de aur în mâna dreaptă:

«Danțul că roteà,
Toiag răsuceà
Și'n sus 'l-azvârleà».

Dintr' întâi, baba și moșneagul, stăteau mai la o parte; că le erà și lor oarecum de atâtea fețe-împărătești. Dar la urmă, dacă au văzut ș'au văzut, că joacă atâta norod, unde s'au vârât și ei în joc, și unde-au prins baba și moșneagul a salta, de parcă erau niște tineri; iar oamenii mai poznași strigau:

«Încet, mătușo... Încet, moșule, că s'o surpà pământul»...

Iar când a fost să se sfârșească nunta, Sfântul Soare și-a dres glasul, și-a încheeat la piept un nasture, — o stea, — și-a zis, innălțând, în lumină, un pocal, ca dăltuit într'un diamant:

«Ca nun-mare, ce am cinstea să fiu, întind dreapta mea și-i blagoslovesc pe tinerii aceștia, precum a blagoslovit Adam pe Avram cu Sara și Sara pe Iacob cu Rahela: mulți coconi să nască și să crească și astfel să se înmulțească, ca stelele cerului și ca nisipul mării...»

Iar Dumnezeu a ascultat cuvântul nunului-mare; și, nu s'a împlinit anul, și a dăruit tinerilor un fecior.

Și'ntr'amurgul, moșneagul stă în cerdac și-și jucă nepoțelul; și, câteodată, îi cântă încetinel, pe nas, un cântec haiducesc:

«Dat-a frunza fagului,
Pus-am cruce satului
Și coadă baltagului»...

Dacă s'a făcut mai mărișor, Gruia a prins a-și lua flăcăul pe șea, lângă el, și a-l primblă, în buestrul lin al Corbului, prin codrul verde; și, câteodată, pădurea, când băteă soarele, parcă deschideă ochi de smarand, prin frunzare, ca să cate la voinicul, care treceă pe potecă, cu feciorul pe oblâlc.

Și ș'a luat așa, o bucată de vreme, Gruia,

flăcăul la primblare numai, până când a prins a-l lua pe șea și când plecà la vânătoare, cu un șoim vânăt pe umăr și cu alai de ogari, înnainte și-în urmă. Și, pe subt sara, intrà pe poartă, în pasul calului, cu un zimbru legat de oblânc, buciumând încetinel, ca din zări, dintr'un corn de argint.

Dar, uneori, Gruia nu-și lua feciorul; și plecà întunecat ca un nor, c'o roată de voinici cu chimirurile pline de pistoale și hangerè; și nu veneà cu săptămânile. Iar Alina își lipeà, sările, tâmpla fierbinte de-un slâlp al cerdacului, și plângeà, încetișor, până târziu, cu ochii în lungul drumului pustiu. Și căprioara își sunà clopoșelul împrejurul ei, înnălță botișorul și se uità la ea, parcă, mirată, că mâna dalbă a stăpânei nu-i mângâe blănița.

Și, câteodată, veneà moșneagul și-și găseà nora plângând; și atunci făceà, desmerdându-i cosițele :

«Araca'n de mine, noră dragă, nu mai plânge, că-i pacat de ochișorii matale; zău îi mare pacat.... La ce să plângi, mă rog? Gruia a plecat să facă-oleacă de dreptate prin țară și vine.»

Și, într'un târziu, moșneagul, dacă'și vedeà nora potolită, s'așezà pe o laiță, și prindeà a cântà încet, pe gânduri :

«Subt poală de codru verde,
Mititel foc mi se vede ;
Mititel și potolit,
Tot de voinici ocolit»...

P Â N E A

P Â N E A

Moș-Gheorghieș Miron, când a văzut, că intră la el, în ogradă, un sergent cu patru soldați, a înțeles că boerul a pus o vorbă bună și pentru dânsul. A sărit repede-în livadă, s'a târât pe brânci ca un șerpe, s'a strecurat în grădina vecinului; și s'a pîtit ca un hoț, într'un șanț, în cătină.

Sergentul, cu cei patru soldați, a răscolit toată casa moșneagului, a căutat prin podul casei, al grajdiului, prin hambar, prin

livadă ; dar nu i-a dat nimănui prin gând, că s'a şupurit în grădina vecinului.

Sergentul, dacă a văzut că nu-l găseşte, şi-a repezit, cu un bobârnac, capela pe ceafă, a pus mânilor în şolduri, gâfâind ca după o goană, şi a sfirticat între dinţi o înjurătură. După asta, şi-a şters, cu mâneca tunicei, fruntea şi faţa roşie-gotcă, ş'a făcut către doi din soldaţi :

«Tu, Oaneo, şi cu tine, Cârlane, o să rămâneţi aici... Să vă pitiţi undeva, şi când l'ţi vedea pe moşneag, să-i săriţi în spate, să-l legaţi cobză şi să-l aduceţi la curte.. Măi, da să nu care cumva, să vă pue patul, să adormiţi pe undeva, că s'a sfârşit cu voi : vă-împuşcă domn căpitan... Aţi văzut ce-i spuneà boerul, ci-că ăsta-i tartorul tuturor răutăţilor, mă : ci-că el i-a pus la cale pe oameni să se răscoale şi să-i dea foc...»

Toată vina lui moş-Gheorghieş, erà, că primăvara asta nu voia să iasă la muncă, fiindcă astă toamnă nu-i plătise cinstit.

Sara, coborà ca o negură peste sat ; şi moşneagul auzeà bine răcnetele oamenilor, pe cari îi băteau soldaţii la conac, cu trăgătorile, şi bo-

cetele femeilor, și țipetele copiilor speriați. Și bătrânului, la câte un răcnet mai tare, i se încrâncena carnea pe trup și simțea la rădăcina pletelor ca niște înșepături de ace.

După ce se înnoptă bine, într'un târziu, când se mai liniști satul, moș-Gheorghieș eși, binișor, ca o jivină ; și, din livadă în livadă, trântindu-se la pământ și ascultând, când i se părea c'aude ceva, — eși la câmp, ș'o luă, de-adreptul, peste arături și miriști, prin întunerecul adânc. Își făcuse în scurt planul : se duce la București, la deputatul lor ; că l-a cunoscut el atunci, când a fost de s'a ales, ce om al lui Dumnezeu e. Parcă'l aude :

«Când îți aveà vre-o nevoie ceva, veniți la mine, că sânt dator s'alerg pentru dumneavoastră ; eu așa înțeleg, oameni buni, că trebuie să fie un deputat.»

Apoi, l-a bătut pe umăr, ș'a grăit mai tare, cum se grăește unui moșneag ca dânsul :

«Auzi, moșule, când îi aveà vr'un necaz, ceva, vino la mine, ca la feciorul dumitale,

că și eu, se chiamă, că's de-al dumneavoas-tră ; că-s fecior de țăran doar....»

Acù, iaca, a venit vremea să se ducă și să-l roage, să dea poruncă, să-l lase în pace, să-și caute de necazurile și sărăcia lui.

Așa are să-i spue ; și el are să-i dea carte la mână ; să nu care cumva să se mai atingă cine va de dânsul ; că el nu-i cu nimica vino-vat. Ș'o să ia cartea, o s'o păturească frumos în basma, are s'o pue în sân ; și are să se întoarcă, fără de grije, acasă. Și, când or veni să-l ridice, are să le vâre cartea subt nas :

«*Iote*, ce spune, colea, domnu *dipotat* al nostru....»

Câmpia, se întindea împrejur neagră, și, din spre miază-noapte, suflă un vânt aspru și-l bătea pe moșneag drept în față, șuerându-i pe la urechi și spulberându-i pletele. Și moș-Gheorghieș, pășea prin bulgării unei arături, departe de drumuri, ca un hoț fugărit de jandarmi ; mergea cam horțiș, încovoiat, cu capu'n piept, cu cușma îndesată pe ochi, cu brațele încrucișate, strânse subțiori. Și vântul îl izbea în piept ; îi tăia, parcă, drumul și voia să-l întoarcă îndărăt. Apoi contenì ; și moșneagul simți

pe frunte o picătură mare, rece, și, cătând cu ochii un adăpost, grăbi pașii în neștire.

După un răstimp, o ploaie piezișe, aprigă, începù să cadă, ca o cernere de halice, izbindu-l pe bătrân în față, rece ca o grindină. Moș-Gheorghieș, își scoteà, din ce în ce mai greu, opincile din hleiul care se făcuse.

Târziu, după ce a mers, așa, preț de un ceas, a ajuns la un copac, care părea, în noapte, o pată mai groasă de întuneric, în mijlocul câmpiei, — și s'a aciuat acolo ca un lup hăituit.

Cum stà așa și tremurà în straele ude — ca într'o pojghiță de ghiață, — departe, în zare, se luminâ deodată, cașicum ar fi fost aproape să răsară luna. Și rume-neala aceasta se întinse, cuprinse jumătate de cer, — câteodată, creștea mai vie; apoi păleà o vreme.

Moș-Gheorghieș murmurâ :

«Arde-un conac....»

Și, când contenì ploaia, purcese din nou la drum, peste câmpie, prin vântul care por-nise iar, tăios.

Pe pânza de vapae ce tremurà în zare, izbucneau acum pusderii de scânteii, cari

cădeau, apoi, se cerneau peste câmpiile negre, ca o ploaie de stele. Și, uneori, o bucată mai mare de tăciune, tăia rumeneala cerului, ca o pasăre de foc, înspăimântată.

Din când în când, vântul jilav, îi aducea miros de fum. Și, când se iviră zorile, ca un fulger de sânge, la marginea câmpiilor negre, bătrânul cunoscù, nu departe, lunca de lângă Comana, și se îndreptă repede spre ea.

Împrejur, câmpiile abureau, răsuflau parcă. Și aburii, în curând, se rumeniră; și, dintr'o miriște, o ciocârlie, țâșni, spre tăria proaspătă, tremurându-și răsul subțirel. Dar nu răsăreau nicăeri plugurile, să răstoarne brazdele negre; câmpiile se întindeu pustii până'n zări. Și bătrânul intră în lunca umedă, mirându-se, parcă, de cântecul ciocârliei.

Moș-Gheorghieș se cinchi jos, pe iarba fragedă, răzămându-se de trunchiul unei sălcii, care îl ascundea, cu perdelele ei de ramuri, lasate până'n pământ; și, prăpădit de oboseală, cum eră, adormi așa.

Când se trezi, trecuse de amiază. Miriștele se întindeau până departe; nu se zărea nicăeri un om, o vită; cât se vedeau cu ochii,

păreau apasate de-o mâhnire adâncă; cașicum ar fi simțit, că, în întunericul lor plin de sevă, în care, în fiecare primavară, dormeau lanurile viitoare, — primavara aceasta nu aruncase nimeni un bob de grâu, un grăunte de porumb.

Moș-Gheorghieș, nu îndrăzneà încă să iasă din ascunzătoare; sta acolo ca un ucigaș și așteptă să vie noaptea. Și când se înnoptă, eși, fricos ca un epure, și porni iar la drum peste câmpiile negre.

Și cum mergea așa, se opri, deodată, ca izbit în piept de-o mână nevăzută: de undeva veneau niște glasuri, și, drept înaintea lui, nu departe, zări mișcându-se niște umbre. Cineva aprinse o țigară, apărând flacăra chibritului cu mânilor făcute găvan, trandafirii, în bataea văpăii; și'n noapte se rumeni un chip, luciră niște trese. Apoi chibritul se stânse și fața și mânilor se șterseră; și ramase numai un punct de foc, care, din când în când, creșteà și rumeneà, o clipă, o musteață și un nas. Pe urmă, prinseră să sune niște pinteni; și punctul de foc începù să rățăcească de colo-colo, ca un licurici zburător.

Un glas aspru întrebă:

«Gata?»

Moș-Gherghieș, atunci numai, desluși opt pete negre, ceva mai departe, înșirate una lângă alta.

Un glas tânăr răspunse:

«Gata.»

Și glasul aspru izbucni înăbușit:

«La ochi... Foc!»

Întunericul tresări, ca de niște clipiri de fulgere; și, peste câmpie, se revărsă o trosnitură scurtă. Un răcnet de durere; alt foc, bubui scurt, fără răsnet; și țipătul amuți pe dată.

Când se iviră zorii, ca niște grămezi de jaratec, în fundul câmpiilor întunecate, — bătrânul ajunse la marginea Bucureștilor. Auzi scârțâit de care, glasuri. Un câne lătră undeva întartat. Aproape, se deschise o ușă și s'auzi cineva tușind.

Ca un vuet departat de valuri, venea zvonul nesfârșit al deșteptării. Asemenea unui muget de taur, izbucni chemarea unei fabrici. Apoi, din altă parte, se ridică altă buciulare, ca un răspuns. Și, în curând, toate fabricile se treziră, prinseră a-și înălța, de pretutindeni, chemările; își topiră mugetele

într'un imn larg, care acopereà toate vuetele, spârgeà, parcã, zãrile; se ridicã spre cerul limpede, din coșurile negre, ca un imn izvorât dintr'o orgã uriașã; ca o cântare de slavã, pe care orașul o înnalță soarelui.

Moș-Gheorghieș, pășeà zorit, printre casele turtite, pitite ca de teama cuiva. Și în curând se trezi la Obor, printre carele de fân și lemne.

Se opri lângã o cișmea, s'aplecã, și bãu lacom, cu înghițituri repezi, sorbi îndelung, fãrã sã rãsufle; și, când se ridicã, își trase odatã adânc sufletul și-și șterse mustața albã, cu dosul mânei.

La o rãspântie, întrebã pe un gardist: unde stã deputatul. Dar gardistul habar n'aveà: îl măsurã din creștet pânã-în tãlpi, bãnuitor. Și moșneagul grãbi pașii, neliniștit de privirea sfredelitoare.

Rătãci toatã ziua flãmând, întrebând pe trecãtori, amețit de larma, de îmbulzala de pe uliți; speriat de ochii iscoditori ai gardiștilor, cari se uitau lung dupã moșneagul plin de noroi, cu umerii obrazilor ascuțiți, cu ochii duși în fundul capului,—dupã bãtrânul deșirat, care pãsã cu ge-

nunchii încovoiați, — gata să cadă parcă — cu gâtul întins, ca într'o gură de ham, cu o lucire de nebulie în ochii deschiși mari.

Târziu, după aprinsul lumânărilor, îl ni meri pe deputat. Urcâ niște scări de piatră, cu cușma'n mână; și bătù la ușă: întâi încet, cu sfială, apoi mai tărișor.

De jos, pe o fereastră deschisă, veneau râsete și vorbă și țacănit de furculiți și miros cald de bucate. Nările moșneagului se lărgeau, sorbind mirosul acesta bun, pe care limba îl gustă parcă.

O servitoare, cu bonetă albă pe creștetul capului, deschise ușa; își plecă ochii asupra opincilor pline de glod și întrebă răstit:

«Ce vrei dumneata?»

— Vreau să vorbesc ceva cu domnu' *dipotat....*» făcù moș-Gheorghieș.

Ușa se închise. Și moșneagul ramase cu cușma'n mână, cu capu' alb plecat; și iar îi gâdili nările, limba, cerul gurei, mirosul cald al bucatelor.

După un răstimp, ușa se deschise ca de furtună; și un om cărunt, cu burtă, se ivi în prag, cu șervetul la gât, și întrebă grăbit, cu gura plină:

«Ce veste-poveste, moșule ?

— Apoi, sărut mâna, începù moșneagul trăgănat; eu sânt din Mirești, am venit la d-voastră să vă fac o rugăciune, că știu că sânteți omul lui Dumnezeu... Am dat peste mare foc, domnule dipotat...

— Ce foc, moșule? Spune; dacă ț'oi putea fi de vr'un folos, cu dragă inimă.

— Apoi, iaca, pentru ce-am venit la d-voastră: boeru' a trimis soldați să mă ridice și să mă ducă la curte: să mă bată cu trăgătorile, să mă-închidă, să mă-înuște, — nu știu, păcatele mele, ce să facă cu mine... Și eu, Dumnezeu de sus mi-i martor, nu mă știu vinovat cu nimic...»

Domnul deputat se încruntă:

«Spune moșule, mai repede, că vezi, că m'am sculat dela masă...

— Și am venit la d-voastră, grăi moșneagul; să vă rog, să-mi dați o scrisoare; precum că nu's vinovat și să mă lase 'n plata lui Dumnezeu...»

Domnul deputat zâmbi:

«Da ce's eu Vodă, moșule: să dau poruncă, să nu te-atingă nimeni... Da știi că ai haz?»

Să gândi 'apoi, că i-ar putea scrie un rând

arendaşului, pe care îl cunoştea de pe vremea alegerilor; dar îşi zise repede:

«Să nu-l supăr pe arendaş: s'a purtat tare cum se cade cu mine în alegeri şi am să mai am nevoie de dânsul... Să creadă omul, că-s vre-un Împuşcă'n lună, şi să-mi poarte Sâmbetele?»

Şi scuturând hotărât din cap:

«Nu, moşule; cu dragă inimă aşi face ceva pentru dumneata, da' n'am cum»...

Şi simţind mirosul mâncării, se încruntă iar, şi făcù grăbit:

«Fă şi d-ta cum te-o îndrepta Cel de sus...»

Şi închise uşa.

Moşneagul ramase cu ochii aţintiţi asupra uşei, prostit; apoi coborî scările, cu capul plecat, cu cuşma-în mână, şi porni așa, cu capul gol.

Un trecător se opri în drum şi se uită lung după moşneagul acesta deşirat, care mergea descoperit, ca după mort. La un colţ de uliţă, un pungaş îi zmuncì moşneagului căciula şi răcnì, în râsul câtorva haimanale:

«Ia să vedem, e sărbătoare mâne, moşule...»

Şi pocni cuşma de caldarâm.

Moș-Gheorghieș clipi din ochi, cașicum ar fi intrat, dintr'odată, din întuneric la lumină, și, aplecându-se, își luă căciula, și ș' o puse-în cap, fără să zică nimic ; și se depărtă urmărit de hohotele haimanalelor.

Pe ferestrele deschise, izvorau, îi eșeau parcă, în cale, ca să-și rădă de el, să-i ațâțe foamea, mirosuri de mâncăruri. Vedeà fețe vesele în jurul meselor albe, pe cari scânteau paharele cu vin, aburiau farfuriile cu bucate. Și moș-Gheorghieș simțea crescând, de undeva, din adâncul ființei lui flămânde, o ură de moarte împotriva celor ce râdeau fericiți împrejurul meselor pline ; simțea încordându-i-se brațele bătrâne, strângându-i-se pumnii păroși, cu palmele bătătorite.

Și, cum mergea așa, la o cotitură, îl izbi un miros cald, bun, proaspăt, de pâne ; îi intră, parcă, până-în fundul pântecelui gol ; și, moș-Gheorghieș, trecu, pe lângă o brutărie, cu taraba și polițele pline de pâni și franzele rumene, cari păreau că zâmbesc fericite în lumină.

Moșneagul își pipăi chimirul ; dar își aduse-aminte, că n'are nici-un gologan ; și trecu înaintea ; urmărit, chinuit de mirosul

cald al pâinii. Și, deodată, își scoase căciula și întinse mâna care nu cerșise niciodată ; o întinse umilit către un domn gros, care își ducea cu mândrie pânțele și nevasta, prăvălit pe spate.

Omul bine hrănit, îl înțepă cu ochii lui mărunți, cufundați în grăsime. Și moș-Gheorghieș se depărtă repede și coti pe-ouliță întunecoasă. Macar, că nu mai ajungea acum până la el mirosul pâinei ; tot îl simția în nări, în gură ; îl simția, că-i intra pe gât, până în adâncurile ființei lui chinuite de foame ; de parc'ar fi frânt în mâni o azimă fierbinte, și l-ar fi izbit aburii drep în față. Auzi apropiindu-se niște pași, și se lipi de un gard, în umbră, și ntinse a doua oară mâna. Trecătorul grăbi pașii, și se făcù nevăzut la colțul uliței. Bătrânul se deslipi de lângă gard, și eși în lumina străzii din care fugise. Mirosul pâinei îl chemă de departe, nu-l lasă să plece înaintea ; și moș-Gheorghieș trecù iar pe lângă pitărie ; atinse aproape, cu mâneca minteanului, taraba încarcată ; și, după ce se depărtă câțiva pași, se oprì și se uită împrejur, cu o privire furișată, pe

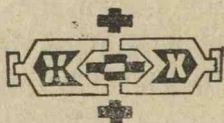
subt sprincenele stufoase, cari îi puneau două streșini negre deasupra văgăunilor ochilor, — și se întoarse îndărăt. Când fu lângă brutărie, se alipì de tarabă, și privì cu coada ochiului: stăpânul, un om cu obraji roșii, mari, crescuți ca niște pâni, își numără banii. Moșneagul întinse mâna, strecură o pâne subsuoară și pripì pașii; dar, deodată, se înălță un glas tăios de femeie:

«Ei, domnule, ți-a furat o pâine».

Bătrânul își încleștă așa de aprig mâna, că-i intrară degetele în miezul ferbinte, — și începù a fugi ca un lup încolțit de câni. Auzià în urmă pași, fluerături, țipete, larmă.

Și fugià, cu sufletul înghețat, înfingându-și, tot mai adânc, degetele înmiezul ferbinte, din care, trupul lui flămând, sorbeà parcă, puteri. Dar, deodată, simți la spate, un găfâit; și o mână îi căzù, grea, ca de plumb, peste umăr, și-i înfipse unghiile în carne. Un pumn îl izbi, ca un ciocan, în creștet, și moșneagului îi nulucì, pe dinaintea ochilor, o perdea de sânge: și căzù gramadă. Văzù, ca printr'un fum, brațe

negre înălțându-se, lovindu-l; simți în gură ceva cald; apoi toate se turburară, se risipiră ca o negură, ca un fum, — pieriră. Simți că-l ia o apă lină; închise ochii, și se lăsă, cu capu 'n piept, pe-o coastă, pe caldarâm. Rămase-așa, nemișcat, cu obrazul culcat pe brațul întins, cu degetele încleștate în pâne.

LA UN HAN, ODATA...

LA UN HAN, ODATĂ...

Apoi asta 'i veche, de când Turcii... Când eram băeat, de vr'o zece-unsprezece ani, m'a dat tătucu să argățesc la Hanul Vadanii. Ei, han cu vad, ca hanul Irinei, n'a mai fost, nici n'a mai fi... Frumoasă grozav nu erà; dar cu ochii băteà o mie de femei frumoase! Avea, mă rog, șărpoaica, niște ochi mari, negri cum e cărbunele și, întotdeauna, umezi, ca după plâns; și, când îi aplecà, i se umbreau obrazii; iar când îi deschideà mari, parcă'i băteà soarele 'n față.

Parc'o vād : mărunțică, rotofee și rumenă, c'o gură roșie, ca o garofă de carne, făcută parcă-anume pentru sărutat, și c'oleacă de *bărghie* numai bună de mângâiat, care, când radea, se rotunzea ; ș'atunci, câte un drumeț mai îndrăzneț, nu se putea stăpâni, și, musai, trebuiă să-întindă mâna și s'o prindă, cu două degete, de gușuliță, ca și când ar fi vrut să ciupească o bucățică și s'o guste.

Se dusesese vestea, peste nouă ținuturi, de hangița Irina, și nu trecea boer, să nu-și oprească butca în fața hanului și să nu se coboare, să bea un pahar dulce și să pu- făească din ciubuc, cu ochii la vadană. Și ea, de colo, unde-și plecă genele negre și unde le tremurâ și unde se roșea ca o mironosiță ; și când îl fulgeră odată, afurisita, cu ochii, se topiă inima-în boer ca ceara.

Și ce fel de boeri, se uscau pe picioare după hangiță? Tot de cei cu bărbile până'n brăele de Țarigrad, cu ișlicurile cât niște obo-roace și cu antireile de conovăț, căptușite cu tafta leșască; tot boeri de cei mari, cari când se coborau și când se urcau în rădvane, îi luă de subsuori un ceohodar și un arnăuț

cu fustanelă și cu brâul plin de pistoale; d'apoi cum, așa fețe simandicoase oftau după văduva Irina. Ba, odată, și un Pașă a luat foc! Parcă 'l văd, cum stă, grecește, în fundul patului, cu'n turban cât roata carului, cu șalvarii și ilicul de șahmarand naraziu; stă grecește și pufăia din narghilea și sorbea din feligian, mângâindu-și, molcom, barba neagră ca pana corbului, cu mâna albă ca neaua. Și când intră șărpoaica de hangiță, să-i aducă ori să ia ceva, ochii Pașii s'aprindeau ca ochii unei pisici, și o cuprindeau din creștet până'n tălpi; se opreau asupra sânelui, care-și întipărea gurguile în cămașa albă ca helgea, apoi la mijlocul subțirel; alunecau în jos, peste coapsele strânse'n catrință.

Și, de unde se oprise Turcul, să răsufle o țară telegarii, n'a stat o săptămână-încheiată? Și, dacă nu s'ascundeă hangița într'un nuc din fundul livezii, n'o fură Turcu, s'o ducă cu el la Țarigrad? Ba o fură, bat-o pocnitu' s'o bată, c'asa pereche de ochi nu mai eră, gândesc, nici în seraiul Sultanului.

Eu dormeam în dărătul hanului, pe prispă,

învălit într'o sarică. Acù, într'o noapte, târziu, — o fi fost trecut de miezul nopții, — numai ce-aud un răs subțirel. Mă uit împrejur; nu văd pe nimeni. Zic: «Mi s'a părut» Da erà o lună; parcă se cerneà de sus un colb de argint, care s'așezà ca o brumă pe pajiștea livezii din coasta casei.

Și'n vale, apa Teleajănului, lucia; de-ai fi zis, că luna bate-în niște comori de aur, pe cari le-ar fi desgropat valurile de undeva și le-ar fi împrăștiat peste albie, la vale.

Stătui, un răstimp, cu capul ridicat, trăgând cu urechea; dar nu mai auzii nimic; numai freamătul apei, pe care, ziua, abia îl auzeam cu toată liniștea dimprejur, și care, cum veneà noaptea, creșteà, răsună ca un codru, când trece prin el vântul; cașicum apele lui crețe ar fi pirotit ziua la soare; iar noaptea s'ar fi trezit ș'ar fi prins a curge mai grăbite, ca înviorate de răcoarea nopții.

După o bucată de vreme, băgai de seamă, că vine, de undeva, miros de pui fript; și, nu trecu mult, și, ca o nălucă, se strecură hangița spre șopron, ș'o auzii scoțând vin din hantalul adus de câteva zile, pe care

n'apucase a-l coborâ încă în pivniță. Și, după ce se strecură îndărat, ușurică, în vârful degetelor, auzii, o vreme, picurând molcom vinul, din canea, în strachina de desubt.

Zic: «Cine-o fi oare? De ce nu m'a sculat pe mine s'aduc vinul, ca de obicei?»

Mă uit, iau aminte că ferestrele dela han is negre: nu se vede nicăieri o luminiță de leac; numai la fereastra din fund, dela oadaa hangiței, lumină:

«Oare cine, Naiba, o fi?»

Și gândul ăsta mă pișcă mereu de inimă, nu mă lasă, în ruptul capului, să 'nchid ochii. Parcă intrase Aghiuță în mine, și tot îmi da ghes, să mă duc, să mă uit pe fereastră.

Din năuntru, veni până la mine râsul limpede, subțirel al hangiței; ș'atunci, parcă-mi dădù cineva un ghiont în coaste și mă făcù să sar drept în picioare. Mă apropiei, în vârful degetelor, de fereastra cea luminată; și, când ajunsei, mă pitii jos, cu inima cât un purice, și ascultai.

Auzeam, din când în când, râsul ușurel al hangiței; și, un glas bărbătesc, nu înțelegeam ce spuneà. Mă ridicai încetinel: la

fereastră erà lasată perdeaua, — o perdea albastră, — numai într'un colț nu erà astupat bine; și văzui, cu un ochiu, un Român cât un munte, cu un păr corb, revărsat pe umeri, în șuvițe răsucite ca niște sfredele; cu o mustecioară scurtă și cu o bărbiță creață, în care, unele fire, păreau de argint, în lumina lămpii.

Stă pe un scaun, lângă masă, rezămat de părete, și o țineă pe hangiță pe un genunchiu, ca pe-un copil, ș'acuș-acuș, o sărută pe bărbie. Și atunci, șărpoaica, răsturnă capul pe spate, și râdeă tainic strângând din ochi; iar dinții îi scânteau ca de zahăr, între buzele roșii.

Pe fața albă de masă, abureă încă o bucată rumenă de friptură de puiu; într'un pahar, lângă cană, luciă vinul ca chilimbarul.

După o clipă, băgai de samă, că, în chimirul străinului, străluceau două pistoale turcești, ferecate-în argint; iar la capsă'i spânzură un hanger, cu mânerul de fildeș, în care, câteva boabe de mărgean, păreau niște picușuri de sânge.

În fund, subt culmea încarcată cu fuste

și îi și cațaveici cu blană de vulpe; patul, cu cearșaful și perinile cu horbote, părea nins.

Cum stam așa, omul se ridică în picioare și-i ajunse capu' în grindă; hangița, pe lângă el, părea o fetiță; abia îi ajungea fruntea la peptul lui. Și numai cel văzui, că o ia de subsuori și o saltă-în sus, până în dreptul gurii și-o sărută-odată din toată inima; iar eu, de colo, m'am cinchit, ca o broască, de frică, m'am târât până la culcuș, în patru labe, și m'am învălit până peste cap cu sărică. O bucată de vreme, mi-am auzit numai bătăile inimei. Apoi, iar freamătul de codru al apei. Și, tocmai hăt târziu: ușa, o șuerătură scurtă, un bubuit de copite-în grajdiu; și, printr'o gaură a săricăi, am zărit eșind, pe ușa grajdiului, un cal mărunț, care trecu, ca o suveică, prin lumina lunii. După asta: șoapte, un țâcănit de potcoave; și ușa se închise, drugul hurui; și nu se mai auzi nimic, — de parcă toate fuseseră o părere numai.

Când îndrăznii să scot capul din sărică, luna apunea, și părea o tupsie de aur, prăbușită din slavă și înfiptă în creștetul mun-

ților. Dinspre răsărit, suflă un pui de vânt subțire; și, în curând, începură a cânta undevă, într'un sat, cucoșii de ziuă. Și, deodată, zbuchni așa de puternic cântecul cucoșului nostru, că parcă își vârâse ciocul în urechea mea și trâmbițase.

Din noaptea ceea, vedeam, de multe ori, lumină, după miezul nopții, în odaea hanğiței, și-i auzeam râsul subțirel; iar, aproape de ziuă, un șuer și un tropot.

Când mâneà vr'un boer chiabur la Hanul Vadanei, musai, trebuia să-l simt pe necunoscutul cu pistoale-în chimir și cu iatagan la coapsă. Și, pe la al doilea cântat al cucoșilor, după ce eșeà butca boerească din curte, auzeam șopotind, răsună șuerul știut, și un țăcănit de potcoave se perdeà repede spre partea în care apucase butca

Într'o noapte, — dormeam acù în podul grajdiului, că se înnourase de ploae, — mă trezesc în niște pași, ridic nițeluș capul și mă uit. Ce să vezi? O mogâldeață pitită la geamul hanğiței. Înăuntru, lumină. Se înnălță și se uitâ în casă; și, în lumina albastră, care se strecurà prin perdea, zării

o tatarcă roșie, cu blană, și două musteți lungi.

A stat așa, preț de un minut-două, nu mai mult; de-acolo s'a șupurit ca o vulpe, și a perit în întuneric, — da a trecut la doi pași de cei doi zăvozi cât niște viței, și câinii nici n'au mârâit. După asta, am auzit mai multe glasuri întrebând în șoaptă:

«I-aici?

— Aici».

Și, numai ce văd, că răsar ca vr'o douăzeci de namele; s'apropie tiptil de han și se desfac în două cete. O ceată s'așează la ușa din față; cealaltă la ușa din dos. Ș'odată prinseră ușile de ștejar a bubui și glasuri a strigă: «Deschideți, că dăm foc hanului!».

Înnăuntru, lumina se stânse ca de vânt; și, din casă, porni un bocet. Dar, deodată, ușa de dindos, se izbî de părete; și'n prag răsări statura cumplită a ibovnicului hangitei; și, în aceeași clipă, trosniră două pistoale. Două trupuri se prăbușiră la pământ. Hangerele scânteiară, se încrucișară, se învălmășiră. Un glas aspru răcnî:

«Ucideți-l... Ucideți-l, ca pe-un câne...»

Da mie, de colo, îmi stătuse inima; da tot mă uitam, de subt sârică, la învâlmășala de jos. Și, numai ce-l văd, pe ibovnicul hangitei, că se desface din înbulzeală. Aud un șuer scurt și ropotul calului. Îl zăresc zvârlindu-se în șea; și, ca 'ntr'o scăpărare de fulger, zburând peste poartă.

«Pe cai, pe cai...» urlă acelaș glas aspru.

Câteva pistoale fulgerară în noapte; bufniră înfundat. Ropotele goanei și pocnetele pistoalelor și sușanelelor arnăuțești se revarsară pe vale; și toate vuefele se deparțară, cât te-ai șterge la un ochiu, —și rămase numai țârâitul ploii și bocetul înnăbușit al hangitei.

Adouazi, au venit la han oameni de-ai stăpânirei, cu arnăuți; ș'am auzit-o pe hangiță țipând, de parc'o ucideau. Și, la fiecare țipăt ce zivoră din han, simțeam coborându-mi-se pe șira spinărei ca un șarpe de ghiață; și mă vâram mai adânc în fân.

După întâmplarea asta, nu l'am mai simțit venind. Hangița se topea văzând cu ochii; și, de multe ori, o vedeam plânsă.

Și, într'o Duminică dimineață, plecă cu

nadișanca la mănăstirea Cheia, care erà mai în fundul munților, cale de vr'o trei ceasuri cu trăsura. Și, când se întoarse, cătră seară, mi se părù, nu știu cum, mai înviorată, mai rumenă. Și, adouazi, o auzii cântând, ca înainte vreme, ș'o văzui iar robotind sprintenă.

Mi se părea acum, că întinerește, că înflorește zi cu zi; și, în cântecele ei, în răsul ei, în ochii ei, erà o lumină mare, de prima vară.

La vr'o câteva zile, o auzii pe hangiță grăind, că, de Sânta Mărie, se duce iar la mănăstire; da că are să se ducă de cu Sâmbătă sara, ca să fie noaptea la priveghiu; că-i slujbă frumoasă, care nu se mai află... Eu de colo, dac'am auzit așa, m'am rugat de ea: să mă ia și pe mine, să văd și eu cum îi la mănăstire, că nu mai fusesem niciodată. Și Sâmbătă, așa pe la toacă, m'am cuibărit și eu în nadișancă, la spatele hangiței; și, pe la aprinsul lumânărilor, am intrat pe poarta mănăstirei.

Începuse slujba, și clopotele cântau mândru, cum n'am mai auzit; și, din munți, de departe, — parcă răspundeau clopotele altor

mănăstiri. Cântau încetișor, se auzeau ca un zumzet de albine ; și mie mi se topea sufletul ascultându-le... În curtea mănăstirei miroseă a smirnă și tămâe. Biserica era luminată, — de a i fi zis, că se coborâseră stelele cerului prin policandre — și, lumea de pe lume, se îngrămădeă înăuntru. Din cadelniți, se înalțau mirezmele de smirnă și tămâe, ca din niște flori de argint ; și cântările călugărilor curgeau line, de parcă cântă, uneori, în biserică, un stol de îngeri, — și mie toate mi se părea, că le-aud și le văd într'un vis.

După o bucată de vreme, o zării pe han-giță lângă altar ; și, nu știu de ce, mi se părù de o mie de ori mai frumoasă în noaptea aceea. Lumina răsfrântă de făclii pe fața ei, parcă izvoră din ea, ca dintr'o candelă. Stă cu genele plecate ; și, din când în când, mi se părea, că fură cu coada ochilor, pe un călugăr care cântă, cu capu' înclinat puținel pe-un umăr, în strana mare. Și, deodată, băgăi de seamă, că ochii amândurora se întâlnesc și își zâmbesc tainic. Ș'atunci, ca într'o clipire de fulger, îl cunoșcui bine. Și, cum stam eu așa și mă uitam

minunat la el; uneori, parcă se risipăe, ca un fum, rasa, și-l vedeam în strană, așa cum îl zărisem pe fereastră, în odaea hangitei: în chimir, cu două pistoale ferecate cu argint; la coapsă, cu un hanger, cu mănunchiul de fildeș, pe care boabele de mărgan păreau niște picușuri de sânge.

O U M B R Ă

O U M B R Ă

Nu știu ce, anume, mi-a trezit amintirea aceasta durerăoasă. Poate țărâitul jalnic al ploii, care, uneori, aduce cu un suspin ; poate lumina turbure, mohorâtă, care plutește azi în casă, ca o ceață ; poate mirosul de frunze veștede, ce-mi vine pe fereastra deschisă, — mireazma aceasta de toamnă, care-mi strânge inima... Cine știe, ce mi-a adus azi umbra chinuită a lui Ion Vameșu ?

Gimnaziul l'am făcut într'un târgușor din

fundul Moldovei. Stam la gazdă la o profesoară : Elisa Vameșu. Barbatul ei, eră cu mintea rătăcită, de când îl dăduse afară din slujbă, — fără nici o vină, la o schimbare de guvern. Și, iată, că astăzi, fără să știu de ce, mă gândesc la el, și-l văd limpede, cașicum ar fi aevăa înaintea ochilor mei : deșirat, adus de spate, cu o lumină de rugă în ochii albaștrișterși, cufundați în orbite-adânci, cu mânilor atârând moi de-alungul trupului ; îmbracat pururea într'o redengotă roasă, patată, și-în picioarele încovoiate, cu niște ghetor sfăro-gite, cu vârfurile aduse-în sus. Umblă, întot-deauna, fără zgomot, ca o nălucă, — parcă se temea să calce mai tare, — și strecură, în lături, priviri umilite de căne flămând.

Din ziua în care rămăsese fără slujbă, cucoana Elisa dăduse drumul slugii. Îl vedeam tăind lemne, într'un ungher al ogrăzii, ferit de ochii vecinilor, oprindu-se, din când în când, și strecurând priviri piezișe, de teamă ; îl auzeam spălând blidele în bucătărie ; îl vedeam, sara, cinchit pe un scaun pitic, în odaia lui de lângă cuhne, în lumina pustie a lămpii, văcsuind ghetele nevastei. Noaptea, târziu, după ce adormeă lumea

din hudița noastră, îl auzeam eșind pe porțiță; ș'atunci, știam, că s'a apucat de carat apă dela fântână. Îl auzeam, poate vreme de un ceas, eșind și întrând și turnând apă în putina de subt părete. Așa cară în fiecare noapte, până când o umplea ochiu — și numai atunci intră în odaia lui, în care eră numai un pat hrentuit. Uneori, până noaptea târziu, vedeam arzând la el lumină, și venea până la mine un murmur nedeslușit.

Aatunci știam, că stă în capul oaselor, pe mindirul gol, și citește Biblia; și, în liniștea adâncă ce mă-împresură, mi se părea, că deslușesc și fâșâitul filelor.

Câteodată, se izbea o ușă, ca de furtună; și glasul tăios al cucoanei Elisei se înalță plin de mânie în noapte :

«Da până când, mă rog, nerușinarea asta ? Auzi, să stea cu lampa aprinsă până la vremea asta : parcă eu fur gazul, nu-l cum-păr...»

Și lampa se stingea repede; iar cucoana Elisa, trântea ușa și intră în casă bombănind.

Într'o iarnă, l-a dat, de spate, afară din casă; ș'o auzii strigând :

«Am să te duc la balamuc... Da până când am să-mi stupesc eu sufletul cu'n nebun? Nu ți-am mai spus, să nu-ți mai calce piciorul în casă, când nu te chem eu?»

Afară eră ger și viscolea de dimineață; și-l văzui așezându-se, numai în redingotă și cu capul gol, pe-o bancă din fundul ogrăzii. Stă acolo neclintit, cu capul plecat, cu fruntea încrețită, cu mânilor vânoase pe genunchi; și fulgii îl împresurau, se întrețeau, roeau și i se așezau pe capul chel, pe umeri, pe genunchi. Și târziu, când îl pătrunse gerul, se ridică tremurând și se duse în odaia lui rece.

Aveau o fetiță, Lia; ca de vr'o trei-patru ani. După amezile, când cucoana Eliza eră la școală, dânsul stă în casă și-i făcea jucării fetiței.

Toată dragostea lui de om chinuit, se revărsa asupra Liei. Când o jucă pe genunchi, pe chipul lui osos, încremenea un zâmbet. Câte odată, când stă afară, la soare, pe banca din fundul ogrăzii, cu fața sarbădă și chinuită ca de un gând amar, Lia venea, cu pașii ei mărunți de șoricel; și

suindu-i-se pe genunchi, prindea a-l mângâia cu mânușițele ei mititele.

Într'o zi, Lia se îmbolnăvi; stă întinsă în pătuceanul ei, cu fața albă, fără pic de sânge, cu ochisorii arzători. Și dânsul ședeà toată noaptea la căpătâiul ei; și umbra neclintită i se zugrăvea puternic, ca de cărbune, în lumina de amurg a candeliei.

După o săptămână, fetița a murit. Trei zile au sfredelit urechile vecinilor țipetele cucoanei Elizei. Lui nu i-am auzit glasul; stă numai, ca o stană, la capul fetiței lui.

A douazi, după înmormântare, își începù supus viața obișnuită. Îl auzeam noaptea cărând apă; îl vedeam ziua tăind lemne.

După ameză, după ce plecà la școală cucoana Eliza, se ducea în odaia, în care ținea pe genunchi pe Lia; ș'acolo stăghe-muit pe un scaun, lângă pătișorul ei, cu capu-în piept, până târziu, când știa că trebuie să se întoarcă cucona Eliza; atunci se strecurà afară, cu capul plecat, cu spinarea încovoiată, ca un câne horopsit.

Într'o sară, pe când stam și priveam, pe geam, cum se cerneau fulgii mari, înfoiați de

zapadă ; izbucniră, dintr'odată, țipetele de păun ale cucoanei Elisa. În liniștea sării, vorbele ei răsunau până departe, deslușit :

«Ce cauți aici în odaia mea, netrebnicule ; nu ți-am spus, să nu-ți mai calce piciorul în casă ? Afară... Du-te și muncește, trântorule... Fă ce știi : întinde mâna la pod ; da'nu sta pe capul meu...»

În sara aceea nu s'a mai așezat, ca în alte dăți, pe banca din fundul ogrăzii ; a eșit, așa cum eră, cu capul gol, înbracat numai în redingota lui lustruită ; ș'a luat-o încet, prin ninsoarea domoală, spre cimitirul din marginea târgului.

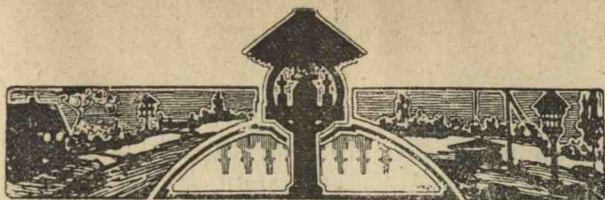
Mergeă mai încovoiat ca de-obicei, cu gâtul lung întins înnainte, cașicum ar fi tras o povară nevăzută ; și fulgii îi tăiau, îi hăcueau, în toate chipurile, umbra deșirată.

Când a intrat în cimitir, înnoptă ; și sus, deasupra mormintelor, ninsoarea păreă neagră ; se cerneă ca niște fulgi din aripile Morții. În fundul cimitirului, s'a oprit în fața unui mormânt ; ș'a îngenunchiat în omătul afânat.

Adouazi, când l'au găsit înghețat, pe un mormânt străin, — pe care dânsul îl socotise mormântul fetei lui, — aveà pe fața osoasă un zâmbet; ca atunci când îl mângâia fetița pe obraz, cu mânuțile ei mititele.

DIAMANTUL

DIAMANTUL

Pe-o alee din Cișmigiu, se primblă, pe dinaintea unei case cu ferestre-în grădină, o bătrână cu părul alb-colilie, subt capela de moda veche. Pășește mărunțel pe nisipul aleei, cam aplecată de mijloc; de parc'ar căută ceva,— sprijinindu-se-în umbrela de mătasă-înverzită. Și, din când în când, întoarce capul spre-o fereastră: parcă ar vedeà pe cineva la geam. De vr'o două ori, s'a oprit îndreptul ferestrei. Apoi s'a așezat pe-o bancă.

Amurgul, părea că izvorăște din pământ, ca un abur, care cucereà, încetul cu încetul, trunchiurile negre ale sălciilor și ale castanilor înfloriți; gonià lumina, ce fugeà spre creștetul copacilor, — și, de ce se urcà mai sus, erà mai aurie; cașicum s'ar fi strâns, din ce în ce mai mult, ca să încapă pe locul, tot mai mic, care-i rămâneà.

În grădina plină-acum de taina sării, numai pe flori părea că mai rămăsese lumina zilei.

Pe-o alee, rățăceau, ca o singură ființă, doi îndrăgostiți; pe o bancă, altă pereche, stà mână-în-mână, cu ochii departe; stăteau neclintiți ca niște stane: cașicum sufletele li s'ar fi înălțat în sara albastră.

Bătrâna, care s'așezase pe bancă, voise să treacă numai prin grădină, ca să scurteze din cale; și de data asta, se întâlne cu zăbava.

Amurgul, taina care învăluia aleele, mi-resmele Cișmegiului, lacul cu lebedele, care plutesc solemne pe luciul apei, — toate s'au sfătuit, parcă, să n'o lase pe bătrână să plece acasă; s'o turbure, să-i răscolească lucruri vechi, să-i cheme trecutul îndepărtat;

și s'o ție până târziu, încremenită pe banca stingheră.

De demult, când eră fată de nousprezedouăzeci de ani, a stat în casa de colo. Îi zărește ferestrele licărind, printre frunzarele întunecate, pe cari seara le-a umplut c'o pulbere de cărbune parcă.

Acolo a fost odăița ei de fată, după fereastra, în fața căreia s'a oprit, adinioarea, de două ori.

Seara, îi plăcea să deschidă geamul și să stea până târziu, cu ochii la lebedele și la bărcile de pe lac.

În toată ființa ei, simțea o turburare neînțeleasă; ceva, ca o așteptare nelămurită, ca o beție dulce. Și atunci adierile grădinei treceau ca mângâierile unor mâni nevăzute.

Într'una din sări, pe când stă astfel, la fereastră, o făcù să tresară niște pași; și, când coborâ ochii, întâlni privirile unui necunoscut, care trecea agale, cu o carte în mână; și, la privirea lui stăruitoare, simți că-i năvălește sângele-în obraji, și fugi. Dar, după un răstimp, veni iar tiptil,

și-l văzù, de după perdea, întorcându-se înapoi, cu ochii la geam.

În noaptea aceea nu putù dormi; se învârti în așternut, ca pe jaratec, până târziu.

Afară era lună, și geamurile luceau ca niște plăci de argint. Pe ostrov, cântà taraful vestit al lui Ciocârlie.

Se sculă din pat, și se duse la fereastră; și stătù mult, cu fruntea răzemată într'o mână, în răcoarea umedă a nopței. Dela geam, ostrovul plin de lume, păreà, în lumină, o grădină cu crizanteme uriașe.

Bărci, le treceau prin umbră, negre ca de cărbune; prin lumină, albe ca de zapadă.

La debarcader, luntrile stăteau ca niște pești năstrușnici, eșiți la lumină.

Adouazi, cum se trezi, alergă la oglindă și se peptănă c'o grijă deosebită; își prinse, apoi, un trandafir în păr, își zâmbi; și începù a se îmbracă murmurând un cântec.

În ziua aceea, alergă de mai multe ori la oglindă și-și potrivì părul, și n'avù as-

tâmpăr toată ziua, cum n'avea canarul în colivie. Cum înseră, se așeză la geam.

Auzi un pas, și inima începù a-i bate grăbită: pe alee trecù, târându-și imineii, fânaragiul grădinei, cu prăjina, în vârful căreia tremurà o luminiță de candelă. O părere ușoară de rău, îi încetini bătăile inimei. Dar, deodată, pe când urmărea, cu capul plecat pe-o mână, o lebadă stingheră pe lac, auzi pași chiar subt fereastră, și ochii i se întâlneșă cu ochii necunoscutului de eri: niște ochi neobișnuit de mari și de negri, — îi văzù bine acum, căci nu mai fugi, ca rândul trecut.

Îl vedea astfel în fiecare seară. O ferire mare îi năvălise acum în suflet, ca o cascada de lumină. Și, când o căutai, se gătea la oglindă, cu ochii albaștri scânteind ca două safire: își zâmbea, făcându-și gurița mică ca o cireășă; își tremurà alene genele; se privea, cu coada ochilor, șireată; s'așeză la oglindă, cu capul răzemat într'o mână, ca la geam; și-și luă o mutră plină de melancolie, — și, deodată, o pufneă râsul și sărea dela oglindă murmurând:

«Vai, ce nebună sunt!»

Când era vreme rea, însă, stă mânănită, ca o vrabie în ploaie.

Pe fereastră lunecau încet lacrimile ploii.

Grădina era pustie, lacul turbure, și copacii, cu crengile grele de apă, aplecate, păreau mânăniți de pustiul aleelor.

Dar când se lumina, îi venea să joace de bucurie, singură, ca o nebună. Îi venea să bată-în palme. Îi venea să strige: «Am să-l văd; am să-l văd!»; să se coboare în grădină și să îmbrățișeze copacii plini de mustul pământului și să se dea de-a dura, ca o jivină, prin iarba fragedă.

Deschidea fereastra, și nările subțiri îi creșteau sorbind mirezmele tari, și pieptul involt i se ridică, să rupă, piepții de mătăasă.

Nu trecu multă vreme, și începui a fi mai îndrăzneț; și noaptea, târziu, după ce adormeau toți ai casei, zvârleă cu nisip în geam, până când se deschidea fereastra, și isvoră, din întunerec, ca un sul de lumină, umbra ei albă.

Copacii se înălțau negri ca niște pete de întuneric mai adânc; lacul licărea ca o oglindă

de păcură ; și luminile felinarelor tremurau în adânc, — unele ca niște șiraguri de stele, din cari se desprindea câte o stea și picură în noaptea lacului ; altele ca niște clituri de tipsii de aur, din cari, din când în când, cădea câte un talger la fund.

Într'o noapte, adormise așteptându-l. Într'un târziu, i se părù, că aude un sunet tainic în geam ; și se înnălță într'o mână, ascultâ : și auzi iar sunând ceva, — acuma limpede, în tăcerea adâncă a nopții. Și, coborându-se din pat, păși în vârful pantofilor până la fereastră. Înainte de-a o deschide, rămase, o clipă, încremenită în fața frumuseții dumnezeiești a grădinei. Pretutindenii plutea o pulbere viorie, luminoasă, scânteetoare, ca o pulbere de nestimate. Și, între sălciile, cari, în lumina aceasta, păreau de cărbune, — lacul ardea ca o tipsie de argint, din care izvoră, parcă, toată lumina care umplea bolțile aleelor. Iar podurile, se bolteau ca niște arcuri de abanos.

Și când deschise fereastra, mirezmele telilor o amețiră ; cașicum, vrăjiți și ei de noaptea aceasta, — pe care Dumnezeu o zvârlise, ca pe un diamant uriaș, pe pământ, —

își înălțau miresmele, ca o jertfă, ca un psalm de laudă.

Dânsul murmură :

«Coboară-te'n grădină : uite ce frumos e...

Nu fii rea, haide, coboară-te...»

Dânsa, nu stătù o clipă în cumpănă : lacul, lebedele, mireazma teilor, aleele, — toată grădina, o chema. Își luă șalul, și coborâ, ca o lunatecă, scările. Și când deschise portița, și răsări, albă ca o statuë, în lună ; dânsul se prăbuși la picioarele ei, strângându-i-le în brațe, ca un eșit din minți ; și prinse a-i sărută nebun pantofii de atlas, — pantofii ei mici ca condurii cenușăresii.

Dânsa simțià, ca într'un vis, gura lui de foc, — gura lui lacomă, — rătăcind peste carnea ei fierbinte, învăluindu-i tot trupul în sărutări de foc ; și, de fericire, îi veneà să țipe, — toată ființa ei înfiorată, îi svârlea în gură un țipăt, pe care-l ucidea între dinți.

Și când gura lui salbatecă rjunse la gura ei mică, se oprì mult, ca la un loc de popas : în sărutarea aceasta, păreà că voește să-i soarbă sufletul ; în ea, sufletele lor se sărutau, se îmbrățișau, se încleștau, — voiau, parcă,

să se smulgă din temnițele trupurilor, și să se topească unul în altul, să facă, pe vecie, un singur suflet.

Apoi, într'un târziu, prinsă a rătăci, strânși la braț, prin pulberea lunei, pe subt bolțile grădinei, cari întindeau, deasupra capetelor lor, horbote negre. Când scăpăta asupra lor, prin frunzare, o raz' a lunei, — pe umere, li se așeză ca o zăpadă albastră, și părul ei balai se aprindea în umbră; cerceii, inelele, fulgerau întunerecul; pantofii albi căpătau o lucire de argint.

Se așezară pe o bancă, în lumina lunei, ca pe o laiță de marmoră.

La câțiva pași, se ridică un tei încărcat de floare, și floarea părea, în lumină, de fildeș.

Dânsa sorbea, cu lăcomie, mireazma umedă a teiului, pe care o simția pătrunzând-o până în adâncurile făpturii ei, îmbălsămând-o toată, ca pe un fagure.

Dânsul zise :

«Ce-ar fi, dacă ne-am plimbat cu barca?»

Ea se supuse. Se apropiară de mal.

Dânsul, îi ajută să se suie într'o luntre; și sări sprinten alături; desprinse barca, și, prinzând vâslele, luntrea se depărta de țărm,

într'un freamăt lin de unde, făcând să se clatine, să joace, toate bărcile delângă mal.

Lunecau, în freamătul ușurel al apelor, însemnând în urmă o brazdă lungă de jar, ca o coadă de cometă. Și, până târziu, rătăci barca singuratecă; pluti fără țintă, ca o pasăre uriașă, pe care n'o lasă să doarmă vapaea lunei.

La noaptea asta de nebunie, se gândia bătrâna, care se așezase, mai la o parte, pe-o bancă răzlețită.

Se gândeà, că nu i-a părut rău niciodată de nebunia aceasta; că ea a fost singura fericire mare din viața ei necăjită.

Dânsul, dela o vreme, a început a veni, din ce în ce, mai rar, — până când n'a mai venit. Dânsa, o lună a fost între viață și moarte; prin ființa ei a trecut un vifor, care i-a lăsat sufletul gol; a lăsat în urmă un pustiu Apoi rana, — prin care cursese, parcă, tot sângele din trupul ei tânăr, — s'a închis. Pe acel, care îi prinsese, pentru vecie, în inimă, diamantul nopții aceștia de nebunie, — la început, l'a mai zărit de câ-

teva ori pe stradă, la teatru ; apoi nu l-a mai văzut.

Trăește, nu trăește ? Nu știe... Poate că, după ce s'au așternut ani mulți la mijloc, după ce vremea le-a nins părul și ș'a însemnat eroglifele pe fețele lor, — poate, că, într'o zi, au trecut unul pe lângă altul și nu s'au mai cunoscut !

SANTINELA DELA No. 6

SANTINELA DELA No. 6

Nimeni nu știà să prostească așa de bine miliția, ca Țiganul Vasile Cerceluș : cel mai vestit chiulangiu din Regiment. Făceà, uneori, câte una, de hohoteau companiile de răs. Parcã-l văd. Erà mărunt și iute ca un prâsnel, și-i luceau ochii 'n cap ca la Necuratul.

Acù, într'o zi, suparare mare pe capul lui Cerceluș, că i-a venit rândul la gardă, — gărzile erau moartea lui. Se dă el bine pe

lângă sergent : Domnule sergent la deal, domnule sergent la vale ; că-i sucită, că-i învârtită, — îl roagă, însfârșit, de toți Dumnezeuii, să-l scape de gardă. Sergentul : nu și nu, că el nu poate ; să se ducă la sergentul-major.

«Ce-i Cerceluș, neică ? Ce te uiți așa la mine, de parcă vrei să mă mănânci ?

— Să trăiți, domnule sergent-major, am venit să vă fac o rugămintă.

— Ei, ia cârâe, să te-aud.

— Dați, să trăiți domnule sergent-major, altuia ordin să facă gardă în locul meu, c'am primit, taman acușica, răvaș, că s'a înbolnăvit maică-mea.

— Nu mai spune, Cerceluș, neică. S'a înbolnăvit maică-ta taman acuma, când trebuie să intri tu în gardă, ha ?

— Zău, să trăiți, domnule sergent-major ; să n'ajung ziua de mâine, dacă vă mint... Faceți-vă, vă rog, o bunătate ș'o pomână....

— Mă, cioară, mă, de ce spui minciuni ?

— Să n'aibă parte de tinerețele lui ăl care minte, să trăiți, domnule sergent-major.

— Bine, Cerceluș, neică, fă mata o bunătate și dă-mi și mie răvașul ăla, să-l văd»...

Cerceluș prinde a se catà prin buzunare ;
caută, caută, — pace, nu găsește scrisoarea :

«Ce, Cerceluș, dragă, ai pierdut răvașul, ha ?

— L-am pierdut, să trăiți, domnule sergent-major ; să mor că l-am pierdut...

— Zi : Să n'ajung luna cu mâna și soarele cu picioarele.

— Zău, să tră...

— Haiti, scurtă vorbă, mă Țigane, nu mă scoate din sărite... Marș, și te pregătește de gardă...»

Fiindcă Cerceluș știa până unde merge răbdarea sergentului-major, a făcut stângă-împrejur, și s'a dus să se pregătească de gardă ; da' cătrănit, bietul Cerceluș, da amărât : lucru mare, — c'am uitat să vă spun ; că era amorezat lulea și focul lui erà, că, dacă intră-în gardă, n'o să poată spală putina să-și vază Chiranda .

Întră Țiganul în gardă, că n'aveà încotro, Și, pe la miezul nopței, când îi veni iar rândul, coborâ scările de piatră ale gangului dela magazie ; unde-i căzuse lui să facă de gardă. Și, acolo, începù a se primblà, amărât ca vai de el, cu pușca 'n spate ; și a

se gândi și a se frământa : cum să facă, el, cum să dreagă, să fugă din gardă ?

Și, deodată, îi veni în gând, că are timp berechet, să se ducă și să se-întoarcă. Și se miră : cum de nu i-a dat prin minte pân'acù ? Iși zise : « În trei ceasuri, mă duc și unde și-a înțarcat dracul copiii, — și tot mă-întorc înapoi... Rondul nu mai vine el la vremea asta ; că doar nu-i nebun, să iasă, dela căldură și de la bine, în vifornița și frigul ăsta... Ia te uită, ce mânia lui Dumnezeu îi afară ! »

De rond nu i-e frică lui ; dar se teme de vr'un pârlit de ăștia de grad : să nu vadă, când o trece dela cantină spre cazarmă, că lipsește santinela dela magazie.

Dar, deodată, face tare, plesnindu-se cu palma peste frunte :

« Phiii... Minunat, măi tată... Las'că vă trag eu clapa ! »

Și-și scoate arma de pe umăr, și ș'o razemă într'un ungher. Apoi, se strecoară în viforul de-afară. Se oprește, întinde gâtul și se uită în toate părțile, ca o pasăre speriată, — nu se vede nimeni prin painjeniișul de fulgi ; ascultă, — nu se aude nici un

pas scârțâind prin zapadă. O ia, prin omă-
tul până la genunchi, spre stogul de lângă
grajdi. Și, cât te-ai șterge la ochi, se în-
toarce, c'o sarcină de fân. Se descinge,
își desbracă mantaua, o așterne jos, pune
fânul deasupra și se lasă-în genunchi. Se
aude, o bucată de vreme, în întunericul gan-
gului, fâșiitul uscat al fânului; și, Cerce-
luș, se saltă-în sus, c'o momâie-în brațe.
O sprijină de părete ș'o încinge strâns, își
scoate capela și i-o pune, — așa, cașicum ar fi
tras'o peste ochi, să-și apere fața de viscol, —
și-și razemă pușca de ea. Pe urmă, urcă scă-
rile, în vârful degetelor, scoate, mai întâiu,
capul pe ușă, se uită-în dreapta, în stânga, —
și, dint'o aruncătură-i pe creasta gardului
din față, în vârtejul viscolului; și se face ne-
văzut.

În ziua aceea era de serviciu sublocote-
nentul Todirașcu, care deabia eșise, anul a-
cela, de pe băncile școalei militare, — tânăr
de tot: nici nu-i înfierase bine musteața, —
și subțirel și delicat: o domnișoară de
pension. Atunci făcè pentru întâia oară
de serviciu. Și, cum nu-l putea prinde som-
nul pe patul de campanie, — pe la miezul

noaptei, își zise, ridicându-se: «lan să mă duc eu, să inspectez santinelele».

Își îmbracă repede mantaua, își luă sabia, își puse chipiul pe-o sprinceană, cum avea obiceiul; și, eșind în sala în care ardea o lampă somnoroasă și răsună tictacul ceasornicului rotund din perete — o luă prin gangurile negre, în cari pașii îi răsunau, de parcă l-ar fi urmărit cineva. Simți o mărgică de gheață, alunecându-i pe șara spinării; și prinse a șueră. Și când ajunse la ușă, făcù un pas mai mare, cașicum ar fi simțit întinzându-se o mână din întuneric. Afară se liniști și o luă spre postul No. 1, prin zapada, care, uneori, îi trecea de genunchi; și, câteodată, erà spulberată de viscol până la pământul înghețat. Mergea horțiș, cu umerii ridicați, cu capul strâmb, cu dreapta vârâtă la piept, cu stânga în buzunarul mantalei, ținând sabia, ca să nu zângănească: dacă-o fi ațipit, cumva, vreo santinelă, s'o poată prinde.

Când se apropiè de postul No. 1, eși din gheretă, santinela, ca o mogâldeață, — învăluită, împestrițată de ninsoare, — luă arma la mână, fulgerând din baionetă; și, cu glas

îngroșat, c'o tremurare ușoară de frică, întreabă de trei ori, răstit :

«Cine-i? Cine-i? Cine-i?

— Rond.

— Rond stai... Înaintează la ordin și dă-ți parola.

— Comana» murmură sublocotenentul, oprindu-se la trei pași.

Atunci santinela luă, scurt, c'o țacăneală, arma la umăr ; și, luând pentru onor, raportă într'un suflet :

«Trăiți, domnule sublocotenent, la postul No. 1 nu s'a întâmplat nimic».

S'a dus, de-acolo, la postul No. 2 — bine ; la No. 3 — bine ; la toate bine. Când ajunge, însă, la cel din urmă, la No. 6, — santinela, pace, nu se vede ! Se oprește în fața gangului, așteaptă o clipă, — nu ese !

«Aici e Țiganul, fir'ar al Dracului cu tot neamul lui țigănesc!» se gândește sublocotenentul :

«Mă Țigane ! — Doarme tun, bată-l Dumnezeu, își zice ; poate să vie cineva să curețe tot din magazie ; și el nici habar să n'aibă»...

Se apropie, tiptil, de ușa gangului :

«Uite-l, fir'ar al dracului, doarme răzemat de părete!» — se gândește sublocotenentul Todirașcu.

Și, scoțându-și sabia, coborâ în vârful degetelor, cele șase trepte de piatră; și, când fu la doi pași de santinelă, zbieră odată din răputeri:

«Așa îți faci tu datoria, mă Țigane!» Și-l lovî cu sabia în piept.

Atunci santinela, ca fulgerul, se prăbuși pe-o coastă; și arma, izbindu-se de asfalt, umplu bolta de vuet — iar Cerceluș ramase nemișcat în întuneric. Sublocotenentul Todirașcu, din doi pași, fu afară; și-o luă la fugă, cu sabia în mână, prin viscol, spre cazarma care se înălță neagră în noapte.

Când ajunse în gangul căzărmei, se gândi că se poate întâlni cu vr'un soldat din gardă; și, încetinindu-și pașii, își vârâ sabia în teacă. Când intră în odaie, eră tot o sudoare rece. Inima parcă-i zvâcnea în gât; și simțea că se înăbușe. Își rupse copcile dela gulerul mantalei și al tunicei; și căzù pe pat, cu fața-în sus.

Într'un târziu, prinse a intra pe fereastră o lumină mohorâtă, tristă, aprinzând luciri

slabe : pe sabia sublocotenentului, pe nasturii mantalei desfăcute la piept, pe tresele chipiului căzut pe podele.

Și iată, că, deodată, ușa se deschise încet, cu fereală, și, întâiu, se arătă un cap, rotund ca o ghiulea ; apoi trupul, până la mijloc numai; pe urmă întreg.

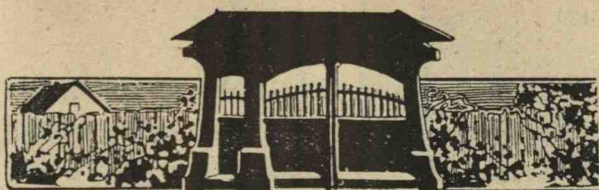
Sublocotenentul tresări, i se părù c'a intrat cineva, și, inima-i stătù, dintr'o dată. Peste frunte, îi trecù, ca o suflare de ghiață ; și ramase neclintit, c'o mână încleștată în manta, la piept, cu cealaltă în cergă, cu ochii arzători, deschiși mari. În fața lui, stă nemișcat Cerceluș, și-l privea cu ochii ca doi licurici. Și, ca dintr'o departare mare, ca depe alte tărâmurì, sublocotenentul auzi un glas :

«Să trăiți, domnule sublocotenent, m'a trimis don sergent, să vă iau cizmele, să vi le fac».

Și, ca prin vis, simți, după asta, trăgându-i botforii, și, ca printr'o negură, văzù o umbră strecurându-se afară cu cizmele.

CUCOANA SULTANA

CUCOANA SULTANA

Moș-Prisacaru, dăduse o raită prin vie, cu pușca'n spate, cu cușma plesnită pe ochi; și acù se așezase la sfat, între argați, cu luleaua între dinți.

În fund, pe cerul albastru-închis, se lămureau, mohorâte, curțile boerești, cu acoperișul țuguiat, cu gura neagră a gârliciului, sub pridvorul cu bolțile răzemate pe stâlpi scunzi.

Nasul ascuțit al moșneagului, se ițeà

din întuneric, trandafiriu, în lumina cărbunelui din lulea ; care, când trăgeà moș-Prisacaru mai vârtos, se deschidea în noapte ca un ochi de pisică :

«Ce știți voi, mă băieți? Nu știți nimic, făcù moșneagul, cu dispreț.

Aveți voi la știință, bre, că'n beciul curților istora, i-o stafie? Habar n'aveți ; de unde să știți, dacă vă culcați odată cu găinile? Eu am văzut-o, măi, ea așa, cum vă văd și mă vedeți. Eu mă uitam la ea, și ea la mine — și eram un boț cu ochi numai... Cum îmi era mie obiceiul, de mă țineam scai de bunicu, — Dumnezeu să-l erte, — într'o sară, când l-am văzut, că-și ia pușca din cui și intra în vie, m'am luat și eu după dânsul ca un mânz. După ce-a dat câteva târcoale prin vie, cum îi era treaba, — s'a culcat subt, o căpiță. Dacă l-am văzut că se culcă, m'am strâns și eu covrig la spatele lui, m'am înfășurat bine în antereuaș ; și, ostenit cum eram, cât ai scăpără, m'a furat somnul. Când am deschis ochii : deasupra curților, răsărea luna. Și, cum stam eu așa, cu ochii la casa boerească, mi-am adus aminte de ce ne povesteà, într'o

sară, bunicu, și atunci parcă mi-a stat inima; parcă s'a făcut *nititică* și s'a *chitit* ca o gănganie speriată. Cum stam eu acolo, ghemuit, ca un pui de bogdaproste; am prins a întinde, binișor, mâna să-l clatin pe bătrân și să scâncesc; «Bunicule-bunicule...» — da' n'am apucat nici a-l atinge, nici a scânci, ș'am ramas cu mâna încrămenită la jumătate de cale: în gura gîrliciului, în bătaea lunii, sta, o namilă de Cerchez, c'o cușmă albă cât o banișă, c'o barbă cât un măturoi, și cu mondirul plin de fireturi, — și se uită la mine.

He-hei, ce știți voi, măi băieți; nu știți nimic. Știți povestea cu cucoana Sultana? — n'o știți... Știți cine a fost cucoana Sultana? — habar n'aveți.. Bre, muere cu *coraj*, ca cucoana Sultana, nici n'a fost, nici n'are să mai fie, — dar nici trupeșă și frumoasă ca ea, mai ba... Ea, spuneă bunicu, c'a stăpânit, înnaite vreme, meleagurile, acestea: ea singurică, cu capul ei de femee, — că bărbată-su, repede și degrabă, a închis ochii. Eră, mă rog, o șărpoaică de *fumee*, cât un plăeș, și aveà o față albă și niște ochi negri, mămulică, să-i scoată și pe sfinți

din minți. Și câtă boerime n'a umblat, valvârtej, s-o ia; câte butci, cu telegarii înaintași, n'au intrat ca un vânt năprasnic, pe poarta curților istora; de câte ori n'a clocotit satul de harapnice și de zurgălăi... Aș! pe toți ia trimis la plimbare; că vedeți, ea ci-că s'avea bine cu'n flăcău de la curte; cu unul Neculai Pristavu.

Dimineața, când se zăria de ziuă, cucoana Sultana se arată în ceardac, cu cizmulițe de piele rusească, cu pinteni de argint, c'o pălărie bărbătească, de catifea, largă 'n bo-uri, așezată cam pe-o sprânceană, și cu harapnicu-în mână; un harapnic cu codiriștea ferecată cu-un șarpe de argint — și strigă odată, voinicește: «Gata Neculai? — Gata duducuța» Și, cât ai bate'n palme, Pristavu se înfățișă cu doi bidivii mărunți, negri ca tăciunele și cu coamele crețe. Cucoana Sultana, coboră sprintenă scările de piatră, și durițele zimțuite sunau dulce. Își încleștă stânga-în coamă, puneà piciorul în scară; și, cât ai clipi, erà calare, bărbătește. Aferim fume! Ci-că toată ziulica, măi creștini, umblă în buestru printre lanuri, dreaptă'n șea ca un Çazac; c'o mână'n șold, cu pă-

lăria pe ochi, cu Pristavu după ea, ca o umbră.

Acù, iacătă, că, într'o toamnă, se umple satul de Musculi ; și, la curte, s'așează tabla-bașa vreo zece Cercheji și un prapurciuc cârn, c'o cușmă cât o stamboală, și c'o barbă cât o mătură. Repede și degrabă, prapurcicul a început a-i face ochi dulci cucoanei Sultanei. Când o vedeà, numai ce duceà o mână la inimă ; și oftà, din băerile inimei ; «*Liubliu te be, halubușca...*» Adică ; «*Te iubesc, hulubișo*»... Iar cucoana Sultana îi întorceà spatele, și, intrând la ea în iatac, îi trântea ușa în nas și : tranș, zăvorul.

Rusu, dacă vedeà așa, eșea în cerdac, și prindeà a se purtà pe dinaintea ferestrii ei, oftând avan, și cântând un cântec căzăcesc ;

«*Kozac Konia napovat...*»

A trecut așa, ca vreo două săptămâni și Rusu, decât își făcea samă : se frământa ca pe jaratec, se zvârcolea ca un drac stropit cu aghiazma.

Într'o noapte, târziu, — o fi fost după miezul nopții, poate, — cucoana Sultana aude prin tindă pintenii Muscalului : «zur-zur», — ș'odată răsună trei bătăi încete-în ușă :

«cioc-cioc-cioc...»; ș'apoi îl aude pe Rus murmurând încetișor :

«*Liubliu te be ,halubușca...*» și, după un răstimp :

«*Atvari dvari... halubușca*»... Adică :
«Deschide ușa, halubițo»...

Da, cucoana Sultana, nici pis... Rusu-în-cepe a scrâșni ș'a mornăi ca un urs mânios. Cucoana Sultana,— pace, nu se clintește. Ș'odată prinde Muscalu a trânti avan cu pumnul în ușă ; apoi cu cizmele, — de tot, să spargă Rusu ușa... Atunci cucoana Sultana, a întins mâna, a luat, din păretele încarcat cu han-gere și pistoale, un junghier ferecat în ar-gint ; și a răsărit în prag, așa cum se gă-sea : numai în cămeșa de borangic, cu părul desfăcut, revărsat pe spate. Muscalu s'a prăvălit înnăuntru ca un mistreț. Atunci, în întuneric, a sclipit ca o frântură de fulger ; și Cerchezul a deschis brațele (s'o cu-prindă parcă) și s'a prăbușit pe spate, — și a rămas așa, neclintit, cu brațele întinse-în lături, ca o cruce...»

NICOARĂ

N I C O A R Ă

Căpitanul alergă în fruntea plutonului, cu sabia în vânt, cu chipiul pe ceafă, răscolind pulberea uliței, și, din când în când, se întorcea, înălța sabia deasupra capului și răcnea răgușit, cu mustățile zbârlite :

«Nu muiiați pasul, măăă; nu muiiați pasul...»

Și soldații alergau cu ranițele-în spate, gâfâind scurt, cu fețele aprinse, tropăind cu cizmele albite de praf, aplecați înnainte, cu gâturile întinse.

În urmă, venea o droae de haimanale și de copii. Iar, deoparte și de alta, a străzei, negustorii își strângeau grăbiți mărfurile, cu chipurile înspăimântate; răcneau, vânturau din mâni, închideau obloanele într'o fierbere și o larmă cumplită.

Din spre barieră, se ivi un epistat calare, venind în goana mare, pe-o mârțoagă; și trecu, ca o nălucă, printre dughenile evreești, strigând:

«Vin, vin, răsculații.. Închideți prăvăliile...»

Și se făcu nevăzut la un colț de stradă.

O birjă mare cât o corabie, trecu, ca măturată de-un uragan, spre bariera Crângului, cu un domn gros, în picioare, care răcnea ceva birjarului, cu gura căscată mare, cu fața roșie-gotecă. Și, ovreiu de pe capră, trăgea, ca eșit din minți, în mârțoagele, numai pielea și oasele.

Un pâlc de gardiști, trecură tropăind greoi, legănându-se ca niște rațe leșești.

Când ajunse căpitanul cu soldații la barieră, se vedeă venind pe șosea, un nor luminos de pulbere, în care s'aprindeau sclipiri iuți. Comandantul își așeză oamenii pe două rânduri, și, înălțând sabia, răcnî:

«Să știți, că pe cel care n'o trage, când oi comanda: «foc», — scot revolverul, și-l culc la pământ...»

Norul luminos se apropiă, crește văzând cu ochii. Și, în curând, se desluși o pădure de ciomege, de coase, de săpi, de topoare. Și, deodată, izbucni un urlet cumplit; un urlet izvorât din mii de piepturi, — peste care se înălțau fluerături și stăpâneă glasul unui bucium, ca un muget prelung de taur. Și, repede, se lămurî o învălmășală nesfârșită de bărbați și de femei cu copii în brațe, — cari veneau cu gurile ca niște pete de întuneric, pe fețele roșii, ca pline de sânge, în lumina crudă a primăverei, amenințând cu pumnii încleștați. Iar coasele ardeau, deasupra capetelor, ca niște fulgere încremenite.

Și, dintr'odată, ca un răcnet femeesc de spaimă, zburni glasul tăios al goarnei. Și, când trâmbița amuți; urletul mulțmei se ridică mai cumplit; iar mugetul buciumului se înalță fioros; ciocoti până departe, peste câmpiile nearate, chemând, parcă, norodul întârziat. Și mulțimea se prăbuși înaintea, asemenea unor talazuri cari-au rupt zagazul.

Un moșneag uriaș, se năpusti în frunte, cu capul gol, cu pletele albe ca spulberate de vânt, cu coasa înălțată-în soare ca un steag; și, desgolindu-și pieptul păros, bătù cu pumnul, răcnind, cu vinele gâtului ca niște frânghii :

«Na, trageți colea, cânilor...»

O femeie tânără, cu sânul gol, se răpezi, întinzându-și pruncul, spre fulgerele baionetelor.

Țipătul goarnei tăie a doua oară vârtejul de urlete; cântarea buciumului despică tăria.

Brațe păroase, cu vinele umflate, se înălțară deasupra capetelor, cu pumnii încleștați. Coasele, topoarele, sapele, — fulgerară în soare. De pretutindenii se ridicară urlete răgușite :

«Înnainte, cu Dumnezeu, oameni buni!»

Țipătul de spaimă al goarnei izbucni a treia oară; se înfrăți cu glasul întunecat al buciumului.

Căpitanul își fluturâ sabia; înălță revolverul, și răcni; parcă, și cu ochii :

«Foc!»

Puștile trosniră scurt; și, în aceeași clipă, izbucniră răcnete aprige de durere.

Valurile omenești se tălăzuiră până departe, se învâlmășiră, se sfărmară, se risipiră peste miriști, însemnând pretutindeni pete albe, ca niște petece de omăt, cari n'apucaseră încă a se topi.

Și, prin paenjinișul de fum, care plutea în fața soldaților, se zăriră, în pulberea șoselei, svârcolindu-se câteva trupuri; pe când altele zăceau neclintite. În mijlocul drumului, cu fața cătră cer, cu brațele în cruce, dormea moșneagul uriaș, care pășea în fruntea norodului; la doi pași de el, femeea care-și întindea pruncul, — și copilul plângea la sânul mort. Lângă șanț, în iarba tânără, un flăcăuandru, cu mustecioara abia mijită, cu cușma albă cu zagara, cu mijlocul strâns într'un șerpar țintuit, — par'că dormea acolo, cu capul pe brațul întins, ostenit de cale lungă.

Și, deodată, eși din rânduri, soldatul Nicoară, — subțirel și plăpând ca o fată, cu niște ochi negri ca de catifea, — și, oprindu-se la doi pași de căpitan, făcù, stând drept ca o făclie:

«Să trăiți, domnule căpitan, dați-mi voe acasă, — să-l îngrop pe tătuca».

Căpitanul, clipi mărunț, și nu înțelese ce zice soldatul. Dar pricepù îndată; și făcù, cu glas moale, cu ochii dintr'odată umeziți :
«Du-te, flăcăule».

Nicoară îngenunchè lângă moșneag, și îi sărutâ dreapta, aspră, caldă încă; apoi ramase așa, încovoiat asupra trupului încremenit, cu fruntea lipită de mâna bătrânului.

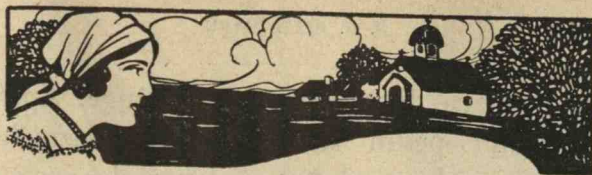
Plângea încetișor, și făcea, în șoapte :
«Tătucă-tătucă, tătucă-tătucă»...

Și umeri îi tremurau, îi tresăreau; și făceau să-i tremure și să-i tresară : ranița și pușca din spate.

Iar moșneagul dormea senin; cu fruntea înaltă, cu pletele albe, poleite de soare, încununate, parcă, într'un nimb de sfânt.

BARCAGIUL

BARCAGIUL

Alexie Moruzof, erà pripășit în orașul nostru de vr'o cinci-șase ani. La început, fusese hamal; și, tot ce câștigà, beà. Îl vedeai trecând de gât cu alte haimanale ca el, stârnind câinii mahalalelor, cu urletele lui și ale tovarășilor. Nu erà seară, în care să nu colinde astfel, c'o flașnetă-în urmă, într-o roată de câni, cari lătrau și urlau ca la urs. Într'o noapte, se pomeni în toiul chefului, că nu mai are nici o lețcae; stătù un răstimp în mijlocul cârciumei, cu capul buhos în piept,

cu ochii ca două picușuri de sânge. Apoi se trânti pe-un scaun, își trase cizmele de iuft, unse cu dohot și untură de pește; și, trântindu-le pe tejghea, răcnì, în hohotele tovarășilor:

«Să ne dai, kir Eni, de băut...»

Apoi se întoarse cătră ai lui; și urlă, de i se umflară, ca niște frânghii, vinele de pe gâtul de taur:

«Să bem, fraților... Cu Alexie, bre, nu muriți... El e om umblat... Când eram de zece ani, fiindcă aveam un câne de tată, care mă bătea cu frânghia udă, până când îmi țășneă sângele, — am plecat în lume, cu'n vapor, și tocmai în America m'am trezit... Măi, unde n'am fost eu? Și în Africa am fost, dragii mei... Nu vă temeți: cu Alexie Moruzof nu muriți voi...»

Și, răsturnând capul pe spate, sorbi dintr'o înghițitură, paharul de rachiu, și-îl trânti pe tejghea, să-l facă țândări. După asta, își supse mustețile roșcate, își trecù, cu dosul palmei mari cât o lopată, peste gură, — și, slobozind un chiot, își duse mâna stânga la ceafă, întinse dreapta în lături; și prinse a frământa, cu picioarele goale, mâzga de

pe podele, plesnind din degete, cu fața spre bagdadia neagră de fum, cu ochii închiși, cu'n zâmbet de fericire nemărginită pe obrajii puhavi.

Târziu, când au eșit, din cârciumă, afară : burniță. Mergeau pe ulițele întunecoase, împleticindu-se și urlând un cântec rusesc. Din când în când, printre bojdeucele strâmbe, se zărea un petec de mare, lucind negru ca păcura, subt cerul acoperit de nori.

La câte o cotitură de drum, se rupea, câte unul-doi, din ceată ; și se făceau nevăzuți în întunericul adânc, lipăind, prin glodul până la glezne. În curând, Alexie Moruzof rămase singur ; dânsul stă tocmai în mahalaua tătarască. Pașii îi răsunau, când mai grăbiți : cașicând ar fi luat-o la fugă ; când mai rar ; uneori se opreau dintr'odată ; și porneau apoi iar pripiți.

Și, cum orbăcăia astfel, se împletici și căzù, cât erà de lung ; și adormi repede acolo, în noroiu, în ploaia mărunță, care-l pătrundea până la piele.

Când se lumineă de ziuă, îl trezi un căruțaș, care trecea în goană spre port, și-l arsesese, din fugă, cu iușca,

Alexie se frecă la ochi, cu pumnii; și se uită buimac împrejur. Printre două bojdeuce muruite, se zăreà, prin ceață, marea mohorâtă. Valuri, cu crestele înspumate, veneau și să izbeau de țărni, cu'n vuet depărtat de tunet.

Moruzof se uită împrejur, răzemat într'o mână; și nu înțelegeà unde se află, ce s'a petrecut cu el. Își simțeà gura amară, capul greu ca de plumb. Apoi, îi mijî în minte o lumină tristă, pustie, ca și lumina care pătrundeà prin pâcla dimprejur: și-și aduse-aminte. Atunci se ridică și coborâ spre vapoarele și corăbiile cari se înălțau ca niște monștri negri. După câțiva pași, îl cutremurâ un fior de frig; și, numai atunci, băgă de seamă, că hainele i-s ude, că-l pătrunsesse ploaia până la oase, că-i plin de glod și că e desculț; dar, merse-înnainte, coborâ niște trepte de piatră, și eși la chei. Aveà de descarcat niște cărbuni, de pe un vapor englezesc; și se îndreptă spre namila neagră. Începuse descarcatul, și hamalii se zăreau, prin ceața deasă, țesându-se cu coșurile în spate, dela vapor la movila de çocs, și, dela ea, la vapor, ca niște umbre,

cari, din pricină, că nu se vedeà puntea, păreau că pășesc, plutind, prin aer. Moruzof prinse și el a carà. Dar, din ce în ce, îi păreau mai grele coșurile. Îl dureau oasele și toată carnea, de parcă erà bătut; și să simțea slab, să-l dea cineva jos cu un deget. Iar vuetul mașinei, care scoteà, din pântecele vaporului, coșărcile cu cărbuni, i se părea, că-i sfredelește creierul. Și, dintr'odată, când puse piciorul pe punte, simți că să înnăbușe, de parcă'l zugrumà cineva. Duse o mână la gât, ca să-și rupă cămașa; dar se rostogoli, moale, pe marginea punței, în nesimțire.

Când își veni în fire, zări, ca printr'o ceață, aplecată asupra-i, o față neagră, osoasă; dar nu cunoscù, că erà unul dintre tovarășii lui de chefuri. Privi aiurit împrejur. Ochii îi ardeau ca doi cărbuni, în întunericul magaziei de porumb, în care îl dusesese prietenul de lângă el. Auzià un glas întrebându-l ceva; dar nu înțelegeà nimic.

Până'n adâncurile pline de noapte, ale magaziei, ardeau, ca aurul, movilele de porumb; și câțiva Turci îl vânturau cu lopețile, cântând încet, pe nas, o melodie

somnoroasă, care ajungea la urechile lui Moruzof ca bâzâitul departat al unui bondar. Nu departe, de unde zăcea el, câțiva Turci, cu fețele colțuroase și lungi, înnegrite de cărbune, se legănau într'un danț leneș și cântau, pe nas, arătându-și dinții albi, un cântec trăgănat, somnoros, alcătuit din trei-patru note, în care se deslușea, din când în când, strigătul «losss-a-a-a!» Se țineau de mână, cu brațele ridicate în dreptul umerilor; și făceau doi pași într'o parte și doi în cealaltă, îmlădiindu-se, la dreapta și la stânga, prăvăliți pe spate.

Târziu, fără să-și dea seama cum, se trezi pe un pat cu rogojină; și își cunoscu odaea îngropată, pe jumătate, în pământ, cu geamul cât pumnul. I se părù că aude ceva mișcându-se, și întoarse ochii: la căpătâiul lui, în lumina mohorâtă, sta neclintită, cu bărbia răzemată într'o mână, o femeie înaltă și uscățivă, tânără încă.

Èra vecina lui, Marușca, care sta într'o odăiță de peste sală, de vr'o lună de zile, și lucrà în port, deavalma cu barbații. Ră-

sărise de vr'o două luni în portul Constanței, îmbrăcată c'o tunică militărească, cu capu' înfășurat într'o basma roșie, lipovenească. O vedeà în toate zilele pe șchelele vapoarelor, încovoiată subt greutatea unui sac ori a unui coș cu cărbuni. Ridică, de rămâneau hamalii, cu gurele cascade. În răstimpurile de odihnă, fumă dintr'o pipă și scupă, într'o parte, printre dinți. Uneori, câte un hamal, cu fața neagră ca a unui harap, se apropià tiptil de ea, pe la spate, și cuprinzând-o de după gât, o sărută apasat, cu zgomot. Și dânsa atunci se întorceà ca mușcată de șarpe; ș'o plesnitură scurtă făcè să izbucnească hohote mari de răs.

Sara intrà, c'o droae de hamali, într'o cârciumă, și beà cu ei de gât, cântându-le, cu glas răgușit, cântece rusești. Apoi, într'un târziu, se făcè nevăzută, cu unul din ei. Plecase așa, de câteva ori, și cu Moruzof; cum plecase cu toți cei cari chefuiau cu ea.

Alexie o priveà, ca dintr'o departare mare. Marușca coborâ ochii asupra lui și-i zâmbi. Și zâmbetul acesta îi aduse lui Moruzof aminte de un zâmbet de demult, din copilărie, — de zâmbetul maică-sa, care-i stă,

tot așa, la căpătâi, când erà bolnav ; și fața ei îi răsări ștearsă, ca învăluită într'o negură, pe care zadarnic căta, mintea lui mistuită de friguri, s'o risipească : numai ochii îi vedeà limpede, de parcă i-ar fi străjuit a-evea la căpătâi. Și, deodată, simți urcându-se în gât un nod fierbinte ; și două lacrimi izvorâră, ca două picușuri din lumina care-i umpleà sufletul, și alunecară pe fața osoasă, plină de pulbere de cărbune, lăsând în urmă două dâre albe. Și toată viața lui ticăloasă, din clipa în care fugise de-acasă, și până în cea din urmă zi, — i se perindă pe dinaite ; și, o scârbă nemărginită de el însuș, îi oțărî fața.

Marușca se aplecă asupra lui, și-l întrebă ceva ; dar dânsul nu-înțelese ; de departe însă, din mormântul copilăriei, izvorî un glas dulce ca un cântec de leagăn :

«Cum îți mai este, puiul mamei?».

O văzù pe Marușca, ca printr'o ceață, ridicându-se, luând de pe masă un pahar, amestecând ceva c'o linguriță ; ș'apoi apropiindu-se de el. Simți că-i ridică, binișor, capul depe perină ; și buzele lui arse de boală, simțiră marginea rece a paharului. Apoi,

simți, cum îi curge pe gât, băutura răcoritoare; cum se strecoară în toată făptura lui, ca o adiere de vânt. Și, când îi așeză capul pe perină, ramase neclintit, pe spate, cu ochii la Marușca, care, se așezase iar la căpătâiul lui și începuse să coase ceva.

Băutura ei, parcă-i mai risipise ceața de pe minte; o vedeă acum mai limpede. Și când dânsa ridică ochii și-l întrebă, cu glasul molcom:

«Ți-i mai bine?»

Îl pătrunse, în toată ființa, o undă caldă de fericire; și îngână:

«Mi-i mai bine, parcă».

Dela maică-sa, nu-i mai vorbise nimeni cu glasul acesta; nu-i mai stătuse nimeni la căpătâi; și-i veni să se ridice și să se lipească de pieptul Marușcăi ca un copil; și să stea așa mult, cu ochii închiși. Se simțea așa de bine sub straja ochilor ei, c'ar fi vrut să fie veșnic bolnav, să simtă până-în adâncul ființei lui privirea ei bună, să-i audă glasul, să-i simtă mânilor așezându-i ușurel, ștergarul jilav.

Apoi iar i se coborà peste ochi perdeaua de neguri; și stă ceasuri așa, neclintit, cu

fața'n sus, cu ochii deschiși mari, plini de spaimă parcă ; și nu vedeà nimic, nu auzeà nimic, — simțeà numai curgându-i prin trup ca un râu de foc.

Cu'ncetul, Alexie Moruzof începù a se întremà. Marușca se coborà acuma în port, la lucru ; și sara veneà de vreme, cum isprăveà, c'o legătură mare de târgueli.

În zilele acestea de veghere, în sufletul ei se petrecuse, pe nesimțite, o schimbare. Mila, duiosia femească, care se revărsase în ea la căpătâiul bolnavului, săvârșise o minune : trezise crâmpeiul curat din sufletul ei, peste care ticăloșia vieții din port, așezase de mult, ca o lespede de mormânt. Și femeea care erà a tuturor hamalilor, cu cari petreceà în cârciumile murdare ale portului, simți, dintr'odată, în ea, ca o rază de soare, dorul unei vieți curate, alătura de omul care să-i spue și ei, la o zi de obidă, o vorbă bună, o vorbă de milă, o vorbă de mângâiere.

Purtà acum tunica militărească numai la lucru. Acasă umblà c'o rochie de stambă albastră și se'mbrobodeà rusește, c'o basma

de matasă, de aceeași culoare. Câteva șuviți bălăi, îi izvorau crețe de subt broboadă, umbrindu-i fața albă; în ochii albaștri avea o lucire neobișnuită, și'n toată ființa ei, ca un început de primavară.

Moruzof prinse să se-îndrepte văzând cu ochii; stă acum, câteodată, ridicat între pereții, și privea petecul de mare, care se vede prin fereastra de lângă pat.

Marea era limpede de câteva zile; se vedeau bucăți viorii, albastre-închis, verzi ca smaraldul. Pescarii dădeau ocoale înfiorând apa; câte unul, se lasă să-l legene valurile, la larg, și părea o fărâmă de spumă.

Când intră Marușca tiptil, lui Alexie Moruzof prindea a-i bate inima mai tare; închide ochii și se făcea că doarme, ca s'o poată privi îndelung, printre gene, cum se mișcă, ușoară ca o umbră, prin odăița curată, acum, ca un pahar, — și, în tot sufletul, i se revarsă o fericire fără nume. Și, privind-o mereu, începù, pe nesimțite, să se gândească la o casă curată, pe malul mării, — la o casă, cu acoperișul și poarta albastre; la o odaie cu pereții plini de icoane, — și, în încăperea aceasta plină de

taină, se închegă, întotdeauna, făptura înaltă a Marușcăi.

Într'o zi, într'amurgul, — pe când stă cu ochii închiși și se gândeà, — ușa se deschise încet, și Marușca intră în vârful degetelor, și-i așeză, ușurel, pe marginea patului, o cămașă roșie, cusută de mâna ei. Atunci Moruzof deschise brațele; și, ca fulgerul, o cuprinse de mijloc, — și ramase așa neclintit, fără să spue o vorbă, cu obrazul păros, lipit de pieptul ei, cu ochii închiși. Și, când îi deschise, văzù izvorând din ochii închiși ai Marușcăi două lacrimi. Amândoi au stat o vreme tăcuți, în liniștea în care își auzeau zvâcnirile inimilor. Apoi dânsul, cuprins de-o amețeață ușoară, își lăsă capul pe perină; și, prinzând-o de-o mână, o făcù să se așeze pe marginea patului. Într'un târziu, murmurâ:

«Mă iubești tu, Marușco?»

Ea nu răspunse; s'aplecă, și-l sărută pe frunte; și, ridicându-se, fugi din odaie.

Moruzof se îndreptă încurând, de-albinele, și începù iar să muncească în port. Se simțea acum în stare, să ridice de zece ori

mai mult ca înainte ; simțea curgându-i în brațe, o putere de uriaș. Pe la crâșmă nu se mai duceà ; se întorceà, seara, întins, acasă, cu Marușca.

Într'un rând, un hamal o luă de după gât :
«Haide, fă, fira-i al dracului, cu noi».

Moruzof, care erà la doi pași, se îngălbeni ; și, fără nici-o vorbă, se apropiè de el și îl izbi, așa de năpraznic, cu pumnul între ochi, că hamalul se prăbuși la pământ, ca trăsnit. Din ziua aceea, n'a mai lăsat-o pe Marușca să muncească în port.

Tovarășii de chef, se minunau de schimbarea lui.

Adeseaori, sara, când se isprăveà lucrul, se strângeau roată, în jurul lui, și începeau, din toate părțile :

«Măi, frate-meu ; măi, rău te-ai mai stricat... Să nu mergi tu, bre, cu noi să bei un palici de vin... A adus kir Eni niște turburel, să-ți sugi mustățile... Să-i sară ochii cui minte... Haide, măi vere, ș'om cinsti un păhărel...»

— Nu merg, bre ; lăsați-mă în pace...»
răspundeà, întotdeauna, Moruzof zâmbind ; și se desfăcea dintre ei și plecà.

Dânsul plănuise, de o bucată de vreme,

să se facă barcagiu, și se pusese pe strâns bani, ca să-și poruncească o barcă — și, la sfârșitul săptămânii, socotea, întotdeauna, cât mai are de strâns.

După un an de strădanie, își făcù banii pentru barcă; și, într'o zi, nu se duse la lucru, și merse de-o porunci. Acuma, seara, când scapà din port, se abăteà pela meșter, să vadă cum merge lucrul. Se învârteà împrejurul bărcii, s'aplecà, o băteà cu palma peste pân-tece, își plimba mâna peste ea, cașicum ar fi mângâiat-o; și zâmbea fericit, pe subt musteața roșcată, pufăind din pipă și aruncând, gânditor, rotogoale albastre de fum.

Se sfătuișe cu Marușca șă-și boteze barca: «Odesa» — târgul din care erau amândoi.

Când se întorceà acum acasă, Marușca, îl întrebà de departe:

«Ce mai face «Odesa»; mai e, mai e?»

— Nu mai e mult, și-i gata, strigà vesel Alexie Moruzof; are să fie ceva strașnic: nici nu s'a mai pomenit asemenea barcă-aici».

Într'o Sâmbătă sara, barca fu gata. A doua zi, erà o Duminică minunată, cum nu mai fusese de mult. Alexie și cu Marușca se îmbrăcară cu hainele cele noi, luară un

paner cu merinde, și se coborâră în port. Dacă i-ar fi văzut tovarășii lor dedemult, suindu-se în barca cea nouă, văpsită cu albastru; de bunăsamă, că nu i-ar fi cunoscut: atât erau de schimbați și de întineriți.

Moruzof nu mai eră buget la față, ca înaintea; iar Marușca se îngrășase și se innălbise ca o cucoană, de când nu mai muncea în port.

Dânsa se așeză la pisc și-și puse coșul cu merinde în față. Moruzof, deslegă frânghia, și sări în barcă; vâslî de câteva ori, prăvălindu-se pe spate, până când scoase barca dintre celelalte bărci, cari-și legăneau catargurile, cașicum s'ar fi ploconit în fața tovarășei care pleca. Apoi, sări la catarg, desfăcî frânghia; și pânza se desfășurâ, ca un zuruit de verigi, se întinse și se umflă ca un piept care răsuflă adânc; și barca pornî, într'un freamăt ușor, dulce, tainic.

Marușca zâmbea fericită, cu mâinile vânoase încleștate pe cârmă, cu ochii ațintiți la Moruzof; iar dânsul privea drept înaintea, cu gura strânsă pungă, — stăpânindu-se parcă să nu râdă — și i se părea, că, toată lumea care furnică în port, îi privește barca lui nouă.

Undeva, pe un vapor, un marinar cântă din armonică. Marea, întinerită în lumina puternică a primăverii, își saltă în radă undele, ca prinsă de o veselie pe care nu și-o putea stăpâni.

Și, barca lui Moruzof, când eși, printre cele două faruri, la larg, se culcă pe-o coastă, și începù a alerga, — cuprinsă parcă de o bucurie nebună, — spre Jurilovca, a cărei țărâm se lămurea în zare, ca o dungă de neguri sinelii.

Și, în curând, în liniștea nemărginită a pustiului de ape, se auzi numai freamătul lin al valurilor, în piscul bărcii, și cântecul vântului în pânză. Împrejur, marea își înalță și coborâ valurile vezi; răsufli adânc, fericită, îmbătată de lumina strălucită a soarelui.

Nu mult, după ce-și făcură barca, se mutară din bojdeuca tătarască, acoperită cu pământ, într'o casă mai răsărită, de pe malul mării. Eră casa unui Rus, și eră așa cum doriseră ei: cu acoperișul albastru, cu poarta-înnaltă, văpsită la fel, c'o laiță largă,

în fața porții, unde, sara, Marușca aștepta, împletind ori cosând ceva, — să răsară barca lui Alexie.

În liniștea, care-o aduce amurgul, apele păreau mai pustii, mai nemărginite. Din când în când, un val tresărea, ca speriat de-o aratare din adâncuri, și alerga la țarm. Departe, în zare, răsărea, singuratecă, barca unui pescar, ca o pasăre rătăcită de stol. De vale, în port, se vedeau catargurile corăbiilor, ca pădure neagră de brazi; deasupra lor, pescarii se roteau, cașicum ar fi căutat unde să se aciueze pe noapte. Și, în curând, se aprindeau luminile farurilor, ca doi ochi care priveau peste pustiurile apelor.

Moruzof, întotdeauna, se întorcea cu voe bună, încarcat ca o albină.

Marușca, îi cunoștea, de departe, luntrea. Și când o zărea, dădea fuga în casă și pregătea de ceai, în odaia cea mare, cu pereții plini de icoane, unde, veșnic, rătăcea un miros bun de turtă dulce și, toată ziua, plutea o lumină plină de taină, în care deabia mijeau chipurile sfinților.

Trecuseră acum trei ani, de când trăeau

astfel, și venise ș'un copil balan ca o păpădie. Și Moruzof, de bucurie, își dăduse în petec: făcuse un chef cu lăutari, de aflase tot portul, că-i născuse Marușca un băiat; dar, după asta, s'a isprăvit: nu i-a mai calcat piciorul în crâșmă. Se întorcea, ca de obicei, devreme-acasă; și, cum venea, își luă pe genunchi flăcăul, și și-l jucă până târziu, pe banca dela poartă, murmurând, pe nas, un cântec rusesc.

Într'o sară, cum stăteau și-si sorbeau liniștiți ceaiul, se stârni, deodată, afară, furtuna. Alexie își așeză farfurioara cu ceai pe masa scundă; și coborî repede malul, de-si trase barca sus, pe țarm, până unde nu puteau ajunge valurile; și, ca să fie fără grijă, o legă cu lanțul de stâlpul de ștejar. Apoi, se întoase în casă, și prinse iar a-si turna în farfurioară ceai și-a sorbi liniștit, c'o bucățică de zahăr între dinți.

Copilul dormea în umbră, în covata atârnată de-o grindă; și Marușca își isprăvise ceaiul și cosea ceva, la lumina lămpii.

Dela larg, venea, la răstimpuri dese, mugetul unei geamandure, ca glasul unui monstru care se înneacă.

Marușca murmurâ, pe gânduri :

«Când eram mai mică, tare mă mai temeam, când erà noaptea furtună și auzeam geamandura ori vr'un vapor. Casa noastră, erà așa, lângă mare, cași asta; și eu mă făceam ghem în pat, închideam ochii strâns și ascultam, cu inima cât un purice... Eu muream de frică; și frate-meu — îl chemà Alexie ca și pe tine — erà numai cu câțiva ani mai mare ca mine; și nu se temeà de loc. Îl simțiam sculându-se binișor din pat; și, când deschideam ochii, îl zăream la geam».

Marușca își coborî genele asupra cusuturii, și începù iar a coase. Barcagiul murmurâ, cu zahărul între dinți :

«Ce făceà tată-tău; cu ce trăià?

— Erà pescar, răspunse dânsa; și, după un răstimp de tăcere, adăugă, lăsând lucrul pe genunchi: tot ce câștigă beà; și când veneà acasă și-i cereà mama bani, o luà la bătae; ș'o băteà până când o umpleà de sânge... Săraca mamă, oftă Marușca după o clipă, cu ochii albaștri înnotând în lacrimi; înainte de-a muri, ne-a sărutat

pe-amândoi obrazii, ș'apoi ne-a zis : Duceți-vă afară, de vă jucați, dragii mamei...»

La vorbele din urmă, Moruzof se îngălbeni ca un mort; și ceașca i se făcù țândări de podele.

Ea răcnì speriată :

«Ce ai, Alexie? — și se prăvăli spre el — cu brațele întinse.

— Nu pune mâna pe mine...» gemù Moruzof, smucindu-se îndărăt.

Marușca înmărmuri în mijlocul casei, cu ochii măriți, cu gura întredeschisă, ca o dungă neagră, pe față fără pic de sânge. Moruzof se răzemase, moale, de părete; ș'o privea, cu ochii rătăciți, plini de spaimă — cu niște ochi de nebun, — și răsuflarea îi șuerà scurt, ca după o goană. După un răstimp, făcù cu glasul zugrumat, oprindu-se, din când în când, și înghițind aer :

«După ce-a murit... maică-ta... frate-tău... a plecat în lume... nu-i așa... și... și nu l'ai mai văzut...

— Ce ai, Alexie, — ce ai?

— Ascultă-mă... ascultă-mă... (și prinse a vorbi răpede, răgușit). Nu l'ai mai văzut de douăzeci de ani, și după două... după două-

zeci de ani, l'ai întâlnit aici, în port... și nu v'ați cunoscut... Și într'o noapte... într'o noapte, ați eșit beți dintr'o crâșmă și v'ați dus pe malul mării; și i te-ai dat lui... Și acum... de trei ani... ești a lui»...

Ochii Marușcăi se deschideau ca două pete de întuneric, pe fața răvășită; și când auzi, cele din urmă vorbe, dădù un țipăt de femee pe care o ucide cineva:

«Alexie!»

Și, ascunzându-și, cu stânga, ochii, întinse dreapta, ca pentru a se apăra. Copilul se trezi și începù a plânge speriat. Moruzof se năpusti, cu capul gol, în noapte. Pe ușa rămasă deschisă, vântul năvăli și stinse lampa. Atunci răsună un vuet de trup care s'a prăbușit pe podele; și, în întunerecul care se așternuse, se ridică un plâns amar, un plâns strivit între dinți,—și țipetele copilului din covată.

Moruzof alergă prin noapte, cu părul vâlvoi; alergă spre port, pe ulițele pustii. Și se opri numai când ajunsese în fața digului; urcă în goană scările de piatră; și, sus pe zid, se opri; ramase acolo ca o stană, în șuerul vântului, cu părul spulberat de furtună..

Întunerecul erà așa de adânc, că nu se zăreà nici o corabie, nici-un vapar, — numai câteva lumini singuratece: roșii, albastre, verzi; și cele două lumini dela faruri, care clipeau, mai sus, cu niște stele. Încolo, — nimic, nici-o lumină, nici-o stea; cașicum le-ar fi stâns furtuna. Jos, ca într'o prapastie, luceau talazurile și se izbeau de zid, ca niște dihăanii eșite din adâncuri; și, după fiecare izbitură, se trăgeau înapoi, să-și facă vânt, parcă: să sară peste zagaz. Și, dintr'o-dată, ca într'o amenințare, Alexie Moruzof își răpezi pumnii strânși spre cer, — și digul ramase pustiu...

VIȘINELE

VIȘINELE

Eram într'o sară mai mulți prieteni, în jurul unei mese din grădina cafenelei noastre favorite; și, în răcoarea care se întinsese după o zi de zăduf, — stăteam la palavre. Venise, nu știu cum, vorba despre chefuri; și, unul dintre noi, zise:

«Fiindcă, pe așa răcoare, e pacat să ne ducem acasă; să vă povestesc și eu, băieți, ceva. Odată, de demult, când eram copil, m'am dus și mi-am petrecut vacanția de

Paști la țară, la bunicul ; care aveà, pe vremea aceea, un petec de moșie, la granița Bucovinei. Mă duceam la țară pentru întâia oară. Și acù, când vă povestesc, îmi răsună în urechi cotcodăcitul asurzitor al găinelor ; simt în nări mirosul de fum și de gunoiu, care plutește, sara, pe ulițele satelor ; aud ronțăitul cailor și ciuruitul laptelui în doniță ; văd vițeeii fragezi ghiontind, cu boturile lor umede, ulgerele vacilor mari, roșii...

Dar nu despre farmecul vieții de țară, vreau să vă vorbesc ; ci să vă povestesc un chef, cum, cred, că n'ați văzut nimenea din voi ; macar că nu-mi puteți spune, că nu vă plac chefurile.

Într'o după amiază, îl aud pe bunicu, făcând către bunica :

«Lisaveto ; da bine, frate, ce mai ții degeaba vișinele *este*, ramase dela vișinată ? Da dă-le lui Andrii, să le zvârlă la pacatele...

— D'apoi, că tot m'am ținut, doar, să-i spun ; ș'am uitat»... răspunde bunica. Și eșind în cerdac, prinde-a crăinică :

«Andrii, mă Andrii ; da unde, Naiba ești ? (apoi mai încet) O *ci* dormind, undeva, prin buruieni ; că, de dugleș, nu mai are păreche...»

Bunicul eși și el în cerdac, cu țigarea de chilimbar între degetele scurte și rotofee ca niște cârnăciori ; și, trăgând un gât de aer, strigă cu glasul lui gros :

«Andrii, mă Andrii... Ei, poftim dumneata ; apoi să nu-l iei de chică și să-i faci o morișcă ? Mă, Andrii, mă, ticălosule, măi mangositure...»

Atunci, de undeva din livadă, răspunse un glas răgușit și somnoros :

«Aici, cucoane.

— Na, poftim, ce cată Rusul Naibii, în livadă ? Numai că dormea undeva...» făcù bunicul, trăgând un fum și slobozindu-l, cu obrazii umflați și gura țuguiată.

Portița grădinei scârțâi, și Andrei se ivi smerit, în fața cerdacului ; și, scoțându-și pălăria, ramase cu capul buhos în soare :

«Iar ai tras un aghios în buruieni ?» zise bunicul, cătând cu coada ochiului la el.

Rusului îi fugiră ochii suri într'o parte ; și, ducând o mână la nasul roș, făcù, cu jumătate de gură :

«Unde se află, cucoane ; am fost, zău, la prisacă, că trebuie, să iasă-un roi.

— Atâta rău, făcù bunica uitându-se oțărâtă la el ; ia poftim încoace, după mine».

Andrei sui scările, bocănind cu bocancii lui mari; și, așezându-și pălăria jos, lângă ușă, intră după bunica, călcând, în vârful degetelor, pe lăicerele vrâstate și cumpănindu-se, de mijloc, la dreapta și la stânga, cu brațele departate de trup și cu degetele rășchirate :

«Uite, na, zise bunica; ia chiupul ista din ocniță, și du-te de zvârle vișinele. După asta să-l speli bine și să-l aduci îndărăt. M'ai auzit ?

— Auzit, săru'mâna...» făcù Rusul; și, luând chiupul în brațe, ieși, cum intrase: cumpănindu-se și călcând ca printre ouă.

Eu mai stătui ce mai stătui; și eșii să mă uit la cai,—caii erau moartea mea... Când să intru în grajdi, numai ce-l văd pe Rus, că-și scoate capul pe ușa hambarului, și-mi face, cu taină mare, semn să vin, zâmbindu-mi cu gura până la urechi.

Întru eu în hambar: Andrei duce trei degete împreunate la gură și, sărutându-le, îmi arată, cu ochii, chiupul cu vișine. Apoi îmi umple mâna de vișine; și, așezându-se grecește, lângă chiup, prinde a cărăbani vartos. Cum înfulecă el așa, numai ce intră doi mascuri cât niște junci, legănându-se

și grohăid încet ; cașicum ar fi vorbit în de ei. Andrei, când i-a văzut, și-a dus iar trei degete la gură, și, sărutându-și-le voios, a răsturnat vișinele dinaintea porcilor ; iar, o mână de vișine, a aruncat-o la niște cobăi, care se învârteau prin fața hambarului. Mascurii au început a înghiți lacomi, cu gemete scurte. Găinile se răpezeau, nebu-nește, după vișine : se goneau legănându-se cu gâturile întinse, cu aripile deschise, — și, cât ai clipi, le dădură gata.

O boghetă, cu'n moț ca o minge, mai găsi o vișină, și o luă la fugă, cu ea în plisc, ducând, parcă, o boabă de rubin, prin lumină. O parte din găini, se luară după ea ; iar o samă năvăliră în hambar și prinseră a da târcoale mascurilor. Din când în când, câte una mai îndrăzneată, se apropiă, bi-nișor, întindea gâtul și le fură câte o vișină ; iar rămătorii dădeau cu surla și guițau deznădăjduiți.

Eu, băgai, deodată, de seamă, că simt, în tot trupul, o veselie nespusă ; și prinsei a cânta. Apoi, numai ce mi se părù, că hambarul se clatină și începe a pluti ca o corabie. Și, dintr'o dată, văzui, ca printr'o ceață,

că mascurii se leagănă, ies împleticindu-se pe piceoarele lor scurte; și, ridicându-și surlele trandafirii spre cer, prind a guița prelung ș'a pufni. Se opresc o clipă, grohăesc încet, — își spun parcă ceva — se cumpănesc la dreapta, se cumpănesc la stânga, și pornesc ponciș; fac câțiva pași, și se prăvălesc amândoi pe-o coastă; se scoală, pornesc; iar vin de-a tavalul.

Andrei se uită din pragul hambarului, se frângea de șale, și se plesniă cu palmele peste genunchi; se apucă de nas și scutură vârtos din cap, își acopereă gura știrbă cu mâna, cu degetele rășchirate. Eu ridic un picior și pășesc, peste prag, ca peste-un pârlaz; în bă-tătură mă, opresc și mă razăm de hambar. Ograda, cu casele cu coperișul țuguiat și lat în streșini, cu livada albă de floare, cu clăile de fân — se învârtesc în jurul meu ca împrejurul unei osii. O găină neagră, văd că face câțiva pași; și cade-în plisc, cu aripele deschise. Îl văd pe bunicul ivindu-se în cerdac, vânturând din mâni și strigând ceva.

Iar Andrei râde înaintea, ca prostul, cu mâna peste gura știrbă. O văd pe bunica, pe bunicul, coborând, speriați, scările, învârtindu-se

în jurul mascurilor, cari se dau de-a tavalul, prin mijlocul ogrăzii, și guiță de parcă-i taie cineva.

Bunicul vede o găină zăcând în iarbă, cu aripele întinse, cu pliscul cascat ; aleargă, se pleacă asupra ei ; se întoarce, — dă peste alta ; ridică amândouă brațele, își cuprinde capu chel în palme. Eu le văd pe toate, ca printr'o pânză de fum.

Andrei râde înaintea, cu gura până la urechi : «Hâ-hâ-hâ»... Și, deodată, îl aud pe bunicul răcnind :

«S'au îmbătat, Lisaveto, cu vișinele...»

Și îl văd venind gâfâind spre noi ; îl văd înălțând un braț și prinzându-l pe Andrei de gât ; îl aud răcnind din răputeri, cu fața roșie-gotcă :

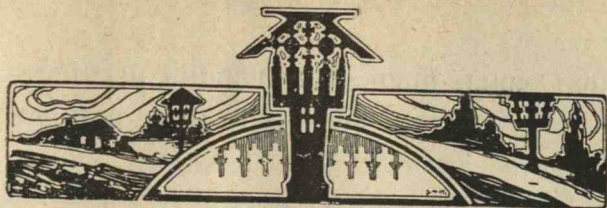
«Ce-ai făcut, ticălosule, cu vișinele?»

O văd și pe bunica repezându-se, ridicând brațele. Apoi mi s'a lasat pe ochi o perdea ; și n'am mai văzut nimic.

...Când mi-am venit în fire, stăteam întins pe pat, cu un ștergar jilav pe frunte ; și, pe fereastra deschisă, veneau și mă împresurau mirezmele livezei și răcoarea amurgului».

STRĂMOȘUL

STRĂMOȘUL

Vezi, asta te-înspăimântă, făcù cuconul Alecu Visarion, trecându-și mâna prin pletele crețe ale băeatului; niciodată nu poți ști ce strămoș se va trezi într'un copil... Pe mine, când mă gândesc la băeatul meu, mă chinuește necunoscutul acesta... Ție-ți vine să zâmbești poate. Am să-ți povestesc o întâmplare de demult, petrecută în familia mea; ș'atunci, cred, c'ai să-mi dai dreptate». Și, întorcându-se către copil, îi zise, luân-

du-i capu'n mâni și sărutându-l pe frunte :

«Du-te, puiul tatei, și te joacă prin grădină».

Copilul se făcù nevăzut pe ușă. Cucunul Alecu începù :

«Așa, acù ascultă... După ce am isprăvit gimnaziul, tata m'a trimes la București, la o vară a lui : mătușa Mărioara. Dânsa era văduvă și avea o fetiță de vre'o doisprezece-treisprezece ani. O chema Nina. Parc'o văd : erà slăbuță, cu un căpușor balan și creț, de înger ; și de-o cumînțenie, cum n'am mai văzut copil. De multeori, mătușa Mărioara îi ziceà :

«Da du-te, maică, și te joacă și tu cu fetele de-alătura.

— Nu-mi place, mamă, să mă joc, făcè dânsa; să mă duc să sar, să țip, — mai bine stau și citesc».

Și luà o carte și citeà până nu se mai vedeà Eșia întâia în toate clasele ; și profesoarele, când o întâlneau pe mătușa Mărioara, îi spuneau :

«Știți, noi toate te fericim pe mata : așa copil cuminte și-înțelept, noi n'am mai pomenit ; când o chemi la lecție, e-o adevărată

fericire s'o ascuți, ce frumos și limpede și așezat vorbește».

Dânsa își pierdeà fetița din ochi, de dragă, — poți să-ți închipui: să ai asemenea copil... Trăia greu de tot dintr'o biată pensie. Ea își prefăcea rochia de zece ori; dar fetița, în totdeauna, parcă erà scoasă din cutie. Cei cari nu știau a cui e; de bună samă, că credeau că-i copilul unor oameni bogați; și maică-sa nici slugă nu ținea: singură își grijă cele două odăiți; singură-și făcea mâncare; singură-și spălă.

Din economiile pe cari le făcea, îi cumparase Ninei pian. Și, macar că învața numai de doi ani, cântà destul de bine. Și, uneori, sările, s'așezà la clavir și ne cântà ceva, o romanță, lunecându-și lin mânușițele albe, cu căpșorul balai înclinat pe-un umăr; cu o înfățișare ostenită, tristă; cu ochii departe. Și, în unele sări, când cea din urmă notă mureà ca un suspin, mătușa Mărioara se răpezeà, cu ochii în lacrimi, și-o sărutà salbatic: pe obraji, pe frunte, pe părul cârlionțat; ș'o strângeà la piept, — o înăbușà strângând-o — și rămâneà, o vreme astfel, cu ochii închiși strâns.

Într'o zi, o văzui, că lipește, pe fereastra dela odaea cea mare, un bilet, pe care eră scris cu slova ei chinuită : «O cameră de-închiriat.» Avea câteva datorii ; și nu putea eși altfel din încurcătură. Întorcându-mă, într'osară, de la școală, auzii, în odaea din față, un sunet de pintoni ; și mătușa Mărioara îmi eși înnainte veselă, și-mi șopti : «Am închiriat odaea unui căpitan !»

Ușa din fund, se deschise, și răsări căpitanul : un bunduc, mai aproape de patruzeci de ani, decât de treizeci, cu niște ochi mărunți, de Tatar. Trecu strâns în mondirul roș, cu brandenburguri negre, cu chipiul pe-o ureche, c'o havană-între dinți ; târându-și sabia ca pe stradă. Când ajunse în mijlocul curții, se oprî, își puse mâinile în șolduri, cu pumnii strânși ; și strigă, cu glas răgușit : «Mă leat !» Și, ca din pământ, răsări ordonanța ; încremenî la câțiva pași ; și parcă și cu ochii îi ascultă poruncile.

Căpitanul se întorcea noaptea târziu, bocănind cu cizmele ; târându-și sabia ; și îl auzeam multă vreme primblându-se prin odaie și scuipând.

Dela o bucată de vreme, luai aminte, că

pășește mai cu pază pe dinaintea ușei noastre, că nu-și mai lasă sabia să se târâe, că în urma lui rămâne un miros de parfum în necăcios; și că-i întotdeauna ras proaspăt și cu mustețile cârjoiate în spre ochii tătărăști.

Înnainte, când trecea pe lângă mătușa Mărioara, nu zicea nici: «Buna ziua». Acum îl auzeam rostind cu glas mios: «Sărut mânușițele, cucoană».

Nina, deasemenea, mi se părea schimbată. O vedeam lăsând cartea din mâni și rămânând cu privirile țintite departe; și ochii ei aveau o adâncime și o lumină ciudată. Mi se părea mai slabă, mai palidă; cântă, parcă, mai mult la pian.

Trecuse vr'o lună, două poate, și, într'o seară, întorcându-mă dela școală, — din sălița, în care îmi aveam eu patul și mesuța cu cărțile — o auzii pe mătușa Mărioara întrebând cu glas înnăbușit, plin de spaimă:

«Draga mamei, *ce-ai făcut?*»

Și, după un răstimp scurt de tăcere, — pe Nina, cu glas zugrumat, printre suspine:

«Mamă dragă, iartă-mă»...

Ușa care ne despărțea, era cu ferestre și cu perdele. Nu mă putui stăpâni, și mă

uitai printr'un colț al geamului: mătușa Mărioara plângea pe un scaun, cu fața în palme, și murmură repede aceleași cuvinte:

«Puiu mamei, ce-ai făcut? Puiu mamei, ce-ai făcut?»

Iar Nina, cuzuse în genunchi, la picioarele ei; și tremură toată, din creștet până'n tălpi, ca prinsă de friguri, cu fața îngrămadită în poala maică-sa.

Mătușa Mărioara, își alunecă încet palmele în jos, cu degetele rășchirate, — și fața-i plină de lacrimi, răsări mai lungă parcă, — și ochii i se ațintiră măriți, aiuriți asupra copilului. Apoi mâinile slabe i se întinseră, căutară, ca într'un întunerec adânc; și, cuprinzând capul creș al fetiței, prinseră a tremurâ, de parc'ar fi cuprins un sloi de ghiață.

Dar își strânse, cu o tresărire năprasnică, capu'ntre pumni; și gemu, scrâșnind:

«Cânele...»

Sări în picioare, ca mușcata de șarpe; vrî să se prăbușască spre ușă. Dar, brațele fragede ale fetiței, se încleștară în jurul picioarelor ei; și, răsturnându-și capul pe spate, copilul acela plăpând, dădu un țipăt de femeie:

«Mamă, să nu-i faci nimic; mamă, eu îs vinovată, — eu, nu el...»

Și începù a geme, înnăbușindu-se, oprinduse la fiecare vorbă, și sorbind aer :

«Eu... nu el. Dacă... îi... faci... lui... vr'un... rău... să știi... că mă omor...»

Uite, îi mai bine de treizeci de ani de-atunci; și, parcă, le-am auzit eri vorbele acestea. Èrà atâta patimă, că mă-întreb : din ce adâncuri au izvorât în pieptul copilului aceuia de treisprezece ani. Ce strămoș s'a trezit din necunoscutul ființei ei, și și-a varsat otrava patimei, în trupul acela fraget ca o floare.

Maică-sa, la strigătul acesta aprig, s'a răzemat de părete, albă ca varul, ș'a trecut o mână peste frunte, și a murmurat, cu puterile sleite :

«Nu, nu-i fac nimic... Nu te teme; nu-i fac nimic...»

Stătù așa, o vreme, răzemată de părete, cu ochii mari, plini de întuneric; cașicum s'ar fi stîns în ea flacăra vieței. Și, când își coborâ ochii, ș'o văzù pe fetiță tremurând la picioarele ei, — ca fulgerul, s'aplecă, deschizând brațele, zvârlindu-le în lături. Se așeză,

apoi, cu ea în brațe, pe scaun; și începù să-i mângâie încet fruntea, cu privirile ațintite departe. Fetița, suspină, din ce în ce mai rar, mai moale, cu fața ca de ceară, c'o umbră viorie pe tâmpile și pe pleoape — și, istovită de suflarea de vifor, care trecuse prin ființa ei plăpândă, adormi.

Atunci, mătușa Mărioara, o așeză, binișor, pe pat, ca pe un prunc.

Din odae de alături, se auzi tusea căpitanului. Pe gâtul mătușei Mărioara, prins'a zvâcni o vână-albastră. Făcù doi pași, cașicum ar fi dibuit prin întuneric, se clătină, să răzemă o clipă de ușorul ușei, cu ochii închiși, și se năpusti apoi în odaia căpitanului.

A gemut, cu fața-îngrămădită în chipul lui tătărăsc; atingându-l aproape, simțind, fiecare, răsuflarea ferbinte a celuilalt, — a gemut, c'o șuerătură de furtună 'n glas, privindul în albul ochilor:

«Ce-ai făcut din copilul meu?...»

Iar căpitanul a răspuns, aruncând un val de fum:

«Dumneata mi-ai aruncat-o-în brațe...»
Și-a început a se primblă, în sunetul

molcum al pintenilor, cu mânila la spate, zvârlind, nepăsător, fumul spre tavan.

Atunci ea a simțit, că i se spulberă mințile ; și i-a venit să răcnească, să urle, să se rostogolească pe podele, să-și muște, până la sânge, mânila, să-și sfâșie carnea de pe ea ; și, ca să n'o audă vecinii, s'a coborât în întunericul pivniței, ș'acolo a răcnit, s'a rostogolit, ș'a sfâșiat rochia, ș'a smuls șuvițe-întregi de păr, până când a leșinat. Ș'a stat acolo, întinsă pe pământul umed, ca moartă, până ș'a venit, singură, în fire și s'a ridicat : cu carnea, cu oasele, cu sufletul înghețat.

Nina nu se mai duceà acum la școală ; stă toată ziua, cu ochii în gol, și plângeà încetișor. Ajunsesse străvezie ; păreà în urma unei boale grozave, care o dusesse la marginea mormântului. Și, într'o zi, înțelesei : în umbra aceasta de copil, se înfiripà o viață. După câtăva vreme, însă, se linișți ; păreà că ascunde o bucurie mare ; era în ea închisă, parcă, o vapae. Am înțeles, apoi, că se hotărâse să se facă nunta peste câteva luni.

Când mă întorceam dela școală, îi găseam

stând alătura; ea, întotdeauna, c'o lumină de vis pe față; cuprinsă parcă de-o amețală dulce. În mai multe rânduri o zării, prin geamul ușei, ținându-l strâns de gât, cu brațele ei subțirele, albe ca de ceară, cu capul lipit de pieptul lui, cu ochii închiși.

Într'o zi, când intrai în casă, mă izbi un miros de oțet de trandafir, de doctorii; și, prin ușa întredeschisă, o zării pe Nina-în pat, cu fața'n sus, cu un șervet pe frunte. Din ochii închiși, îi izvorau lacrimi și alunecau încet, pe obrajii veștejiți, ca niște boabe de lumină. Iar mătușa Mărioara stă la căpătâiul ei; plângea încetișor și-i neteză o mânușiță ca o mână de fildeș; și în ochi i se aprinsese iar lucirea aceea de friguri, pe care o vezi în ochii celor cu mintea spulberată de viforul nebuniei.

Seara, căpitanul, văd, că nu vine; adouazi, iar așa. Caut ordonanța — nicăeri. Crap ușa dela odaie, mă uit, — lucrările căpitanului numai erau. Nu îndrăznii să-întreb pe mătușa Mărioara nimic. Și, către seară, auzii pe-o vecină subțiindu-și glasul:

«Ce, a plecat, domnul căpitan?»

— Da — răspunse dânsa, c'o tresărire în glas; i s'a mutat Regimentul la Bârlad.»

Fetița a stat în pat, între moarte și viață, ca vr'o săptămână. Și, când s'a coborât, părea de ceară.

La început, îi venea, în fiecare zi, o scrisoare. Sta la fereastră, cu ochii la pândă; și, când zărea postașul, în făptura ei plăpândă, tresărea parcă, o luminiță creștea, ca la o suflare a vântului. Fiecare ravaș ai fi zis, că are darul s'o înfiripeze ca o doctorie: după ce-l cetea, avea în ochi o lumină de sărbătoare și obrajii îi rămâneau, o bucată de vreme, rumeni.

Seara, o vedeam scriind, la lumina lămpii, cu capul creș, ca într'un nimb. Sta până târziu, și scria ravașe lungi; și, câte odată, scârțâitul ușurel al condeiului amuțea; și, din ochii albaștri, ațintiți departe, vedeam picurând, în lumină, ca o piatră scumpă, o lacrimă.

Dar, de la o vreme, scrisorile începură a veni, din ce în ce, mai rar.

Ea, însă, în fiecare sară, își saria ravașul ei lung, își așternea pe hârtia viorie, ca pe un petec de cer, trilurile de dragoste

ale inimei ei ; care cântă, în fiecare noapte, până târziu, ca o privighetoare amețită de vapaea luni.

În zilele în cari nu primea nimic, îi citea scrisorile vechi. Stă în jeț, la fereastră, cu cutia cu scrisori pe genunchi, și citea ravaș după ravaș. Era toamnă, ș'afară ploaia parcă, suspină ; iar, pe geamuri, picușurile lunecau încet, ca niște lacrimi.

Apoi, nu mai veni nici o scrisoare ; și, într'o sară, se întoarse înapoi ravașul ei din urmă.

Nina stă ceasuri neclintită, cu ochii, ca într'o zare ; și nu spune o vorbă, de parc'ar fi amuțit. Și, în unele sări, macar că nu-i mai trimetea căpitanul nici un rând s'așeză la mesuța ei și scria, până târziu, la lumina pustie a lămpii.

Într'o sară, începù a tuși, — o tusă sacă, uscată, — duse batista la gură ; și, când o luă, văzui, pe ea o garofă de sânge. Din ziua aceea, o auzeam în fiecare noapte tușind.

Într'o Duminică, — era o lună de când tușea astfel, — se sculă mai veselă, spuse mătușei Mărioarei, că se simte mai bine, se îmbracă c'o rochie albă și s'așeză la geam.

Afară, plutea o lumină aurie ; era una din zilele acelea, în care toamna își amintește, parcă, de zilele de primăvară.

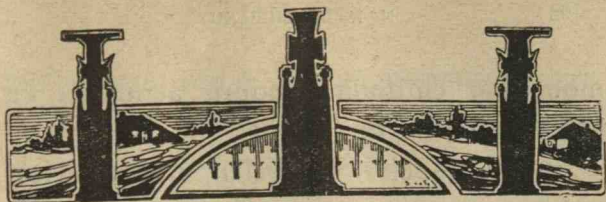
Nina stătù o vreme, neclintită, în jeț ; apoi se ridică, își aduse cutia cu scrisori, și prinse a citi ravaș cu ravaș. Și, deodată, auzii un țipăt, — un țipăt de-acele pe care nu le mai uiți, care te-îngheață, care îți pătrunde, nu numai în suflet ; dar ș'în făptura-întreagă, ca o săgeată.

Alergai, și rămăsei în prag :

Mătușa Mărioara căzuse în genunchi, lângă jeț ; iar Nina stă încremenită de suflarea de ghiață a morței. Cutia cu scrisori îi era tot pe genuchi, în mâna dreaptă, atârnată peste răzemătoarea jețului, ținea o scrisoare. Stă cu ochii deschiși ; ș'o lacrimă îi alunecă încet pe fața de ceară — ai fi zis, că-și contenise cetitul și visă.

NEGURI

NEGURI

Când am intrat pe poarta Internatului *Asociația Profesorilor*, în alea de castani; parcă mi s'a surpat ceva în suflet, și m'am lipit mai tare de mama. Dar lacrimile nu mi-au dat, — mi-aduc aminte bine, că nu le-am simțit arsura pe obrajii slabi și fără pic de sânge, de copil plătând. Le simțeam gata să izvorască; dar o simțire nelămurită de rușine le-a pus stavilă.

În fundul aleii, se înălță școala: o casă

mohorâtă, cu două rânduri, acoperită cu olane înnegrite de vreme.

Trăsura, — cu'n cal balan, numai pielea-întinsă pe oase, — se opri dinaintea unor scări de piatră; și, coborându-ne, intrarăm, pe-o ușă boltită, într'un coridor, cu geamurile colbăite. Apoi, într'o odaie mare, cu canapele vișinii și cu'n birou uriaș, în fund; de la care se sculă directorul, — înalt, chel, cu favoriți, — și, după ce dădù mâna, cu un zâmbet, cu mama, coborî cătră mine niște ochi reci și îmi întinse mâna, scărpinându-și cu cealaltă o favoriță.

Mie, îmi svâcneà inima; și-l vedeam, ca printr'o ceață, și-l auzeam, ca prin vis, vorbind pe nas, fără să pot prinde înțelesul vorbelor.

Și, când mama se înmlădiè asupra mea; și, ridicându-și voalul, mă sărută pe amândoi obrajii, — nu mă mai putui stăpâni, și, lipindu-mi capul de pieptul ei, începui a plânge, sguduit de suspine-adânci.

După ce mă liniștii, mama își șterse ochii și plecă, într'un foșnet ușor de mătase. Iar directorul mă duse, prin niște ganguri reci și întunecoase, pline de pânzi de păianjeni,

într'o clasă cât o camară numai; la care, peretele din față, eră, jumătate, de geamuri prăfuite și patate de muști.

Mă pomenii, fără să știu cum, într'o bancă, între fețe necunoscute; și mă simții privit de zeci de ochi, ca un animal curios. Auzeam șoapte, ghionturi; un râset înnăbușit, pufni la spatele meu chiar. Și glasul răgușit al unui bătrân, cu ochelari, cu capul alb acoperit ca de un puf, se înălță mândros:

«Sst... *dăcere...*

— Herr Freihube, vă rog, — auzii un glas subțire din fund.

— *Dăcere, Esel du!*» izbucni Herr Freihube.

O bucățică de hârtie răsucită, îl plesni într'o sticlă-a ochelarilor; și, printre bănci, tresăriră pufnituri. Bătrânul clipi pripit din pleoapele umflate. Își repezi brațul peste catedră; și răcni, cu vinele frunții umflate:

«Esel du... *Mune* dimineață fără *căfe...*
La lecție, Esel du»...

Și de la spatele meu, eși un băiat cu'n cap rotund ca o minge, tuns chilug și cu niște ochi mărunți, neastâmpărați, ca de

veveriță; și prinse a ceti grăbit, înghițind, aerul, ca un pește zvârlit pe uscat:

«Das Pferd ist schön. Das Kind ist faul. Mein Vater ist gut...»

Iar, când nu se uită Herr Freihube la el; își arată limba roșie și ascuțită ca un ardei și cetea iar, grăbit, înainte, înghițind aerul ca după o goană cumplită.

Eu, toate le zăream, ca printr'un paianjiniș. Și când sună clopoțelul, și Herr Freihube eși, cu pași mărunți de șoarece, strângând catalogul subțioară; se înalță, un vârtej de țipete, de trântituri de pupitre, de cântece, de râsete. Mă-împresurată-îndată buluc, mă descusură, mă cercetară: de unde sunt, cum mă chiamă?

Și când clopoțelul își tremură din nou glasul, ca o undă de râs tânăr, — îngrămădit, strivit, dus ca de un val, — trecui iar pe subt bolțile pline de întuneric, coborâi niște scări, mă învălui miros de mâncare, auzii sunete de farfurii și zângănit de tacâmuri; și mă trezii, într'o sufragerie uriașă, cu tavanul scund și afumat, ca un tavan de cafenea; cu mese lungi, deasupra cărora se înalțau, se răsuceau, se împletiau, aburi sidefii.

Mâncai în silă, într'un bâzâit ca de bon-dar. Printre mese, se primblă directorul, c'o mână la spate, cu cealaltă mângâindu-și lin favorițile, clipind pripit din ochi; și, din când în când, ținându-i, un răstimp, închiși; de părea atunci, că merge dormind, ca un lunatic.

Pe o ușă joasă, deschisă ca-într'un zid de cetate, se zăreau, într'o încăpere cu zidurile afumate, oameni cu șorțuri, cu mânicile cămășilor suflecate până deasupra coa-telor, cu brațele vânoase, — aducând niște cazane uriașe de aramă, cari umpleau o-odaia mohorâtă de aburi. Câte odată, se ivea în prag, economul, cu bărbița de țap, cu fața roșie-sfeclă lucind ca unsă cu gră-sime, și c'un pân-tece de arhimandrit — stă cam prăvălit pe spate, și se uită la noi zâmbind. Și cârmojuri mari de pâne, în-semnau arcuri albe peste mese; și-l pocneau în piept, în burtă, în chelia lucie-sticlă, în care se adună, parcă, toată lumina din su-fragerie. Iar strigătele se innălțau de pre-tutindeni, ca spulberate de vifor:

«Înc'o porție, domnule econom... Nu mă uită, înc'o porție...

— Și mie...

— Și mie...

— Și mie...»

Iar domnul econom zâmbea mieros în toate părțile, moțaiă din capul chel, luciu, strălucitor, ca uu glob de grădină — și, se mistuia, în aburii mâncărilor, ca'n niște neguri.

Pe la sfârșitul mesei, se ivi subdirectorul ; un omuleț rotund ca o ghiulea, cu ochelarii, cu rama de aur, prinși pe după urechi, și c'o față turtită, boțită, de bulldog. După ce dădu mâna cu directorul, începù a se primblă și el, cu mânila la spate ; ș'acuș-acuș, ridică barba și-și scărpină, cu necaz, gâtul, scurt și roșu, încrețindu-și tot chipul ; cașicum ar fi vrut să muște pe cineva.

După masă, intrarăm în clasă.

Cel care scotea limba la lecție, se răpezea din fundul clasei, bălăbănind din mâni, cu degetele rășchirate, și strigând :

«Ho, la-la-la!» ca la circ.

Și, deodată, prindea a se dà de-a tumba până la ușă ; a se rostogoli ca o roată.

Mă așezai în bancă, la locul meu ; și rămăsei acolo, neclintit, în larma și'n pul-

bera ce se înalță în lumina gălbue a lămpii — și-o întrebare îmi răsărea stărui-toare, chinuitoare :

«De ce m'a dat tata aici?»

Și mă gândeam :

«Cum am făcut cele patru clase primare, stând acasă; nu puteam învăța și de-acum înnainte, undeva, la un gimnaziu sau la un liceu?»

Apoi mă gândii la mama. Mă întrebam :
«Ce o fi făcând ea oare?»

Pe urmă, altă întrebare, îmi izvorâ : «De ce m'a sărutat tata ca un străin, când am plecat cu mama la Internat?»

Dar clopoțelul îmi sperie gândul ; și-l văzui pe Herr Freihube intrând în clasă. Îmi scosei și eu, ca ceilalți, o carte din pupitru, și voii să citesc; dar nu putui prinde înțelesul vorbelor. Și iarăși mă învăluiră aceleași gânduri.

Ca într'o departare mare, îl vedeam pe bătrân, cu ochelarii și puful lui argintiu, lucind în lumina lămpii ; ca dintr'o departare adâncă, îl auzeam strigând :

«Repetitor este *asta...* Mune dimineață fără căfe, Esel du...»

Vedeam bucățele răsucite de hârtie, plesnindu-l în ochelari, în fruntea lucie și palidă ca de fildeș, în gâtul deșirat, cu beregata ascuțită, cu pielea încrețită, boțită, zbârcită, tăbăcită.

Prin bănci, izbucneau râsete înfundate. În răstimpurile de liniște, foșnea o foaie întoarsă, scârțâia, undeva, o peniță; iar deasupra capetelor, bâzâitul melodios al lămpii, plutea ca un zumzet somnoros de albină.

Sus, în dormitor, m'am dezbracat repede; și, vârandu-mă în așternutul rece, mi-am tras oghealul peste cap.

Auziam lipăind picioarele goale pe podele; alergând. Auzeam: râsete, bufneli, strigăte. Din fundul dormitorului, se înălță glasul aceluia care făcea mereu pe clovnul: «Ho, la-la-la!» Și, deodată, la capul meu, izbucni o trâmbițare speriată de cucuș, porniră râsete înfundate; și picioarele goale, fugiră, se depărtară.

După asta, lumina lămpii se micșoră; și'n liniștea care se așternu, auzii scârțâind niște pași rari; și-l zării, de subt ogheal, pe director, trecând, ca o arătare, prin lu-

mina micșorată, c'o mână la spate, cu cealaltă mângăindu-și lin, ușurel, favoritele; cașicum ar fi fost lipite, ca la teatru, și s'ar fi temut să nu le deslipească. Pașii se departară, scârțâind din ce în ce mai încet, mai cu taină, — până când părură, în liniștea dormitorului, un țârâit ușurel de greer. Și când nu se mai auziră, zării ridicându-se de subt un ogheal, pe cineva îmbracat; și apoi, ca la un semn, alții la fel. Se apropiară cu toții, în vârful degetelor, de-o fereastră. Unul o deschise, cu băgare de seamă. Altul luă, dintr'un ungher, niște cuverturi și le înnodă repede una de alta. Ș'o umbră, se zugrăvi pe cerul albastru-întunecat, cu brațele întinse-în lături, ca o pasăre uriașă, gata să-și ia zborul; și se făcù nevăzută. Și așa perî, pe rând, unul după altul.

Nu puteam ațipi. Icoane de demult se înălțau din noaptea lor și se coborau în tainița din care isvorâseră, neînțelese încă de mintea mea de copil.

Și, dintr'odată, ca o flacăară, la o suflare de vânt, se ridică o amintire veche; și simții, din nou, fiorul pe care nu-l voiui uită niciodată.

Într'o noapte, târziu, — o fi fost după

miezul nopții, poate — m'am trezit într'un țipăt prelung, într'un țipăt cumplit, de femei pe care-o înjunghie cineva; și, ca într'o scăpărare de fulger, am văzut trecând pe la geam o umbră albă, cu părul despletit.

Și când l-am auzit pe tata strigând prin ogradă, cu'n tremur de teamă:

«Aspazio, unde ești?»

Am sărit din pat, cu inima înghețată, și m'am năpustit afară.

Mama, numai în cămașă, căzuse pe scările de piatră, și sta ca moartă, cu părul împrăștiat pe lespezi, cu ochii închișii, cu gura încleștată, cu fața ca de marmoră, în bataea lunei; și tata îngenuchiasse lângă ea și-i frecă repede mânilor. Eu am început a tremura din creștet până'n tălpi, ș'am prins ai săruta, plângând, obrajii reci — simt și acū, când îmi aduc aminte gustul sarat al lacrimilor.

După un răstimp, mama a deschis ochii, ca dintr'un somn greu; și, acoperindu-i cu amândouă palmele, își alunecă mânilor peste tâmple, peste obraji, pipăindu-i, parcă, cu degete subțiri, așa cum pipăesc orbii, — și, clipind nedumerită, întreabă:

«Unde sânt?»

Și, dintr'odată, își acoperi fața cu amândouă mâinile și isbucni într'un plâns nestăpânit,— într'un plâns care-i zguduiă toată ființa :

«De ce mă chinuești, de ce mă chinuești? De ce nu mă omori mai bine, de ce nu mă omori? Haide, omoară-mă mai bine, omoară-mă, omoară-mă...»

Și aceeași întrebare veche, îmi trecu prin suflet ca o suflare de ghiață :

«Ce-a fost oare?»

II

Adouazi, cerneà ploaie măruntă de toamnă. Gangurile și clasele, piroteau mai mohorâte; peste zidurile bătrâne, de cetate, se așternuse o umbră de mâhnire adâncă.

Pe geam, vedeam grădina nesfârșită, perdută 'n ceață; copacii negri, desfrunziți, se înalțau ca apasați de o durere de moarte. Cernerea ploii, se auzeà ca o fierbere ușoară. Și în suflet simțiam acelaș gol, și-aceeaș strângere dureroasă îmi încleștă inima. Și, deodată, băgai de seamă, că

împrejurul meu se puneà ceva la cale. Îl văzui pe cel care se repezeà din fundul clasei și se da de-a tumba ca un clovn, — pe Hociung, — că scoate din pupitru un bucium de covrigi și câteva mănunchiuri de lumânări și, aprinzându-le, le lipește în șir, pe bănci; iar în fiecare lumânare pune câte-un covrig. Unul, Bogonos, zbârlit, țăpos ca un arici, pândeà la ușa:

«Ho... la-la-la... *fertich* deja!» făcù Hociung înnălțând mânilor cu degetele ca niște ghiară. Și deodată, ca o boambă, se răpezi printre bănci, se dădù de câteva ori de-a tumba; și, când ajunse în mijlocul clasei, se înnălță cu picioarele în sus, sprijinindu-se în mâni și-în creștet; și, după ce stătù așa câteva clipe, sări într'un picior și trimise, în toate părțile, sărutări pe vârful degetelor:

«Ascultați băeți, strigâ după asta: când o intrà popa; eu și cu Bogonos, o să începem a cântà popește, pe glasul al optă-lea; iar voi să ne țineți isonul, ia așa, pe nas: îîi...»

Râsul tânăr al clopoțelului, umplù gângurile; și Bogonos făcù scurt, înnălțând un deget:

«Pst, vine...»

Cât ai scaparà, fură cu toții în bănci. Ușa se deschise; și, în prag, ramase înmărmurit părintele Hultoană, gros ca uu poloboc, cu-o bărbiță creață-roșie, ca de capră, și cu fața ciuruită de varșat, ca de-o descărcătură de ploae de prepeliți. Și, în aceeaș clipă, Hociung și cu Bogonos, începură a cânta pe nas, pe glasul al optălea, cât ce puteau, în isonul clasei întregi; cântau cuvioși, cu capetele pe un umăr, cu mânilé împreunate pe pânțele, cu ochii ridicați spre bagdadie. Iar lumânările ardeau pretutindeni, ca într'o zi sfântă la biserică, tremurându-și para în cununi viorii, care băteau în verde unele. Și isonul nesfârșit al clasei întregi, bâzâia ca un bondar uriaș, care rătăcea pe undeva pe sus. Și, după câteva clipe de înmărmurire, părintele se făcù nevăzut, fluturându-și reverenda, ca într'o volbură de vânt. Atunci, ca prin farmec, cântarea amuți; și lumânările se stânsură și se mistuiră cu covrigi cu tot. Și, într'o zarvă aprigă, într'o frământare de furnicar răscolit, văzui toată clasa ridicând pe sus băncile, așezându-le, îngrămădindu-le în ușă.

«St, vine cineva!» se auzi un glas.

Și, în tăcerea adâncă ce se așternu, răsunară, pe asfaltul gangului, pași grăbiți; se opriră dinnaintea ușei. Cineva zgâlțâi cu îndârjire clanța. Apoi bubuiră trei bătăi de pumn; și un glas, pe nas:

«Deschideți ușa, dobitocilor»...

În clasă nici o suflare; parcă ar fi fost pustie. O nouă zguduitură, năprasnică. Și acelaș glas, începù a țipà, din răputeri, răgușit:

«Deschideți ușa, netrebnicilor, că pun pe portar s'o spargă!»

La țipetele de afară; deodată, răspunse, dinăuntru, un glas, subțirel, ca glasul lui Neghiniță din poveste:

«Suflă pe borta cheii...»

Și, în pufniturile înfundate, care tresăriră; glasul de afară, urlâ:

«Să știți, magarilor, c'am să vă dau afară pe toți».

Pașii se departară; și, în tăcerea care se întinse, porniră, împrejurul meu, glasuri încete:

«Măi, am pățit-o... Ce ne facem? Să știți că ne dă afară...»

— Mă, da prost mai ești; dacă ne dă afară, avem vacanție...

— Ura, băeți: Vivat vacanția! Ho... la-la-la!» răcnî Hociung; și, pornî, de-adura, prin clasă, ca o roată.

Seara, la masă, toată clasa a stat în picioare, într'un ungher al sufrageriei, — și asta a fost toată pedeapsa...

Zilele treceau, una după alta, și nu mă puteam obișnui cu viața aceasta nouă, nici cu tovarășii mei de clasă. Veselia lor zgomotoasă mă îndepărtă, în loc să mă apropie; și-mi măreă sfieciunea bolnavă. O vorbă, o întrebare care-mi venea, pe buze, gata să izvorască, se întorcea repede în întunericul din care se ivise, ca speriată de larva dimprejur.

Afară cerneă, într'una, bură mărunță de toamnă.

În timpul recreațiilor, se îngrămădeau cu toții în galeria uriașă, făcută anume pentru zilele de ploae; și clasele rămâneau pustii. Și eu stam singur, în clasa goală.

Din cerul jos, ploaia cerneă cu un susur

somnoros de codru; și, undeva, în liniștea tristă a clasei, țârâia încetișor, cu frică par'că, un greer; se oprea, un răstimp, — cașicum ar fi ascultat, ar fi așteptat, — apoi își tremură iar chemarea sfioasă.

Când ploaia contenea, când freamătul de codru amuțea, undeva, într'o streșină, apa picură cu răsunete melodioase; asemena unui glas departat de talangă. Și eu stam acolo singur, în ungherul meu, și mă gândeam acasă, cu sufletul pustiu, — și, uneori, lacrimi fierbinți prindeau a-mi aluneca încet pe fața sarbădă; ca izvorâte din peștera plină de întuneric, pe care o simțeam în ființa mea șubredă.

Profesorii nu trezeau nimic în mine. Numai pentru Herr Freihube simțeam, o undă de milă.

«Ați auzit, bre, zicea, într'o sară, cineva, în fundul clasei: ați auzit cum a căzut, astă iarnă, Neamțul, pe ghiață? Cât e de lung, s'a culcat pe spate. Și l'au ridicat de-acolo doi oameni și l'au dus acasă pe sus, — că nici nu se putea clinti, — și numai atâta, cică, spuneă: «Ai, capul, ai, capul, ai, capul...»

Și în jur porniră râsete răsunătoare.

Altul spuse :

«Mă, ați văzut în ce bojdeucă, stă «Esel du»? Tocmai în mahalaua Țicăului.. E un glod, bre, pe acolo, e un glod ; de mă mir, cum Dracul, de nu-și prăpădește Neamțul ciubotele».

Și altul făcù :

«Da ați văzut ce fete frumoase are, Neamțul dracului ? Cinci fete, tot una și una...»

Și împreunându-și, ca pentru cruce, trei degete delà mâna dreaptă, le sărută.

Mi-aduc aminte de toți ceilalți profesori, pentru cari n'am simțit, niciodată, nimic ; nici o tresărire de dragoste.

Iată-l, parcă-l văd, pe subdirector ; care ne era profesor de Matematică. Vorbea cu o trăgăneală leneșă în glas, ovreiască ; și își arată mereu dinții înnegriți, încrețindu-și toată fața, cașicum ar fi vrut să muște. Decâteori dojenea pe cineva, începea la fel : «Îlilei, răule..»

Într'o sară, în dormitor, Hociung ne-a povestit, târziu, după ce s'a micșorat lumina,

o pățanie de demult, a subdirectorului. Văd, parcă, lumina fumurie a lămpii și aud glasul capiștei tuturor răutăților :

«Acù, să vedeți, ce-a pățit odată Cârnu. O ținea minte câte zile o aveà... Asta mi-a istorisit-o frate-meu : poveste veche vrasăzică. Cârnu, aveà, înnainte vreme, obiceiul să facă dimineața inspecție prin dormitoare : să vadă cine nu s'a sculat la vreme. Și, pe care îl găseà dormind, prindeà a-l ciocăni, cu'n deget, în cap, ș'al descântà :

«Îlilei, răule, da acù-i vreme de dormit, ha? Nu ți-i rușine să dormi până la vremea asta? Ce-ai făcut chef astănoapte, ha?

— Îs bolnav, domnule subdirector», îngaimà omul, buimăcit de somn, ridicând un cap cât o baniță.

Și Cârnu :

«Îlilei, cui spui tu brașoave, răule? Bolnav ca d-ta, să dea Dumnezeu, să fiu și eu toată viața mea.

— Zău, îs bolnav, domnule subdirector.

— Nu-mi spune mie brașoave, răule ; că la mine nu se prind. Acuma, uite, scapi mai ieftin : n'ai să beai cafeaua ; da a doua oară, dacă te-oi prinde, să știi, că nu te

duci în oraş ; ba te trimet şi la carceră, răule...”

Astăzi : «Îlilei, răule, scoală..» mâne iar așa, poimâne, la fel, — nu se mai puteau, bieții creștini, hodini de răul Cârnelui. Acuma, când dormi toată noaptea, calea valea : mai merge, să te scoli odată cu găinile ; da' când ai fost pe unde ș'a înțarcat Dracu copiii și n'ai închis tu ochii, nici cât ai scaparà : e cam greu, nu-i așa ? Vra să zică : azi îl ciocănește și-l scoală pe unul, — știi când î-i omului somnul mai dulce, — mâne îl ciocănește și-l trezește pe altul. Până când, într'o bună dimineață, unul, Răstoacă, zâce :

«Măi, al dracului de Cârnel ; da până când are să ne tot ciocănească el în cap și o să ne strice bunatate de somn cu «Îlilei» al lui ? Când ți-e somnul mai dulce, li-ghioana prinde-ați cântà la cap...»

Da erà Răstoacă un zdrahon, cât ușa asta ; ș'aveà o guriță, — cât o șură...

«la ascultați, măi băeți, face dânsul înfierbântat ; sânteți voi oameni de înțelegere ; ori mai bine să nu-mi mai stric gura de pomană ? Știți, ce m'am gândit eu,

bre? Să-i tragem Cârnelui o mamă de bataie; să nu-i mai vie poftă să ne strice somnul, cât o fi ș'o trăi...

— Ura! să trăiască Răstoacă! izbucniră cu toții.

— Da unde-l găbjim, e vorba? îi dă unul.

— Știți unde? În gangul dinspre grădină, strigă altul. Desdimineață, când îți scoți ochii în gang, de întunerice ce-i... Peacolo vine Cârnu' totdeauna...

— Bravo, minunat, minunat!

— Și știți cum îl potcovim! Îi aruncăm o manta în cap; și ni-l judecăm fără nici o grijă; că peacolo, așa de dimineață, nu trece nici Naiba».

Erau vr'o patru, îmi pare. Adouazi dimineață, — încă nu se coborâse nimeni, — și, tuspatru, așteptau jos, în gang, lipiți de pereți, lângă ușa pe care trebuia să vie sub-directorul, (Răstoacă s'ațineă cu mantaua). Au stat ei cât au stat acolo; și numai ce s'aud afară niște pași și cineva tușind și știrindu-se; și iacătă-l pe Cârnu' scărpinându-și gâtul, cu fața încrețită, cum are el obicei.

Cât te-ai șterge la un ochiu, Răstoacă i-a și trântit mantaua 'n cap; și când s'a lasat odată peste el,— l-a și turtit la pământ! Și, de-acolo, au început a-i carà și a-l descântà ș'a-l întrebà cu glasuri schimbate :

«Ai să ne mai strici, Cârnule, somnul? Ha, ai să ne-l mai strici?»

Iar Cârnuț se zvârcolea sub manta ca pe jaratic și se opinteà, gemând, să se ridice. Da' cum dracul să se poată ridica, cu Răstoacă 'n spate, care erà cât turnul Goliei? Ei, și ce să vă mai spun? Când l'au făcut scapat,— ca din pușcă-a pornit!

Răstoacă horăia acù, cu gurița cascătă ca o bageagă, până la vremea mesei; de se cutremurau geamurile, — și nici pomeneală să-l supere cinevã... De atunci, trebuie să fie mai bine de zece ani; și, nici în ziua de astăzi, Cârnuț nu mai strică somnul nimănui... »

Pe toți ceilalți profesori, parcă tunase și-i adunase!

Așa, de pildă, cel de Științi naturale, — d-l Busuioc, — întotdeauna picură de somn în clasă. Parcă-l văd : mărunt, cu fața pa-

lidă și păroasă, cu ochii veșnic roșii, în cearcăne vinete.

Pe când eram în clasa III-a, într'una din zile, după ce strigă catalogul, prinse a moțai; și, la urmă, adormi dealbinele, cu nasul, ascuțit ca un plisc, — în catalog. Atunci

Hociung, s'apropiè, tiptil, și începù ai gândili, cu o bucățică de hârtie, nasul; încet, dela vârș și până între sprincene, — așa, cașicum, s'ar fi primblat o muscă. Și, după un răstimp, domnul Busuioc, crăpă un ochiu și se plesni cu palma peste nas; iar Hociug se piti îndărătul catedrei. Stătù așa câteva clipe; apoi prinse a se ridicà încet, cu limba scoasă, cu ochii rotunzi; și, văzând c'a adormit iar, începù din nou a-l gândili. Și iarăș crăpă d-l Busuioc un ochiu, și-și abătù palma peste nas; și Hociung se cinchi iar, cât ai scăpărà, după catedră. Și când, la o pufnitură mai mare de răs, domnul Busuioc tresări și deschise ochii mari; Hociug se târâ, ca un șarpe; și se ivi în banca din fund, cu ochii plecați, cu fața cuvioasă.

La Istorie, îl aveam pe d-l Xenofon Iliescu.

Clipea pripit din ochii mărunți, fără gene, vorbea repede, pe vârful buzelor subțiri, zâmbind; și-și răsucea mereu favorițele roșcate, de parc'ar fi tors din ele niște fire nevăzute. Nu explică niciodată; puneă pe cineva să citească; și dânsul își torcea favorițele, clipind, gândindu-se aiurea.

Din pricină că nu vedeă bine; la el, în clasă, să petreceau fel de fel de comedii.

Dacă lipseă cineva; strigă un altul «prezent», — și el habar n'avea. La dânsul, se spuneă lecția din bancă. De aceea nu învăța nimeni; cel ascultat, își răzema cartea de spatele celui din față, și cetia, schimbând, pe ici pe colo, câte-o vorbă ori câte un crâmpei. Dacă trebuia să spue lecția unul din banca întâia; atunci se ridică altcineva, din altă bancă.

Într'o zi, însă, ni s'a înfundat. Din douăzeci și cinci, eram în clasă numai zece. D-l Xenofon Iliescu, intră târându-și piciorul drept, și tresărind, la fiecare pas; se urcă pe catedră clipind mărunț din ochii fără gene; și începù a strigă catalogul:

«Antoniu.

— Present.

- Atanasiu.
- Present.
- Bilciurescu.
- Present».

Toți prezenți; și în bănci, din douzeci și cinci, numai zece.

Și, deodată, se oprește, prinde-a clipi mai răpede, smuncindu-și favoritele, de parcă vroia să și le smulgă; și răcnește, cu fața aprinsă, vorbind pripit în vârful buzelor:

«Cum se face asta, mă rog? În bănci, numai zece din douăzeci și cinci, — și, cu toate astea, e toată clasa prezentă, nu-i așa?»

Nu răspunde nimeni:

«Sânteți cu toții prezenți; nu-i așa?»

Aceeași tăcere:

«Buuun... Vrasăzică, sânteți cu toții aici?»

Și trântind, cu pumnul în catedră, răcni, sărind de pe scaun, ca mușcat de șarpe:

«Să se ducă cineva să-l cheme pe domnul director».

Unul se face nevăzut pe ușă.

«Vrasăzică sânteți cu toții în clasă?»

Aceeași muțenie. Așteaptă să vie directorul, — directorul, pace, nu vine; dar nici cel care plecase să-l cheme. Domnul Xe-

nofon Ilescu, își smulge catalogul ; și se prăbușește pe ușă, urlând răgușit :

«Să nu se miște nimeni din clasă !»

Eu stam încremenit la locul meu ; și mă uitam cum ies, vin, se frământă, se țese în toate părțile, — și, deodată, bag de seamă, că's toți în clasă.

Cineva face, intrând în fuga mare :

«Pst, vin !»

Îi văd sărind peste bănci, alergând, izbindu-se unii în alții, îngrămădindu-se ; și, cât ai clipi, sunt cu toții la locurile lor.

Ușa se izbește de părete, de sare varul de pe ziduri ; și directorul intră, cu pași mărunți, țăpăn ca o momâe, c'o mână la spate, cu cealaltă smulgându-și parcă, fir cu fir, favorițele ; și după dânsul domnul Xenofon Ilescu clipind repede, cașicum i-ar fi dat ceva în ochi :

«Unde sânt ceilalți ? întreabă domnul director pe nas, oprindu-se în mijlocul clasei.

— Sânt aici cu toții, răspunde cineva cu jumătate de glas.

— Mda, sânt aici cu toții ? Domnule Ilescu, fii bun, te rog, și dă-mi catalogul... Hm... Antoniu...

— Present».

Domnul director ridică ochii și-i țintește rotunzi, plini de scăpărări ca niște ochi de pisică; își lasă, apoi, pleoapele, cașicum ar zice: «Bine, te văd»; și strigă mai departe:

«Atanasiu.

— Present.

— Bilciurescu.

— Present».

Strigă tot catalogul, — nu lipsește nimeni.

Se întoarce cătră domnul Xenofon Iliescu, care-și trage cu îndârjire favoritele; și-i zice încet, ridicând din umeri:

«Hm, apoi bine, monșer, sânt prezenți cu toții.

— Cu toate astea, nu erau decât zece adinioarea, murmură domnul Xenofon Iliescu; i-am numarat; ce Dracu, nu-s nebun...

— Hm! face directorul; și odată, prinde a urlă, cu fața vânătă, cu ochii crescuți, gata să-i sară, parcă, din cap: Unde vă treziți, haimanalelor? Așa se-învață carte, magarilor? Cine-a lipsit, netrebnicilor? Cine-a lipsit de-aici? Cine-a lipsit, Vrăncene?

— N'a lipsit nimeni, spune, cu jumatate de glas, Vrănceanu.

— N'a lipsit nimeni? Au fost zece din douăzeci și cinci; și n'a lipsit nimeni. Eși din bancă, ticălosule...»

Erà un băiețaș slab, străveziu, c'o față ca de ceară și cu niște ochi: mari, negri, înfrigurați. Erà bursier; singurul bursier de la noi din clasă.

«N'a lipsit nimeni? zbiară directorul cu vinele gâtului umflate; n'a lipsit nimeni, fecior de spălătoreasă ce ești? De ce spui minciuni, idiotule? De ce spui minciuni? Unde te trezești aici? În mahala, la mă-ta și la tată-tu?»

Și două palme, plesniră răsunătoare, peste obraji ofiliți.

Și directorul eși, din clasă, cu aceiași pași mărunți, și tot așa de țapăn, smulgându-și parcă favorițele fir cu fir.

III

Nu-mi puteam deschide sufletul nimănui; nu-i puteam nimănui vorbi de gândurile mele ascunse. În zilele frumoase, mă duceam în fundul grădinei; și stam acolo

îngropat, ascuns în iarba înaltă, cu fața în sus, cu mâinile încleștate sub cap; și gândurile îmi picurau răsunătoare, ca picușurile cari cad din bolta unei peșteri. Mă simțeam așa de singur și așa de departe de ai mei, — departe, pe cât erau de departați de pământ, nourii albi și creți, pe cari îi priveam, printre gene, cum rătăceau singuratici.

Mă gândeam la bucuria nemărginită care îmi umplea pieptul când o vedeam, Sâmbătă sara, pe mama, urcând, mlădioasă, scara de piatră. Nici nu știam când zburam în brațele ei. Ce navală de fericire eră în toată ființa mea, când pășeam alături de dânsa, printre castanii cari străjuiau drumul până la poarta școlii, și coboram spre casă. Parcă-mi creșteau aripi atunci; și-mi venea să zbor, să mă înalț cântând, în văzduh.

De multeori, în ceasurile acestea de singuratate, mă întrebam :

«Tata de ce nu vine, niciodată, să mă ia dela școală? Și de ce mă sărută, întotdeauna, ca un străin?»

Nici eu nu simțeam pentru el dragostea

care mă zvârleà în brațele mamei. Când eram în fața tatei, mă cuprindeà o sfială neânțeleasă ; aș fi vrut să-i spun ceva, să rostesc o întrebare ; și nu găseam nimic : se făcea în mine întunerice adânc, în care nu scăpărà nici un gând. Tăcerea aceasta mă apasà ca o lespede de mormânt și mă făcea să fug de lângă el.

Uneori, o găseam pe mama cu ochii înroșiți. Adesaori, la masă, și ea și tata, nu spuneau nici o vorbă. Numai sunetul furculițelor se auzeà și tictacul ceasornicului din părete, care, în muțenia ce se așterneà, răsunà ca într'o casă pustie.

Din senin, se iscau furtuni, în cari glasul tatei izbucneà ca un tunet :

«Fiere ai făcut din fiecare clipă a vieții mele ; *fiere...*»

Iar mama își frângeà mânilor, cu ochii mari, scâldați în lacrimi, — mai negri pe fața-i albă, fără pic de sânge — și glasu-i izvorà șuerător, întretăiat de zvâcniturile pieptului :

«Tu mai chinuit o viață-întreagă... Tu m'ai ucis...»

Și eu mă îngrămădeam, plângând la pieptul mamei, cu sufletul înghețat de spaimă ;

și lacrimile mi se amestecau cu lacrimile ochilor ei.

Tata, acoperea cu tunetul glasului lui, glasul mamei. Și, dintr'odată, îl vedeam svârlind tot de pe masă. Făcea țanduri, de podele, farfuriile, paharele, — și se prăbușea pe ușă, trântind-o așa de tare, încât, o clipă, se auzeau sunând paharele, în bufet: subțirel, melodos, speriate parcă. Și, în liniștea care s'așterneà, mama își ascundeà fața răvășită-în mâni; și izbucneà într'un plâns amar, strigând, sguduită de suspine:

«De ce nu mor, de ce nu mor? Să nu mă mai chinuesc, să nu mă mai chinuesc...»

Iar eu îi sărutam plângând, mânilor reci, obraji fierbinți, și o rugam tremurând:

«Mamă dragă, liniștește-te, mamă dragă, liniștește-te»...

Târziu, când se potoleà, îi simțeam mâna ușoară netezindu-mi părul; din când în când, se uită adânc la mine, c'o flacără în ochi, — și stringându-mă, înăbușindu-mă la pieptul ei, — mă sărută c'o pornire salbatică.

...Când veni vacanția cea mare, se înălță o larmă nemaipomenită, care cutremurà din temelii, școala mohorâtă și bătrână.

Împrejurul meu, ridicați în picioare, pe bănci, răcneau, cu fețele roșii, cu capetele zbârlite, cu nasurile spre tavanul plin de pânze de paianjeni: «Vivat vacanția!» Și, scrieau strigătul acesta, pe păreți cu cerneală, cu litere de-o șchioapă. Unde te întorceai, vedeai scris: «Vivat vacanția!» de nenumarate ori. Brațe înnalțate ca pentru batae, sfărmau de ziduri călimări, făcând să răsară, pretutindeni, sori viorii. Cărțile zburau, se izbeau de păreți, ca niște păseri buimace; iar altele zburau, speriate, pe ferestre.

Trăsuri încarcate cu lăzi și geamandane, fulgerau printre castanii cu frunzarele ca de matase-în soare.

Și când mă văzui în trăsură, cu mama, eșind pe poarta școlii; îmi veni să-mi arunc chipiul în sus și să strig și eu, din răspuțeri: «Ura, vivat vacanția!»

Adouazi, am plecat cu mama la țară, la bunica, în ținutul Sucevei; iar Tata a ramas la Iași.

La gară, pe peron, era o frământare de furnicar. Hamalii alergau zăpăciți în toate părțile, cu lăzi, cu geamandane, cu buccle.

Se încrucișau strigăte grăbite. Treceau fețe speriate; și se mistuiau, repede, în mulțimea care se învălmășea, ca înspăimântată de ceva.

La ferestrele vagoanelor se îngrămădeau capete zâmbitoare, s'aplecau, vorbeau cu cei de jos.

Răzpii, cu mama de mână, prin fierberea aceasta de valuri omenești; și mă suii într'un vagon.

Deasupra zarvei asurzitoare, se înalțară câteva bătăi de clopot; un fluerat subțire tremurâ o clipă; un glas strigâ; «Gata!» Și mașina dădu un chiot, și porni încet; apoi, cuprinsă, năvălită, parcă, de o fericire mare, — începù a alerga nebună, peste câmpiile nemărginite, cari păreau, că fug speriate spre zările dindărăt.

Stam lipit de mama, cu un fior de bucurie în tot trupul; și mă uitam, din când în când, cu 'n zâmbet fericit, în ochii ei buni, veșnic umezi, cari aveau, în ziua aceea, o lucire neobișnuită. Apoi mă uitam iară pe geamul deschis, peste șesurile întinse, scâldându-mi fața și mânilor, ca într'o apă, în răcoarea înviorătoare de afară, și sorbind

lacom, până-în adâncul pieptului, aerul rece, încarcat de mirezmele câmpiilor.

Ca niște lăicere uriașe, întinse la soare, s'așterneau, până'n zări, lanurile. Pretutindeni vedeam secerători aplecați asupra pământului ; seceri fulgerând în soare. Oamenii se îndreptau de șale și priveau, un răstimp, c'o mână cozoroc, deasupra ochilor, după balaurul de fier, care șerpuiă printre lanuri, umplând de clocot câmpiile. Caii și boii, ridicau capetele din iarbă, și se uitau neclintiți ; apoi prindeau iar a paște liniștiți.

Sate, pustii la ceasurile acelea, răsăreau ca într'o clipeală de fulger. Ca o bucată de cer căzută pe pământ, în urma unor tunete, se zărea, din când în când, un iaz.

Prin stații mici, cărămizii, îmbracate-în perdele de ederă, trenul se oprea un răstimp găfâind. Se auzea un nume și un număr de minute, rostite cu glas ridicat, care avea un răsunset ciudat. Pași alergau scrâșnind pe prundiș. Un ciocan bătea în roate, răsunând melodios, dulce, ca într'o nicovală de argint. Cineva închideă izbind ușa unui vagon. În liniștea de săhăstrie, răsună o șuerătură subțire ; și stația rămâneă

singuratecă, melancolică, în urmă, în mijlocul câmpiilor.

Noaptea, târziu, când ne dădurăm jos din tren, simții, că mă ridică cineva în brațe și mă strânge la piept, și mă sărută apasat pe-amândoi obraji; și cunoscului îndată glasul bunicului.

Atunci, de-acolo de unde dormeau zilele pe cari le-am petrecut la țară, la bunicul, se înălță o undă de fericire și-mi încălzi inima.

Ne suirăm în brișca ușoară, la care era înhamat acelaș cal balan, pe care îl țineam minte, de când eram de-o șchioapă și-l mân-gâiam fericit pe gât, din brațele bunicului.

Bunica, când ne văzù, începù a plânge; și sărutările nu se mai isprăveau.

Târziu, după ce eu și cu bunicul, ne-am culcat; mama și cu bunica, au prins a vorbi tainic în încăperea de alătura. Din întuneric, din patul care miroseà a sulfină, le vedeam prin ușa întredeschisă, alătura, pe marginea divanului, în lumina molcomă. Apoi auzii suspinând; și le văzui pe amândouă plângând încetșor, îmbrățișate.

Acolo, la bunicii cari dorm acuma în țintirimul dela marginea satului, în preajma

țarinilor, — acolo am petrecut cele mai fericite zile ale copilăriei.

Fericirea mea cea mai mare, eră să mă ia bunicul în țarină; să pornesc în zorii zilei, când răsăritul se vedeà ca o dungă subțire de jaratec, între cer și pământ; când câmpiile nemărginite, ce se zăreau din cerdac, dormeau încă, într'o lumină vânătă, care pluteà pretutindeni ca un fum.

Stam cuibărit în fân, în harabaua uriașă; și bunicul, cu barba albă împărțită-în două de vântul goanei, fluturându-i peste umeri, mânà din picioare, ca un flăcău, bidiviii mărunți.

Pe drumeagurile moi, de țarină, vuetul roșilor amuțià; numai copitele țăcăneau, când și când, bătând pământul gol. Deoparte și de alta, se îmlădiau, la adierile dimineții, grânele aurii, în valuri line. Lanurile de porumb, fâșiiu tainic, în liniștea măreață a câmpiilor. Undeva, departe, s'auzeà o prepeliță.

Din văzduhurile limpezi, trilurile ciocârliilor coborau ca râsul fericit al unor îngeri.

De sus, de pe Dealul Viilor, de unde erau fânețele bunicului, se vedeà, jos, în vale, ca o oglindă uriașă, iazul Călugărului. Și,

dincolo, peste ape, se întindeau câmpiile Bucovinei, vrâstate de lanuri ; perdute, topite, într'o ceață luminoasă ; din ce în ce mai șterse, mai asemănătoare unor tărâmurii de vis.

Acolo, în țarină, stam până-în sară. Și, din când în când, luam grebla, pe care mi-o făcuse bunicul ; și adunam și eu, cu flăcăii în strae albe și cu bunicul, care, când mergea la câmp, se înbracă la fel.

Pretutindeni, pe lanuri, se zăreau cămăși albe ; clipeau fulgerile coaselor și ale secerilor. La amiază, piroteam și eu la umbra unui stog, lângă bunicul, cu pălăria peste față. De undeva, de departe, de peste câmpiile, cari, parcă, dormiau în lumina orbitoare, îmi pătrundeă în auz, prin ceața ațipirei, un glas singuratec de pitpalac. Auzeam, ca prin vis, cum păștea un cal ; îl auzeam strănutând și sunând din pedici. Și adormeam gândindu-mă, cu-o înfiorare de fericire-în piept : să mă fac și eu preot ca bunicul, să stau undeva la țară, să țin, ca dânsul, predici, de sus, din anvon, sub bolta plină de sfinți ; să muncesc și eu, devalma cu țaranii, la câmp, în haine albe ca și ei,

Odată, am ramas să mânem în țarină. Mă culcasem lângă bunicul, subt un stog; și, cum eram ostenit, adormisem îndată. Într'un târziu, mă trezesc și aud un glas. Ascult. În liniștea întinsă a nopții, îndemnă cineva niște boi. Mă frec la ochi, pipăi alătura, — bunicul nicăeri.

Și, când mă uit, cu'n fior ascuțit de frică, în partea dinspre care venea glasul: îl văd cu niște boi de funie, ducând o căpiță spre stogul durat în creasta dealului. Și, deodată, luai aminte, că, pretutindeni, lunecau, în lumina viorie a lunei, căpițe negre, trase de boi albi ca zapada.

Boii se leganau domol; și, cei cari îi îndemnau, păreau, ca și dâșii, întruchipați din omăt.

Jos, lacul, strălucia, ca o oglindă de argint, între dealurile de cărbune. De undeva, de la o stână, veneau tânguirile unui bucium; izvorâte de pe pământul Bucovinei. Și, după o clipă, de uimire, m'am ridicat și m'am dus într'un suflet, la bunicul:

«Da ce, nu dormi, dragul bunicului?»

— Nu mi-i somn; lasă-mă, mă rog matale, să mân și eu boii cei mici.»

Și, bunicul, bun ca o bucățică de azimă caldă, mi-a intrat în voe ; și, ca pe niște tărâmurii din basme, am prins a îndemna boulenii de nea.

Lumina luneii parcă izvora din pământ. Și, până aproape de ziuă, am carat, ca într'un vis, căpițe ; întinzând spre boturile umede ale juncanilor, mănunchiuri de fân proaspăt.

IV

În ziua plecării, ca dela niște ființi iubite, îmi venea să-mi iau ramas' bun dela odăița care miroseă a sulfină, dela ornic, dela țarinele cari se zăreau departe, peste livezi : șterse, topite, într'o ceață sinelie.

M'am dus în livadă, la boulenii cu cari am carat căpiți, în noaptea aceea dumnezească. Dâșii, când mi-au auzit pașii, au ridicat boturile umede din iarbă și m'au privit lung, cu ochii lor triști, plini de întunerice, umbriți de gene de matase. M'am apropiat de ei ; și, cuprinzându-le grumazul, cu amândouă brațele, i-am sărutat pe frunte. Și, dintr'odată, am simțit subt pleoape la-

crimi fierbinți. Și, când am sărit pârlazul grădinei, și m'am uitat îndărăt, peste umăr : i-am văzut pe amândoi, cu boturile întinse, uitându-se după mine, cu minunații lor ochi de întuneric.

După vacanția aceasta, mi s'au părut mai mohorâte zidurile Institutului. Încă nu se întorseseră toți ; și clasele și gangurile erau pustii. Din clasă dela noi, veniseră numai vreo doi ; și jucau toată ziua cărțile, în fundul dormitorului, aruncând rotocoale albastre de fum, cu mutre de oameni mari. În locul pedagogului care dormea, anul trecut, la noi, în dormitor, — era acum altul : un băiat slab, înalt, cu părul balan în neorânduială, îmbracat cu niște haine largi, roase, eșite de soare. Îl priveam, de subt ogheal, cum se desbrăcă încet, gânditor, ca apasat de o mâhnire adâncă. Când se aplecă și deschise sîpetul, mă izbi o mireasmă acrișoară de mere ; care-mi aduse-aminte de mirosul ce plutește toamna în livada bunicului. Și, nu știu de ce, dintr'o dată, nu mi se mai părù străin necunoscutul, care se desbrăcă

trist, cu fața sarbădă, gândindu-se, parcă, undeva departe.

Acuma, când stau și mă gândesc, văd bine că acolo, între zidurile de cetate ale școlii, viața curgea cu aceleași patimi ca și dincolo de păreții mohorâți; cum era și firesc să fie.

Și eu stam închis, ca'n chilioara unei stânci, în gândurile, în dorurile și suferințele mele.

Noaptea, după ce se micșoră para lămpii, după ce trecea directorul; porneau șoapte tainice. O podea trosnea încet. Și, prin ceața somnului, care mă împresură pe furiș, vedeam umbre zugrăvindu-se, pe peticul de cer din privazul ferestrii, ca niște păseri fantastice; apoi, făcându-se nevăzute, cașicum ș'ar fi luat zborul.

Într'o noapte, fiindcă aveam adoauzi teză, rămăseserăm câțiva în clasă și după ce sunase de culcare, ca să mai cetim. Când eșirăm în gangul plin de întuneric, simții, ca o suflare rece de vânt, la răsunetul straniu al pașilor pe asfalt. Și, când ajunserăm în coridorul de sus, care ducea în dormitoare; ne oprirăm, deodată, cașicum ne-am fi izbit de un zid: pe scara dela gura podului, se

urcă încet, fără zgomot, — plutea, parcă, pe niște aripi nevăzute, — o umbră albă.

Adouazi, se răspândi, în tot Institutul, zvonul, că, în pod, este o stafie, care se coboară noaptea și se primblă prin întunericul gangurilor.

Alții, spuneau că e un lunatic; și, când e lună cu ziua, la miezul nopți, ese pe fereastră și se primblă de jurâmprejurul casei, pe prichiciul, îngust de o palmă, ce încingea Institutul. Câțiva, ziceau că l'au văzut primblându-se pe coama acoperișului de olane, oprindu-se, din când în când, în vapaia lunei, și făcând semne tainice; cașicum ar fi vorbit cu cineva din roata rătăcitoare de foc. Alții, spuneau că lunaticul e Herr Freihube, care stătea acuma în Institut; și se jurau că l-au văzut cu ochii lor.

Dar, într'o zi, un servitor, care se suise în pod să coboare un mindir, a dezvăluit, fără să vrea, taina.

De vre-o jumătate de an, venise în Institut, în clasa a șaptea, un băiat Alfons Capri, despre care se spune, că cheltuește cincizeci de franci Dumineca, numai cu Muscalul, care îl purtă, jumătate de zi, cu

doi cai albi ca zapada, și jumătate, cu niște telegari negri ca pana corbului. Să mai zicea, apoi, că a pierdut într'o noapte, cinci sute de lei la cărți ; că a mers, într'un rând, cu toată clasa, la Socola, la via lui Rivali și că a plătit el tot. Au plecat cu un alai de zece trăsură, cu un taraf de lăutari, îngrămădit, clae peste gramadă, în trăsura din urmă.

Când au intrat în vie, pe supt bolta aleii de stejari, înnoptase dealbinele. Cât ai clipi, se aprinseră niște lampioane japoneze în cerdacul care se înalță în mijlocul viei, pe malul râmnului, între niște nuci bătrâni ; și cheful începù îndată, în cântecele tarafului, supt felinarele colorate, de hârtie, cari ardeau, în noapte, ca niște luni fantastice : albastre, verzi, roșii, portocalii. Și, în zorii zilei, când s'a sfârșit cheful, Alfons Capri a scos portofoliul cu colțurile ferecate în argint ; și trăgând, cu două degete, o hârtie de o mie, a întins-o chelnerului, care sta ca o stană.

Iar, când i-a adus restul, a dat o sfârlă unei hârtii de o sută și a zis, după ce-a aruncat, spre bolțile pline de întuneric ale nucilor, un nou raș de fum :

«Asta pentru tine, băete...»

Îl văd, parc'ar fi dinnaintea ochilor mei :
 înalt, subțirel, mlădios, cu mustecioara mică,
 neagră, pe fața mată ; cu părul creț-mărunt,
 peptănat la o parte, pe frunte ; cu ochii
 mari, umezi întotdeauna, ca după plâns. Îl
 văd la producția școlii, ducând la tâmplă un
 revolver argintat, cu mânerul de fildeș ; apoi,
 punându-l, cu ochii pe jumătate-închiși, pe
 măsuta de lângă el ; și începând să declame
 «*Din prag*», cu o îmlădiere de durere adâncă :
 «*O, dar e mișelnic lucru, singur zilele să-ți curmi !*»

...Dar, iată, cum suitul servitorului în pod,
 ca să coboare un mindir, a făcut să se
 dezvăluie taina. Se suise un Țigan : Dincă.
 Și, cam așa, povesteà el pățania lui cu stafia
 din pod ; arătându-și, din când în când, ful-
 gerul dinților :

«Acù, dacă mi-a spus domnul iconom
 să mă sui în pod, m'am suit ; macar, că
 mă încercà, știți, așa, o țără de răcoare, prin
 spete. Da spaimă ce-am tras, oiu spune-o
 și morților din groapă ! Stau, zău, câteodată,
 și mă minunez eu singur : cum de nu mi s'a
 tras și moartea din așa pățanie ? Care va

să zică, dacă mi-a poruncit domnul iconom să mă urc, m'am urcat ; că n'aveam încotro. Da când am intrat în întunericul podului, mi s'a făcut inima cât un purice. O iau eu încet spre fundul podului, unde știam că s'îngrămădite mindirile ; și, ce să vedeți dumneavoastră, când ajung, așa pe la mijloc, deodată, mi se pare că aud niște pași, și când m'am uitat, mai bine, — mi s'au tăeat picioarele : în fund, în întuneric, sta o femeie cu părul negru despletit pe spate, și se uită la mine. Nici nu știu când am rupt-o de fugă și când m'am coborât jos ; știu atâta, că eram pic de apă și mă juram pe sfânta cruce c'am văzut stafia în pod și că, să mă spânzure, nu mai mă sui. Și, împrejurul meu, se strânsese o mulțime de cuconași și mă cercetau și mă descoseau : cum e stafia.

«Cum să fie? O femeie cu părul despletit pe spate, ziceam ; așa *frumusașă*, să mă trăsnească Dumnezeu, dac'am mai văzut...»

Și numai ce văd, că o mulțime de cuconași prind a se sui în pod ; și, de-acolo, i-aud strigând : «Uraaa !» Ș'odată mi-au ars obrazii două palme năstrușnice și l'am zărit, așa

ca printr'o ceață, pe cuconașul Alfons sărind câte trei scări deodată și făcându-se nevăzut pe gura podului.

Pe urmă, au eșit, ca din pământ, domnul director și cu domnul subdirector.

Și domnul director strigă, pe nas: «Ce înseamnă, mă rog. urletele astea?»

Și domnul subdirector țipă din gât:

«Îlilei, răilor, de ce v'ați suit acolo?»

Și eu:

«Stafia... Am văzut-o cum vă văd și mă vedeți, sărut mânilе.

— Ce stafie, mă idiotule?» să răcăduește la mine, domn' director.

Și numai ce văd, că s'arată, în gura podului cuconașul Alfons, sprijinind-o de subțiori pe femeea cu părul despletit; și prinde a se coborâ cu ea. În urma lor, buluc domnișorii, răcnind «Urrraaa!», de se cutremurau geamurile coridorului.

Și domn' director țipă, ca'n gură de șarpe, vânturând din mâni:

«Am să vă dau pe toți afară... Afară am să vă dau, afară...»

Și domnul subdirector:

«Îlei, răilor...»

Și ce să vă mai spun? După ce m'am dezmeticit de cap, m'am suit și eu, să văd ce-i.

În pod n'aveai unde da un ac: toată școala se suise. Și, cu chiu cu vai, am răzbătut până-în fund, unde stăteau, clae peste gramadă, mindirile, și unde vedeam că se îngrămădește toată lumea. Și ce să vedeți dumneastră? Acolo, lângă fereastra bagegii, o odae făcută din mindire și îmbracată, de jurâmprejur, cu cuverturi. În fund, era un fel de divan turcesc, făcut tot din mindire și acoperit cu un pled ca o blană de tigru. Într'un colț al divanului, era un capot albastru, de matase. Lângă el: o carte deschisă, o oglindă de cristal, în chip de inimă, o sticluță cu parfum, o cutie de pudră și un peptene.

Ș'apoi, de-acolo, s'a descoperit totuluitot: cică de o lună, mă rog, o țineà pe fată-acolo, în pod, domnișorul Alfons!

Da spaima mea n'a rost proastă...»

După întâmplarea aceasta, Alfons Capri n'a mai vrut să stea în Institut: învață tot aici; dar sta în oraș.

Și, într'o sară, la vr'o lună, și-a poftit

prietenii la o petrecere, la el acasă. Era mai vesel ca-întotdeauna ; câte odată numai, îi trecea o umbră pe față, și rămânea, pe gânduri, cu sprincenele negre încruntate ; apoi își umplea paharul cu șampanie și strigă, înălțându-l în lumină :

«Să bem, băeți ! Să bem, fraților !»

Și-l sorbea cu sete, dintr'o înghițitură, răsturnând capul pe spate.

Într'un târziu, se ridică, luă, de pe scriin revolverul mic, argintat, cu mănunchiul de fildeș, — cu care declamase la producție : *Din prag*, — și-l duse, ca și pe scenă, la tâmplă. Și, deodată, bufni o detunătură scurtă, — și se prăbuși pe podele, c'o șuviță de sânge pe obrazul drept.

V

Când eram în clasa a II-a, m'am îmbolnăvit, după Crăciun, de scarlatină ; și m'a luat acasă. Ca de niște zile de fericire fără pereche, îmi aduc aminte de săptămânile-în care am fost bolnav.

Nu mai vedeam fețe străine-împrejur, nu mai auzeam larma asurzitoare-din recreații,

nu mai vedeam ochi cu scânteri de răutate, nu mai auzeam râsete batjocoritoare.

Stam întins în pat; și, prin ceața frigurilor, o vedeam pe mama apropiindu-se în vârful degetelor. Ușoare, ca niște adieri, mă atingeau mânilor ei albe, cu degete subțiri și unghii trandafirii, — și îmi schimbau compresele. Și eu o priveam fericit, printre gene; și, când deschideam ochii, dânsa mă întrebă, cu îmlădierea fără de nume a glasului ei, pe care n'am mai auzit-o în graiul nimănui :

«Cum îți mai este, dragul mamei?»

Și atunci mă pătrundeă o lumină caldă, care parcă îmi curgea, mi se răspândea în toată ființa, odată cu sângele.

Stam așa, ceasuri, cu fața-în sus; și priveam cum coboară fulgii de zapadă, ca niște flori cernute din primavara unor livezi cerești.

Și, câteodată, privind mult la jaratecul din sobă, prindeam a vedea fel de fel de icoane schimbătoare, întruchipate din jar și din flăcările albastre, — și pe toate le zăream ca într'o departare-adâncă :

Un palat de aur, flutură, în zare, steaguri

liliachii. Și, ca la o vrajă, palatul se schimbă într'o ruină ; apoi într'un balaur, care bătea din aripi albastre, ca floarea stânji-
neilor.

Câte odată, mă înghițã o noapte și o liniște de mormânt ; și prindeam a mă cu-
fundã în gol. Și, când piererà întunericul
orb dimprejur, și se făcea lumină mohorâtã
de zori, o vedeam pe mama, cu fața
galbenă, răvășită, cu ochii plini de lacrimi,
frecându-mi repede o mână, și mă îm-
presurã o mireazmã ascuțită de oțet de
trandafir.

Uneori, simțeam pe frunte, o mână rece,
care miroseã a doctorii : erã mâna doctorului.
Și, prin negura ce mă învăluia, îi vedeam
lucindu-i ochelarii deasupra mea, îl auzeam
spunând ceva ; dar glasul lui îmi sunã în
urechi, ca de departe, și nu înțelegeam ce
spune ; și, deodată, simțeam ca un țurțur
de ghiață, subțioară.

Dupã vre-o două săptămâni, am prins
a mă înfiripã ; și mama începù a ceti,
sara, în lumina linã a lãmpii, povești de-ale
lui moș-Creaingã, pe cari le ascultam, c'o
înfiorare de fericire, în toatã ființa,

Sările, veneau, din când în când, musafiri ; și, din salon, ajungeau până la mine glasuri, râsete. Ca niște clopoței fini, de argint, sunau, uneori, paharele cu ceai. Câte odată, se făceau tăceri adânci ; ș'un glas melodios, în care vibră, parcă, răsunetul depărtat al unui clopot,—porneà, cu o umbră de durere :

«Pe un deal, răsare luna, ca o vatră de jaratec,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratec».

«Bădiea Vasilică !» mă gândeam eu. (Frațele mamei, care, pe atunci, era student).

Și când deschidea mama ușa, și se strecură ușoară în odaie la mine, privindu-mă ca întinerită, — îl zăream, o clipă, prin rotocoalele leneșe de fum de țigară, în mijlocul salonului albastru, făcând gesturi largi, în lumina aurie a lămpii, închizând, pe jumătate, ochii, scuturându-și coama de leu. Vedeam fruntea înaltă a tatei, lucie ca de fildeș. Zăream un chip slab, străveziu, ca de ceară, cu niște sprincene îmbinate, ca scrise cu cărbunele, și c'o bărbuță până corbului, — ascultând, cu ochii închiși ; dormind adânc parcă.

Și, deodată, mă ridicam în picioare, în

pat, ca înalțat de o fâlfâire de aripi; și, începeam; cu'n fior, umflându-mi glasul:

«Pe un deal, răsare luna, ca o vatră de jaratec...»

VI

Și iarăși mă împresurată zidurile reci ale Institutului

Acuma aveam și profesor de exerciții militare, — un maior bătrân, cu țacălia ca un țurțur — căruia îi ziceam, cu toții: Stan Păpușă. Sâmbătă sara, ne strângea, pe două rânduri, în grădină și ne mustreluia:

«Luați seama... Întoarcerea capului la dreapta și la stânga... Iîn — cepeți!»

Și noi porneam, rostind numerile prelung, plângător; somnoroși par'că: «Unuuu... doooi... Unuuu... doooi»... Și, deodată, se înalță, de undeva, un cascat lung, nesfârșit; și domnul maior strigă, roșu-gotcă:

«Înceee — tarea!. Ei, băițaș, care casc' acolo, mă rog... Facem miliție, mă rog, ori ne jucăm de-a baba oarba? Ascultăăă...

Întoarcerea capului la dreapta și la stângaaa... Îiin — cepeți !»

Și iar: «Unuuu... doooi... Unuuu... doooi...»

Până când iarăși se înnalță căscatul acela cumplit, ca de uriaș.

Când începù să ne poarte prin grădină, — altă comedie: un băiat dintr'a șaptea, nu știu de unde găsisese o goarnă ; și, înainte de-a veni maiorul, se agață, ca o mătă, într'un salcâm ; și când răsună comanda : «Comanie-înnaintee — marș !», și noi prindeam a răpăi, ca niște catane, pe nisipul potecii ; deodată, porneà ca din văzduh, goarna : «Tra-ta-ti, tra-ta-ta, tra-ta-ta...»

«Comanieee — stai! urlă domnul maior, tremurându-și țacălia ; mă rog, noi jucăm păpușile aici?»

Ridică, o clipă, nasul roșu ; cașicum ar fi adulmecat văzduhul ; apoi comandă, din nou :

«Ascultăăă, companie-înnaintee—marș !»

Șigoarna iar: «Tra-ta-ti, tra-ta-ta, tra-ta-ta..»

Până când n'a mai venit să facă muștru cu noi.

Zilele treceau mai greu acuma, după ce stătusem atâtea săptămâni acasă.

Se desprimavarase deabinele, și, în recreații, rămâneam singur în clasă, într'o liniște adâncă, în care răsună, undeva, într'o odaie departată, o vioară ori pianul discordat din cancelaria pedagogilor. Și eu stam în ungherul meu și mă gândeam acasă; și icoanele zilelor de boală îmi aduceau o boare de mângâiere.

Într'o sară, pe când treceam prin gang, o zării, c'o tresărire de fericire, pe mama, urcând scările; și-i alergai înnainte.

Îmi întinse un pachet cu prăjituri și intrarăm în cancelarie. Nu eră nimeni. Și, dintr'odată, duse amândouă mânila la ochi; și începù a plânge, cu suspine adânci, cari făceau să-i tresară umerii și să-i tremure trandafirii din pălărie.

Și când o întrebai, speriat:

«Ce ai, mamă?»

Dânsa îmi răspunse, cu fața plină de lacrimi:

«N'am nimica, puiul mamei; n'am nimica. Nu știu ce mi-a venit să plâng, așa, din senin...»

Și, ștergându-și lacrimile, începù a mă sărută, pe ochi, pe frunte, pe obraji, strângându-mă, din răputeri, la piept.

Din ganguri, năvăli râsul clopoțelului, — sună de masă — și mama mă strânse salbatic, la piept; mă înnăbuși. Mă ținù astfel, un răstimp lung, zguduită de suspine; și, din tr'odată, se smulse, — cașicum pieptul, făptura ei întreagă, ar fi prins rădăcini în ființa mea, — și se prăbuși spre ușă, se făcù nevăzută. Iar eu, nu mă coborâi jos, la masă; mă urcăi în dormitor, cu inima zugrumată; și, îngropându-mi fața în perine, prinsei a geme, înnăbușindu-mi plânsul. Și o undă de ură adâncă, se ridică, din noaptea ființei mele, — o undă din ura ce dormea demult, acolo, în întuneric, și de care nu-mi dădusem samă până-atunci — o undă din ura pe care mi-o picurase răutatea tatei și suferința mamei, din clipa în care am început a pricepe înțelesul vorbelor; mai de demult poate; decând puteam îngăima numai două vorbe: «mamă» și «tată» — și mă trezeam în răcnetele tatei și plânsul mamei. Și a dormit ura aceasta ani de-a rândul, trimețându-și, din când în când, adierile otrăvite; și acuma se trezise; acuma simțeam lămurit, — simțeam cu fiecare fibră a inimei mele, că-l urăsc pe tata, care m'a

smuls de lângă mama și m'a aruncat printre străini, între zidurile reci ale Internatului.

Noaptea aceea n'am închis ochii. Îl auzeam pe tata răcnind :

«Fiere-ai făcut din viața mea ; fiere... M'ai ucis, m'ai ucis...» Și-l vedeam cu vinele frunții umflate, cu ochii aprinși ca de friguri.

Auzeam plânsul mamei :

«Numai mă chinui — numai mă chinui... Omoară-mă mai bine... Omoară-mă... Haide, omoară-mă...»

Și-o vedeam : cu părul în neregulă, cu ochii mari, rătăciți, înnecați în lacrimi, frângându-și mânilor albe.

Sâmbătă sara, mama nu veni, ca de obicei, să mă ia acasă. Și gândul, că e bolnavă, mă săgetă, deodată, ca un cuțit.

Gangul era pustiu, se auzeau sunete de farfurii, de furculiți, și venea miros cald de mâncare.

Coborâi scările de piatră, eșii pe poartă ; și o luai la vale, prin ceața înserării, alergând aproape.

O vedeam pe mama întinsă'n pat, cu fața ca de ceară, cu părul despletit ; și simțeam în nări mirosul doctorilor.

Când cotii pe ulița noastră, casa parcă-mi zâmbi trist, de departe. Am deschis portița, ș'am intrat, într'un suflet, în grădinița, în care ardeau, în umbrele sării, flăcările liliachii ale stânjineilor mamei. Când ajunsei la ușă, simții, că mă innăbușă bătăile inimei; ș'o adiere de amețală îmi aburi mintea. Mâna-mi căută clampa; cașicum s'ar fi lasat, dintr'odată, noapte-adâncă. În întunericul odăii, tata sta cu coatele răzemate de genuchi, cu capu'n pumnii strânși; sta încovoiat, strivit, parcă, supt stânca unei dureri aprige:

«Unde-i mama? întrebai.

— Numai ai mamă; s'a dus, a plecat...»

Cum să spun, ce-am simțit atunci? Cari's vorbele, cari să poată închide sfâșierea sufletului meu, în clipa aceea, care mi-a rămas în suflet ca o gură neagră de prăpastie. Ce s'a sfărâmat, ce s'a surpat în mine?

Cât am gemut «mamă» în odaia ei, în care, în locul mânei dulci, ca de catifea, m'a mângâiat mâna aspră a unei slugi?

Cât am stat culcat pe spate, ca învăluit într'o negură?

Mă simțeam slab, mă simțeam ușor, ca

întrupat dintr'o ceață, gata să se risipească la cea dintâi suflare a morții. Împrejur mirosea a doctorii. Pe mesuța de lângă pat, luceau câteva sticluți și o linguriță; și, pe scaun, sta o bătrână, pe care n'o cunoșteam: o slugă nouă.

«Unde-i mama?» întrebai, cu glas sfârșit — cu un glas pe care nu mi-l cunoșteam; și îmi răspunse:

«Vine, dragul mătușei, vine-acuș...»

Și iarăși s'așterneă tăcerea grea, care-mi apasa inima ca o lespede rece.

Apoi, cu încetul, îmi amintii, ca de ceva de demult tare, că mama s'a dus, a plecat.

Dar nu mai puteam plânge'n glas, nu mai puteam geme. Nu mai aveam nici un pic de putere; și stam așa, neclintit, cu fața 'n sus și simțeam cum îmi alunecă lacrimile încet, lin, fierbinți.

Dacă m'am întremat, m'am dus iar la Institut.

Vremea treceă și mai mohorâtă acum: nimic n'alungă noaptea rece, care sălășluiă în ființa mea ca într'o peșteră. Treceau zilele, treceau săptămânile, treceau lunile, tre-

ceau anii — și n'aduceau nici o schimbare, n'aprindeau nici o lumină. Mama se măritase și stătea acum la București; și, dela ea, veștile îmi veneau din ce în ce mai rar.

Când trecui în clasa a V-a, începui să citesc, cu patimă, cărți străine de școală; stam, neclintit, în ungherul meu; și citeam de dimineață până 'n sară, cu un fior de durere și de fericire. Și când mă întrebă un profesor: «Despre ce-i vorba aici, Irimescule?» — tresăreau râsete prin bănci; și mă ridicam c'o privire aiurită, ca trezit dintr'un vis; cu fața aprinsă, cu părul în neregulă.

Uneori, un rând, o vorbă, făceau să mi se șteargă slovele de supt ochi, îmi trezeau icoane de demult; ș'adeseori rana veche sângeră:

«De ce nu m'a luat și pe mine? Cum s'a îndurat să mă lese?»

Acasă, mai cu samă, se deschidea și mă durea mai ascuțit rana, pe care mi-o făcuse plecarea mamei.

Odăile pustii păreau acum apasate de o mâhnire de moarte. Casa, lucrurile, îmbătrânite parcă. Tata albise în câțiva ani, cât

în două-zeci. Stă ceasuri, neclintit, pe un scaun, fără să spună o vorbă, ca adâncit într'o veșnică piroteală. Și eu fugeam de-acasă, cu inima strânsă; și colindam pe uliți singuraticе.

Tata mâncă acum la un birt; și acolo stam ceasuri, unul în fața altuia, fără să ne spunem nimic, ca doi străini.

Din când în când, cerea să-i mai aducă o sticlută de vin; și, după ce-și bea paharul, rămânea nemișcat pe scaun, cu ochii în gol.

Încăperea scundă a birtului se golea; și noi doi rămâneam singurii mușterii. Un chelner pirotea pe un scaun. Ceasornicul din părete își primblă somnoros limba de alamă. O muscă bâzâia undeva, și amuțea. Câteodată, bătea în fereastră o burniță mărunță de toamnă; țârâia tristă, întunecând încăperea scundă a birtului. Într'un târziu, porneam tăcuți spre casă.

În unele Duminici, rămâneam în Internat: «Pentru ce să mai mă duc acasă, îmi ziceam; ce să fac?» În zilele acestea, Internatul se cufundă într'o muțenie de ruină. Clasele, gangurile, erau pustii; grădina uriașă, pustie.

Și, în pustiul și tăcerea aceasta, cum stam întins pe patul meu de fer, lasam, deodată, cartea din mână; și gândurile prindeau a-mi picură ferbinți ca niște lacrimi de ceară.

Mă gândeam: «Ce bine ar fi să mor! Cum stau așa, întins; să încep a mă stânga încet, pe nesimțite. La ce bun să mai trăesc? Merită viața această să fie trăită? Poate fi ea mai bună în afară de zidurile Internatului? Dar dacă ar fi mai bună viața din afară; nu ar fi așa de ticăloasă viața dintre păreții școlii aceștia...»

Cumparasem dela un anticar poeziile lui Eminescu și *Aforismele* lui Schopenhauer; și când stam așa și mă gândeam cu silă la viață — ca un fulger, clipea, uneori, un aforism; ca un luceafăr, scăpăra un stih.

Din dormitorul din fund, ajungeau până la mine glasuri departate: «Pas... Foule... Carré... Quinta roaială...»

Erau aceia cari n'aveau voie în oraș; și jucau cărțile, pierduți în fumul țigărilor. Cineva pândea la ușă, ca să le dea de veste când venea vr'un pedagog. Sta pe un scaun, lângă ușă, cu ochii la pândă; și când venea cineva: «Pst!» Ș'atunci, ca subt

mânile unor scamatori, se făceau nevăzute cărțile și țigările; și răsăreau cărțile de școală.

Uneori, mă uitam mirat la cei dimprejur; mă uitam lung și mă întrebam: cum pot fi oamenii aceștia atât de veseli? Râdeau cu hohote, se înjurau, urlau; și păreau foarte fericiți.

Sările, Nunuță Congopol,—un băiat palid, cu ochii de cărbune în cearcăne albastre, — se suiă, în aplauzele clasei, în picioare, pe catedră, legănându-și șoldurile, mlădiindu-și mijlocul strâns în tunică. Și, cu glas tăios, din cap, începea a cânta un cântec de «café chantan», frângându-se de mijloc înaintea, rotunzindu-și gura roșie, ca văpsită, făcând cu ochiul, tremurându-și genele cu un zâmbet tainic; prinzând, cu amândouă mânilor, cu gingășie, cu câte două degete, o fustă închipuită, de balerină; amenințând cu un deget; trimițând sărutări.

Și, în păiajenișul albastru de fum, se înălțau hohote mari, vârtejuri de strigăte, ropote de aplauze. Și țipetele ascuțite ale lui Nunuță Congopol îmi sfredeleau urechile.

Venise acum un pedagog nou, care se

împrietenise repede cu câțiva de la noi, din clasă. Întră cu pălăria, largă 'n bouri, pe-o ureche, răsucindu-și musteața mică, balae și arătându-și, într'un răs șiret, dinții, cu gingii cu tot; și murmură tainic: «Ei, facem ceva disară, ha?» Clipea dintr'un ochi, ridică pumnul dreapt, cu degetul cel mare și cel mic înalțate ca două cornițe; și făcea un anumit semn spre gură, care avea darul să învesească toată clasa. Scuipea în lături, înjură, scutura din cap, netezindu-și musteața; îl plesnea pe câte unul, cu dosul palmei, peste pânțele:

«Berbantule! O facem? — Cum, ce, nu's parale? Vorba asta să nu mi-o mai spui, că, să știi, că mă sinucid!»

Și mai târziu, în dormitor, auzeam pași tainici, șoapte; auzeam deschizându-se geamul. Iar adouazi se zvonea, că, în cutare clasă, s'au spart mai multe pupitre și s'au furat niște dicționare.

Anul următor, când intrarăm în preparații, se zvonî că elevii școalelor particulare vor da examenul cu o comisie numită de Minister.

Vestea aceasta ne sperie pe toți; și ne puserăm pe-învațat. Unii, învațau prin clase și prin dormitoare, cu ferestrele astupate cu cuverturile verzi, într'o lumină de codru; alții, în grădină, tolăniți în iarbă, în umbra corturilor de macaturi. Pretutindeni se înălțau corturile verzi: de parc'ar fi poposit o caravană ciudată, în prejma salcânilor și teilor uriași.

Noaptea, lămpile ardeau până la ziuă, prin clase și prin dormitoare. Prin geamurile deschise, veneau, din când în când, adieri cu miros jilav de verdeață. Un fluture, se învârte în jurul unei lămpi, care, ardea ostenită parcă. Undeva tresărea un fășiit de filă; și, ca din necunoscut, curgea un murmur ca de rugăciune.

Într'o noapte, mă dusei în grădină, și mă întinsei, cu fața 'n sus, pe-o bancă.

Cerul albastru-închis, pe care stelele îl umpleau, cu polenul lor de lumină,— părea sprijinit pe copacii de cărbune.

Și cum stam așa, acolo, în noapte, pătruns de răcoarea umedă, ce izvoră de pretutindeni; deodată, luai aminte, că pe perețele din față, lunecă, pe ciubucul zidu-

lui, o umbră către o fereastră deschisă; și, când ajunse la geam, o zării strecurându-se în întunericul din lăuntru.

Acolo, știam că erà fereastra dela odaia în care stà economul. La ceasurile acestea, dânsul nu erà acasă; erà plecat la hală. Și prin minte îmi trecu icoana femeiuștii lui vioaie ca o veveriță.

Părea o fetiță de optsprezece ani; și, întotdeauna, erà îmbracată într'o rochie deschisă, care-i dădea o gingășie de acuarelă. Și, dintr'odată, ca la o chemare, răsări, de după un zid de copaci, luna, trandafirie, cum n'o mai văzusem niciodată. — și grădina uriașă se umplu cu un abur vioriu, străveziu, aproape nevăzut. Simțeam, în bataea lunii, ca o apasare dulce pe pleoape și între sprincene; și, când întorsei ochii spre fereastră, văzui două umbre: umbra neagră care se strecurase pe geam, și umbra ei albă, — neclintite, topite într'un singur trup; ca zugrăvite pe pânza de întuneric a ferestrii.

Începură și examenele. Toți cei din comisiune ascultau cu fețele încremenite, cu gura strânsă.

«Ne ducem dracului, ziceau băeții; anul ista, ni s'a înfundat!»

Eu stam într'o bancă de lângă fereastră. Împrejur, vedeam, ca printr'un abur, fețe galbene tremurându-și buzele, cu ochii în carte. La tablă, cineva ștergea și scria, cu fruntea asudată; și, din vreme 'n vreme, veneau, ca din depărtări nemăsurate, vorbele: «cosin a, cosin b».

Îl vedeam pe delegatul Ministerului încruntat, chinuindu-și creionul între degetele osoase. Vedeam, pe fereastră, trecând grăbiți, prin grădina pustie, alergând, sufragiile cu farfurii, cu tacâmuri, cu pahare, cu șervete, — și făcându-se nevăzuți, pe porțița care da în ograda casei directorului. Întrau, eșau; umblau forfota. Și, din când în când, se arată și domnul econom, legănându-se pe picioarele scurte, ștergându-și mereu fruntea roșie c'o basma popească. Într'un suflet, trecu și domnul subdirector, dând disperat din mâni; și-l auzii strigând din gât: «Îlilei, răilor, umblați mai repede, că acuși îi douăsprezece...»

Și când eșiram din clasă, răsări un sufragiu, cu'n paner uriaș, plin cu sticle, de-

abia ducându-l pe-un umăr, cu gâtul strâmb; iar domnul subdirector îi făcea semne disperate din portiță.

La masă, se zvonî, că comisiunea mănâncă la director. Și economul își arătă pântecul de arhimandrit din aburii cazanelor; și ne zâmbi vesel din pragul ușei; cașicum ar fi vrut să ne spue: «N'aveți nici o grijă, băeți, c'are să fie bine...»

La două, eram cu toții în clasă și așteptam, cu ochii la portița din fundul grădinei, să iasă comisiunea dela director. Dar comisiunea nu eră de loc grăbită.

Cineva scoase ceasul și zise:

«Trei ceasuri: de-acù trebuie să iasă».

Și, după un răstimp, auzii:

«Pst! uite-i!»

Și ridicăi ochii:

În frunte, pășea președintele comisiunii, la braț cu directorul. În urmă, venea subdirectorul, cu ceilalți delegați ai Ministerului. Și cu toții erau rumeni și veseli. Și atunci îmi trecu prin minte icoana coșului uriaș, plin cu sticle; și-mi adusei aminte de zâmbetul economului.

Prorocirea zâmbetului lui, n'a ramas de

minciună ; căci am trecut cu toții și în anul acela, ca și 'n ceilalți ani, când Ministerul nu numea comisii.

Ca niște stupi, au prins a vui clasele după examen ; pretutindeni vedeam fețe fericite, ochi strălucitori de voebună.

Lângă mine, câțiva, plănuiau un chef la Rivali ; și pedagogul nostru, cu pălăria cât roata carului, își răsucea musteața balae, poleită de lumină, și-și arată dinții strălucitori și gingiile trandafirii ; închidea dintr'un ochiu, făcea semnul lui obișnuit spre gură ; și-l plesnea, pe câte unul, cu dosul mânei, peste pântec.

Și veni și ziua împărțirii premiilor. De subt umbrarul castanului uriaș, din mijlocul grădinei, muzica militară își revarsă melodiile răsunătoare, în lumina strălucită a zilei.

Părinții, cu fețele luminate de-o fericire nemărginită, priveau, de pe băncile așezate la umbra unui pâlc de salcâmi, la cei cari zburau dela un rec la altul, ca pe niște aripi nevăzute ; ori se învârteau în jurul recurilor, în tactul muzicei ; și, dintr'odată, se opreau sus, cu picioarele spre cerul albastru, și stăteau așa, câteva clipe,

neclintiți, cu fețele roșii, cu vinele gâturilor umflate.

În toate părțile fâlfâeau stegulețele, ca niște flăcări. De pretutindeni, porneau ropote răsunătoare de aplauze.

Și când se isprăvi gimnastica și fanfara tăcù; la masa acoperită de cărți și coroane, se înălță, în lumină, din mijlocul profesorilor, directorul. Bău un gât de apă, își închee la piept un nasture al redingotei; și, răzemându-se în palme, începù, închizând din ochi:

«Onorate doamne, onorați domni, promoțiunea de anul acesta, este o nouă dovadă de modul cum își fac datoria, atât domnii profesori, cât și elevii, în cea mai veche instituție culturală, particulară, din vechea capitată a Moldovii».

Și vorbele, rostite pe nas, ca dintr'o strană, prinseră a-mi suna în auz, ca dintr'o departare mare. Cu ochii la lumea fericită, mă gândeam la ai mei; și, în mijocul veseliei tuturor, simțiam o sfâșiere ascuțită în suflet.

Ropoteau împrejur aplauze. Îl vedeam, ca printr'o ceață, pe director, dând din mâni, închizând din ochi, mângâindu-și favorițile. Auzii un nume. Fanfara izbucni într'o me-

lodie scurtă, viforoasă, care umplu grădina de clocot. O mână înălță, în lumină, o coroană, o așeză pe un cap tuns chilug; o alta întinse niște cărți.

Premianții se perindau cu fețele aprinse, pe dinnaintea mesei încărcate de cărți și de coroane.

Vedeam mame, strângând la piept capete încoronate și sărutându-le.

Și, dintr'odată, mă pomenii împins, de la spate, auzii glasuri strigându-mi: «Irimescule, te-a chemat pe tine».

Și când, în mijlocul viforului fanfarei, îmi pușe coroana pe cap; simții, că nu-mi mai pot stăpâni lacrimile, și mă strecurăi grăbit, către gura de-întuneric a gangului. Și când am ajuns în clasa pustie, am căzut pe o bancă, cu fața-în mâni; și am început a plânge amar, cu coroana jos, în pulbere.

VII

Vacanția aceea am ramas la Internat.

Am primit dela tata o scrisoare, prin care îmi spuneà, că dânsul e la băi, la Oglinzi. și că eu va trebui, deci, să stau la școală,

Rătăceam prin clasele pustii, prin grădina pustie, ca în căutarea cuiva, apasat de o mâhnire adâncă ; și toate îmi păreau mai mohorâte, mai îmbătrânite.

Larma vieței orașului ajungea până aici : perdută, micșorată de departare. Când plouă, în liniștea ce mă împresură, țârâitul ploii avea un răsunset straniu, — parcă suspină cineva. Noaptea, ceteam până târziu ; și, uneori, undeva, în dormitorul pierdut în umbră, o podea trosnea, ca subț pasul unei ființi nevăzute ; și, peste frunte, îmi trecea, ca o boare de vânt, venită pe o fereastră deschisă.

La masă, mă întâlneam cu pedagogul Stupcanu ; singurul care rămăsese, dintre toți pedagogii, în Internat. Amândoi tăceam ; numai zângănitul furculițelor, se auzea în încăperea afumată, cu mesele goale, — pustie ca trapiza unei mănăstiri păraginite. Din când în când, mă uitam la el. Era pieptanat cu îngrijire acum. La gât avea o cravată nouă ; și ochii îi străluceau ca de o bucurie tănuită.

Cu încetul, am început a ne împrieteni. Pe lângă singurătatea în care trăiam ; cred,

că m'a făcut să mă apropii de el, și mirosul acela dulce de mere, ce mă învăluia, decâteori își deschidea lada; și care-mi aducea aminte de mireazma livezii bunicului și de fața lui senină cu barba albă de sfânt.

Îmi da de cetit. Aproape întreg sipetul îi era plin cu cărți; și avea toate volumele lui Maupassant, legate frumos și pastrate cu grijă.

Și când îmi dădă, într'o sară «Une Vie» murmurâ, cașicum ar fi vorbit pentru dânsul numai:

«Acesta e cel mai mare prozator; la arta lui n'a ajuns încă nimeni până acum...

Da'de ce sfârșit dureres a avut parte...»

Și-mi vorbi de boala lui Maupassant, cu o tremurare de durere în glas, ca de boala unui prieten scump.

Stam ceasuri de vorbă, sus, la o fereastră a dormitorului; de unde se vedeă tot orașul, cu brațele sale de turlă, ridicate spre cer. Iar, pe o sprinceană de deal: ruinile posomorâte ale Cetățuiei și zidurile înnegrite ale Galatei. Și, în zilele în cari era aerul limpede ca cleștarul, se zărea, pe cerul albastru, așa ca o părere numai, vârful Ceahlăului.

Câte odată, când umbrele amurgului coborau ceva din taina văzduhurilor ; și orașul, cu nenumaratele sale turnuri, se zugrăvea, negru, pe zarea de jaratec, — Stupcanu, răzemat de ușorul ferestrii, cu capul răsturnat pe spate, cu o răsfrângere aurie pe fruntea lucie, — începea a murmură, cu ochii închiși, o poezie de Eminescu.

Mă deprinsesem cu el ; și când era în oraș, parcă-mi lipseă ceva.

Totdeauna, știam, că o să-l văd la vremea mesei ; căci dela masă nu lipseă nici odată. Cu mirare, văzui, într'o sară, că nu vine la masă. Și dintr'odată mi se așternu peste suflet o umbră tristă, ca umbra singuratică o unui turn peste oglinda unei ape. După masă, mă suii în dormitor, cu aceeași umbră tainică în suflet.

Afară se pornise vânt ; în grădină, copacii, își făceau semne ; se amenințau cu brațele lor de ramuri, subt cerul de tragedie.

Aprinsei lampa, mă așezai în pat, și deschisei o carte. Dar nu putui citi.

Și, deodată, începui a mă gândi la prietenul meu ; la întâiul meu prieten, pe care-l iubeam ca pe un frate. Mă întrebam : «Unde-o

fi pe vremea asta, oare? Niciodată nu lipseşte sara».

Şi simţii o nelinişte tulbure, — o nelinişte de-a căreea pricină, nu-mi puteam da seama.

Trecù o zi, trecură două, trecù a treia zi, — şi nu s'arătă. Trecù o săptămână, trecù ş'a doua; şi, într'o noapte, târziu, în aţipeala care mă cuprinsese c'o carte-în mână, mi se părù că e cineva în dormitor.

Deschisei ochii: pe patul lui Stupcanu stà, în lumina gălbue a lămpii, un necunoscut, cu hainele rupte şi pline de glod, cu părul în neregulă, cu faţa osoasă, tăeată de brazde adânci, — stà cu bărbia răzemată în podul palmelor, cu degetele răşchirate pe obrajii neraşi; şi mă priveà, ţintă, cu nişte ochi mari, de foc.

Şi cum stà așa, neclintit; deodată începù să murmure, încet, cuvinte pe care nu le înţelegeam, — păreà, în liniştea adâncă, murmurul unei rugăciuni, care curgeà, de undeva, de sus.

Ca într'un fulger, dintr'o mlădiere a glasului, îl cunoscui.

Erà el, umbra această încovoiată, cu o-

chii de foc. Și-l priveam înmărmurit, cu sufletul înghețat.

Glasu-i amuți. Tăcerea se întinse asemenea unui pustiu, într'o noapte fără lună și fără stele. Și deodată tresăriră șoapte :

«Ce frumoasă ești !»

Apoi mai tare, cu o întorsătură de rugămintă umilită :

«Nu fii rea, nu mă alungă... Lasă-mă, să stau aici, la picioarele tale...»

Și începù a murmurà :

«Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump ;
Și fața mea în lacrimi, pe fața ta s'o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o 'nnec,
Și mâna friguroasă, s'o încălzesc la sin ;
Aproape — mai aproape, pe inima'mi s'o țin..»

A mai stat în Institut câteva zile ; până a venit directorul dela moșie.

Rătăceà toată ziua prin ganguri, prin clase, prin dormitoare, prin grădină, în hainele lui rupte și pline de glod. Uneori, îi izvoră de undeva murmurul de rugăciune, ca din văzduhuri. Câte odată, nu rosteà nici o

vorbă ceasuri întregi, — stă într'un ungher, neclintit, cu capu-în piept, cu ochii ca doi licurici.

Dormeà întotdeauna afară, în grădină, pe o bancă ; și când erà lună și geamurile luceau ca de argint, îl vedeam apropiindu-se în vârful degetelor, de o fereastră. Și stă acolo ceasuri, răzemat de trunchiul unui salcâm, și trimeteà sărutări, șoptind ceva neânțeles.

Și când s'a întors directorul dela moșie, la trimis la spital.

Ca un copil, s'a lasat să-l sue servitorul în trăsura cu poclitul ridicat. Și când a plecat, prin cernerea mărunță de toamnă, a ridicat ochii spre mine : și parcă și-a luat ramas bun, parcă m'a cunoscut o clipă.

În zilele în cari erà voe de văzut bolnavii, vindeam o carte la un anticar bătrân, — care, înainte de a scoate banii, îi numară toate filele, — luam un pachet de țigări ; și mă duceam la spital, să-l văd.

Înteram pe subt turnul dărămat și înnegrit de vreme. În fund, lângă biserică, se înnalță casa mohorâtă a spitalului, cu ferestrele boltite și zăbrelite, mpresurate cu ziduri de ce-

tate. Sunam, se deschideà o ferestruică în portița ferecată, de stejar; și răsăreà o față întunecată. Apoi auzeam sunând niște chei; auzeam zăvorul scrâșnind; și portița se deschideà, cu un țipăt de durere în țîținele ruginite.

De câte ori intram în ograda aceea, în care rătăceau ca niște vedenii, bolnavii în halaturi: o mână nevăzută, deschideà parcă' o fereastră în sufletul meu și lasă să năvălească vântul toamnei.

Toamna din ograda spitalului, îmi păreà mai mâhnită ca toamna de dincolo de ziduri.

Acolo castanii își cerneau frunzele arămii, c'o mâhnire de ființi vii.

Pe Stupcanu, niciodată nu-l găseam pe afară; stă toată ziua închis, în întunericul chiliei lui.

Ca să ajung la dânsul, trebuià să trec printr'un gang lung, cu lespezi de piatră; în care, întotdeauna, vedeam plimbându-se o femeie înaltă, cu părul despletit: rătăceà ca o nălucă, în halatul ei alb; și, din când în când, ridicà pumnii strânși și izbucneà într'un răs ascuțit, cu fața către noaptea bol-

ților — într'un răs tăios, care îmi încrețea carnea pe trup.

Pe Stupcanu îl găseam veșnic în fundul chiliei lui albe, în umbră, pe un scaun ; neclintit, cu cotul drept răzemat de masă, cu capu'n palmă.

Când mă vedeà, i se luminà o clipă fața și îmi întindeà o mână osoasă, mai mare ca-înainte, parcă, și rece ca o mână de mort.

Când scoteam pachetul de țigări, mi-l smulgeà, cu o tresărire, cu o bucurie salbatică.

Apoi iar rămâneà, neclintit, cu capul proptit în palmă, cu ochii, înflăcârați în gol, — și pareà c'a uitat, că-i cineva lângă el.

De undeva, dintr'o chilie departată, izvorà un murmur perdut. În gang răsuna pașii femeii cu părul despletit ; și, când treceà pe lângă ușa, îi fulgerà prin șira spinării, o săgeată de gheață ; și-mi răsăreau mânilor ei osoase, cu degetile lungi, rășchirate, cari căutau, parcă, veșnic, un gât, să-l zugrume.

Adeseaori, s'așterneau tăceri de moarte, ca niște iezere de întuneric ; și, deodată, de undeva de sus, izbucneà un țipăt de

femeie, — un țipăt de durere și de spaimă, care îmi trezeă în adâncurile sufletului, ca un ecou, un alt țipăt : țipătul de demult al mamei.

Și stam așa, ceasuri, în fața întâiului meu prieten — stam cu inima înghețată, ca în fața unei prăpăstii.

VIII

După vacanție, Institutul își începù viața lui obișnuită.

Aceeși larmă în recreații, aceleași glume, aceleași umbre de păseri fantastice se zugrăveau noaptea pe cer, în privazul aceleeași ferestre. Și eu simțeam acelaș dezgust, aceeaș silă ; și stam închis în chilia gândurilor mele amare. Eram acum în clasa VII ; dar îmi ziceam cu dezgust : «La ce bun, că isprăvesc ?»

Acasă nu mă mai duceam acum nicio dată ; fiindcă, într'o Duminică, intrând în odaia tatei, am zărit o femeie tânără, strecurându-se în încăperea de alături, într'un freamăt speriat de fuste.

Când eșeam, câte odată, Dumineca, o luam spre grădina Copoului. Mi se părea, uneori, că cineva și-a aplecat ochii spre ghețele mele rupte ; ș'atunci simțeam, că-mi năvălește tot sângele în obraji. Când plouă, îmi pătrundeă apa prin spărturile tălpilor ; dar nu mă duceam acasă să cer bani, să-mi cumpăr botine : și'mi dădeam lămurit sama, că n'ași fi putut să-i cer bani tatei ; chiar dacă ași fi ramas desculț.

Într'o zi, veni portarul și îmi spuse că mă chiamă directorul. Pornii mirat spre cancelarie, întrebându-mă : «De ce m'o fi chemând?» — căci nu mai mă chemase nici odată.

Îl găsii plimbându-se dela birou la fereastră, c'o mână la spate și cu cealaltă mângâindu-și favorițele, ca de obicei. Când mă văzù, se opri în mijlocul cancelariei. Își toarse, întâiu, dintr'o favoriță, un fir nevăzut ; apoi din cealaltă. Și, tremurându-și pleoapele, îmi zise :

«Te-am chemat, băițaș, să-ți spun, că nu te mai pot țineă în școală. I-am scris de mai multe ori, nu odată, tată-tu, să-mi plătească ; și văd că nici nu-mi face cinstea să-mi răs-

pundă... Înțelegi, că eu de *pomană* nu te pot ținea — nu-i așa?»

Când a rostit cuvântul «*pomană*», mi-a izbucnit sângele-în obraji, ca de arsura unor palme.

Am prins a clipi des din ochi, de parc' ași fi intrat, dintr'odată, dela întuneric, în lumină. Și, de câteori clipeam, din para lămpii atârinate de bagdadie, pornea un snop de raze până'n ochii mei.

Nu știu când am eșit pe poartă.

Erà noapte, cernea o burniță rece; și coboram la vale, învălit în pelerină.

Aveam simțirea limpede, că s'a isprăvit, am scapat de Internat! Răsufлам, cașicum s'ar fi prăvălit de pe pieptul meu o stană, care mă ucidea. Și pășiam, în neștire, pe trotuarele lucii; ca pe niște râuri înghețate, în cari se oglindeau, ca niște stâlpi de foc, luminile felinarelor încununate de nimburi sedefii.

Cât am rătăcit astfel, prin cântecul molcom al ploii, nu știu; dar mă pomenii, fără veste, în fața casei tatei; și, fără să-mi dau seamă, mă îndreptăi spre portiță. Atunci, pe geamul dela odaia care era odată a ma-

mei, pe storul luminat, trecu umbra unei femei ; și rămăsei pironit, cu gura cascătă ca de arsura unor friguri. Și, dintr'odată, ca un vifor de foc, îmi năvăli în inimă o pornire de ură aprigă, care îmi încleștă pumnii. Și, ca un fulger, îmi sclipi gândul să mă prăbușesc în casă, să-mi încleștez mâna în gâtlejul ei ; și să-l strâng, să-l strâng cu sete, — să-l strâng până când îl voi simți cum înghiață.

Trecu cineva. Mi se părù că se uită bănuitor la mine. Și începui a alerga prin noapte, pe uliți pustii, cu sufletul înghețat ; cașicum mi s'ar fi săvârșit gândul.

Cât am alergat astfel, ca un vinovat, nu știu. Deodată, din întunericul unei hudiți, de undeva, izbucni, ca un țipăt de femeie semnalul unui gardist. Îmi oprii scurt fuga ; și începui a merge, cu pași obișnuiți, pe străzi necunoscute, pline de bălți.

Luminile se stânseseră pretutindeni ; și geamurile negre aveau o lucire rece, de ochi morți.

N'auziam nicăeri nici un pas, nici un glas, — numai țârâitul ploii.

Cum rătăceam astfel, auzii niște țipete cu

îmlădieri de cântec. În capătul uliței, rumeneà un geam ; și, o dungă de lumină, tăia pulberea ploii, ca o trâmbă de ceață.

Atunci crescù în mine dorința să văd lume, lumină, s'aud glasuri, — ș'am intrat.

În fumul care pluteà ca o negură deasă sub tavanul scund și înnegrit, țipă ascuțit o femeie văpsită, cu pieptul și brațele goale. Pe la mese fumau și beau muncitori cu ochii tulburi, într'o larmă cumplită, închegată din strigăte de mânie parcă.

Mă strecurăi într'un ungher, unde zărișem o masă goală ; și mă așezai acolo, în umbră.

Mă simțeam pătruns până la oase de ploae ; îmi simțiam picioarele ude în ghetele sparte ; pelerina de ștofă, răzbită de apă, îmi apasă umerii, ca niște falduri de piatră ; Și, deodată, mă cuprinse o sfârșeală mare, cașicum mi-aș fi deschis o vână ș'ași fi început a mă cufundà, pe nesimțite, în genunea morții. Mă simțeam așa de slab ; că, dacă mi-ar fi lucit deasupra, fulgerul unui cuțit, n'ași fi avut putere să dau un țipăt, să mișc un deget — ași fi închis ochii, ș'ași fi așteptat, neclintit, lovitura.

Cât am stat astfel, cu mintea înghițită, de noaptea, în care nu licărea un gând? Și cum de-am putut adormi în larma și țipetele răgușite din cafeneaua aceea murdară?

Când simții, că mă sguidue cineva, și deschisei ochii: încăperea scundă, cu pereții afumați, cu mesele ude, cu podelile pline de mazăgă, era goală. Un chelner stângea lămpile somnoroase, împăeanjenite de fum. Prin ferestre intră o lumină leșietică; o lumină umedă parcă; și chelnerul care mă trezise se răstii:

«E ziuă; închidem, vă rog...»

Mă ridicăi cu oasele înțepenite, cu o durere de om bolnav în tot trupul îmbătrânit parcă, — și eșii.

Când m'a răzbit foamea, mi-am adus aminte, că am, în buzunar, o carte, — un roman, — am pipăit-o și m'am dus cu ea la anticarul la care mai vândusem și alte cărți. Dânsul, și-a pus ochelarii, a luat cartea, a învărtit-o pe-o față și pe alta, mi-a aratat, cu'n deget, îngălbenit de tutun, că coperta lipsește, că o filă e desprinsă, că alta e îndoită; mi-a aratat un picuș de cerneală la un colț, a numarat, ca de obicei, foile;

și, pe urmă, a vârât mâna în buzunarul jiletcei murdare și mi-a întins o băncuță ștearsă. La o pitărie, miroseà a pâne caldă. Am intrat, cu o bucată de pâne, în Grădina Primăriei, pustie la ceasurile acelea; și acolo, pe o bancă, în soare, am mâncat pânea, care abureà încă, — c'o foame de câne fără stăpân; de câne alungat de pretutindeni cu pietre.

Am trăit cinci zile numai cu pâne. Ziua piroteam în grădină, pe-o bancă. Noaptea îmi începeam rătăcirile, zdrobit de oboseală, flămând, ferindu-mă de gardiști ca un hoț, căutându-mi undeva un culcuș.

Într'o noapte, rătăcind astfel, ajunsei la gară. Ușa erà deschisă. O lampă ardeà singuratică, cu o lumină gălbue, bolnavă, ostenită, gata, parcă, să se stângă; și se răsfrângeà în luciul de jos al asfaltului, ca într'o apă neagră. În colo, sala erà pierdută în întuneric, și undeva țârâia, încet, un greer, care păreà că-și chiamă, cu frică, tovarășul.

Am intrat în vârful degetelor, am găsit ușa dela o sală de așteptare deschisă, m'am strecurat înlăuntru, în întunec; și m'am ghemuit pe o canapea, înfășurat în pelerină.

Prin ferestrele mari cât niște uși, se vedeà, în preajma peronului, câteva vagoane ; o mașină se lămurea ca un monstru adormit. Și, dincolo de vagoane, în noaptea umedă de toamnă, o lumină verde, părea un licuriciu.

Mă învălui o căldură molcomă ca o mângâere ; adormii, și mă trezii când începù freamătul gărei.

A doua noapte, însă, pe când mă coboram spre gară, ca să mă strecor unde dormisem noaptea trecută, m'a oprit un gardist, spunându-mi, că e poruncă să se aresteze, dela ceasurile douăsprezece în sus, toți elevii cari vor fi găsiți singuri pe stradă.

I-am spus, că, deși sunt în uniformă, nu mai fac parte din școală :

«Se poate ; da'eu trebuie să-mi fac datoria. Poftiți, vă rog, la comisie.»

Nu departe, se vedeà o fereastră luminată :

«Aici, vă rog,» făcù gardistul, bocănind după mine cu cizmele de iuft.

Și urcând niște scări de piatră, intrarăm într'o odaie joasă, în care ardea o lampă micșorată, și miroseà a tutun și a hârtie veche.

Din fund, de pe o canapea, se ridică un cap zbârlit; și un glas somnoros mormăi, răstit:

«Ce-i, mă?

— L'am găsit, să trăiți, pe dumnealui vagabondând pe stradă, grăi gardistul, ducând grăbit dreapta la cozoroc și lipindu-și militărește călcâile.

— Vă rog, îmi dați voe, începui eu.

— Du-l alătura,» mormăi acelaș glas; și capul buhos se făcù nevăzut îndărătul mesei, în întunericul ce plutea deasupra canapelei.

Gardistul pași în vârful cismelor, legănându-se la dreapta și la stânga, deschise o ușă, îmi făcù semn să intru; și, cum trecui pragul, auzii răsucindu-se cheea și depărtându-i-se pașii.

În odaia în care mă dusesese, ardea, animată într'un părete, o lampă afumată, cu flacara ascunsă; strecurând, prin grătarul mașinei, fășii galbene de lumină, cari cădeau pe-o masă plină cu registre colbăite, vrâstându-le.

Și aici plutea acelaș miros greu de tutun și de catastifuri mucigăite. Mă așezai pe un scaun și-mi răzemai capu'n palme. Stătui așa

câtăva vreme, ascultându-mi țiuitul nesfârșit din urechi, fără nici un gând. Și când simții, că nu mi-i îndămână pe scaun, căutai cu ochii un loc, unde să mă ghemuesc ; și privirile mi se opriră asupra mesei încărcate cu condici. Mă ridicai, cu încheiturile amorțite, îmi făcui, din câteva catastifuri, căpătâi ; și, mă suii pe masă, și mă culcai cu fața în sus, cu o durere ascuțită prin oase.

Numai horăitul de alătura, răsună în liniștea ce mă împresura. Și eu stam acolo, întins pe masă, cu fața spre bagdadia confundată în întuneric, fără nici un gând ; cașicum s'ar fi stâns lumina sufletului în mine.

Și numai o simțire de istovire a întregei mele ființi, până în cele mai tainice adâncuri ale ei ; mai ardeà în întunericul din mine ca o luminiță saracă.

Și cum stam așa, cu fața 'n sus, ca un mort ; de la o vreme, mi se părù că simt ceva pe mine — ceva ca un mers mărunț, grăbit, de gânkanie, — și, deodată, răsări, pe peptul meu, un șoricel cenușiu ; și, oprindu-se, îmi părù că mă privește cu ochișorii lui negri. Și eu mă uitam la el fără nici o

tresărire în suflet, cașicum m'ar fi înghețat pe veci o suflare venită din împărățiile morții.

Și când, după o clipă, se auzi o trosnitură ușoară, șoarecele se făcù nevăzut,

Iar târziu, când somnul mi-a lipit genele, am visat, că de pretutindeni izvorau șoareci cenușii, și, suindu-se pe masă, prindeau a-mi umblă zoriți pe mâni, pe picioare, pe piept, pe față, privindu-mă cu ochisorii lor lucitori. Apoi, mi s'a părut că aud niște țipete de durere, niște gemete înnăbușite, cari veneau, ca de undeva de supt pământ, — și șoarecii s'au făcut nevăzuți.

Adouazi, a mers cu mine un agent la școală, și s'a încredințat, că, într'adevăr, nu mai sânt elevul Institutului «Asociația profesorilor».

Noaptea a treia, m'am strecurat în grădina Copoului. Ca un codru, mă împresurau copacii uriași ai grădinei lui Mihalache Sturza.

Noaptea se lasase rece, umplând-o de taină; și eu mă ghemuisem pe o bancă din fund, înfășurat în pelerină.

Câteodată, un fâșiit, un zgomot ciudat, mă facea să tresar. Când se ridică o undă de vânt, copacii păreau, că se trezesc și încep să șoptească, cuprinși de teamă. Când vântul bătea mai tare, copacii tresăreau; și șoapte, pline de spaimă, alergau pretutindeni, prin întunericul de deasupra; iar jos, pe alei, frunzele fugeau ca niște gânganii cari își căutau un ascunziș. Uneori, în tăcerea adâncă ce se întindea, trosnea, undeva, o creangă, cașicum s'ar fi furișat, prin noapte, o jivină.

Și, deodată, în liniștea care se așternu, începură a cădea picături mari, rare, de ploaie, lucind ca niște bani de argint, pe băncile luminate de un felinar din stradă. Și când ploaia porni ca o cernere de alice, umplând grădina de larmă, de mii de răsunete felurite; sării în picioare și prinsei a alerga prin noaptea grădinii — prin ploaia pezișă, care mă izbea rece în față — să-mi caut un loc mai ferit. Și, dintr'odată, de după un desis, clipi o lumină; și mă pomenii, îndată, în preajma casei grădinărilor, — o bojdeucă ascunsă în perdele de ederă.

Lângă ea, se înalță un șopron; mă strecurai acolo; și, când fui la adăpost, dădui cu ochii de fereastra luminată.

În jurul unei mese albe, stătea, în lumina veselă a lămpii, toată familia. Grădinarul ținea pe genunchi un țânc creț, și povestea ceva, cu un zâmbet șiret și pufăia, dintr'o pipă lungă, cu gavanul de porțelan, sugându-și și umflându-și obrajii. Iar o femeie tânără și un bătrân cu capul chel, poleit de lumina lămpii, — nu mai puteau de râs.

Icoana aceasta, îmi trezi copilăria; și, dintr'odată, simții un dor nețarmurit de mângâierile mânilor albe, cu degetele lungi și fine, cu unghiile trandafirii, — de mângâierile mâinilor catifelate ale mamei. Și mă pomenii murmurând: «Plec la București, la mama!» Eră atâta hotărâre în întreaga mea ființă, se trezise, deodată, atâta putere în mine, că mă simțeam în stare să pornesc pe jos.

Și, ca o clipire de fulger, se lumină în mine un gând izbăvitor: «Mă duc chiar acum la școală, să-mi iau cărțile; și mânele vând și plec!»

Nici nu știu când am ajuns în grădina școlii.

Ferestrele dela clase erau deschise, ca de obicei. Am sărit ca o pisică, și cu mâinile întinse, pipăind pupitrele, ca un orb,— am ajuns la pupitrul meu, am deschis, mi-am luat cărțile, mi le-am învălit în pelerină, să nu mi le ude ploaia ; și am sărit în grădină.

Îmi venea să cânt, să strig : «Mă duc la București !»

Și când se făcù ziuă și eșii din gangul în care mă adăpostisem ; mă pomenii, că le zâmbesc tuturor ca unor cunoscuți ; gata să le strig cuvintele pe cari le strigă tot sufletul meu : «Plec la București !»

IX

În tren, îngrămădit pe-o bancă, înfășurat în pelerină, dormitam cu ochii umbriți de cozorocul chipiului tras pe frunte.

În tot trupul, în încheeturi, în oase, simțeam o durere nelămurită. Ochii îmi ardeau ; și, când îi închideam strâns, le simțeam

ferbințeala. Câteodată, mă pătrundeau înfiorări de frig, cari mă făceau să mă ghemuesc mai tare, să-mi strâng picioarele, să-mi îngrămădesc mânila la piept; uneori, îmi trecea prin trup o undă de foc.

Împrejurul meu zăream, printre geue, trupuri îngrămădite, fețe adormite, perdute ca într'o ceață, în lumina văpăii galbene, care tremură, se înlădiă, sus, în închisoarea ei de sticlă. Fereștrile îmi păreau de geamuri negre.

Când se opreă trenul; afară, în noapte, un glas rostea, scurt ca o comandă, un nume neânțeles. Cineva se trezea, se frecă la ochi cu podul palmelor, cu amândouă mânila odată; se uită nedumerit la dreapta și la stânga; și, deschizând un geam, își scoate capu-afară, și întrebă ceva cu glas somnoros.

Un altul, se trezea o clipă, ridică brațele, cu pumnii strânși, răsturnă capul pe spate; și se întindea căscând, cu ochii închiși strânși, cu gura ca o pată de întuneric; și, sprijinindu-și un picior în banca din față, își răzema capul de spatar și adormea iar.

Valul de frig umed, care năvăleă în vagon, mă făcea să-mi strâng, înfiorat, pelerina la

piept. Și din noaptea de afară, veneau glasuri nelămurite, care-mi păreau niște chemări grăbite, speriate. Și uneori, se deschidea ușa, și un călător intră horțîș, încarcat de bagaje.

Și când trenul plecà, vagoanele se ceocniau, o clipă, în răsunetele moi, dulci, felurite, ale tampoanelor.

Haosul, larma, freamătul uriaș al Bucureștilor ; lumea care se țeseà grăbită în toate părțile ; tramvaele, trăsurile, casele, lumina dimineții aceleea reci de toamnă, — toate mi se păreau fantastice ; mă împresurau ca viața unui oraș străin, pe care o văzusem, de mult zugrăvită undeva, într'o carte.

Mi se părea că trăsura merge prea încet, că de-abia se mișcă ; și-mi venia să-i strig birjarului să măie mai repede ; îmi venia să sar jos, s'alerg într'un suflet.

Când am deschis portița, lângă care susurà tainic un salcâm uscat, am simțit că-mi stă inimă, că's gata să cad. Iar când am pășit pragul casei, și mama a zburat spre mine, cu brațele deschise, rostindu-mi numele într'un țipăt, — s'a stâns lumina zilei... Când s'a

aprins iarăși, turbure ca o îngânare a zilei cu noaptea, — eram întins într'un pat, între cerșafuri albe; și 'n nări simțeam o mi-reazmă răcoroasă de oțet de trandafir.

Stam neclintit în pat, ca subt un hobot de neguri; și mama stă pe un scaun la căpătâiul meu. Pe obraji îi alunecau încet lacrimile; și-mi neteziă mâna cu mâna ei ușoară ca o adiere. Și mângâierea aceasta lină, mi se strecură prin braț ca o înfiorare caldă; și mi se revarsă în tot trupul.

Mi să păreă că stau așa, nemișcat, în pat, de ani de zile; și, că de ani, ca dintr'un izvor neseecat, îmi izvorăsc din ochii ferbinți lacrimi de fericire.

«Cum îți mai este, dragul mamei?» — și glasul ei îmi răsună ca un cântec.

Vroii să răspund:

«Mi-i bine; mi-i tare bine-acù...»

Dar n'aveam putere. Zâmbeam numai, ca într'un vis; și-mi plecam genele ude, în semn că mi-e bine.

Și parcă mă simțeam iar mic, ca în iarna de demult, în care am fost bolnav.

Din când în când, auzeam, în stradă, un huruit greu, ca de tren; și, ca de un cu-

tremur, zbârnâeau geamurile. Auzeam un clopot, un șuerat ușurel ; și un sunet moale, leneș, de copite. Se înnalțau strigăte ciudate ; unele depărtate ; altele mai apropiate ; unele izbucneau subt geamuri chiar.

Simțeam, nelămurit, că, împrejurul meu, curgea o viață străină ; și mă întrebam : unde sânt ?

Uneori, mi se părea, că lunec molcom pe o apă. Și, cum stam așa, cu ochii închiși, ca adormit, auzii ușa scârțind încet ; scâncind ca un copil ; și simții că cineva se apropie în vârful degetelor. Mă uitai printre gene, și văzui un necunscut ; îl auzii șoptind :

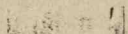

«Doarme ?

— Doarme,» răspunse încetinel mama, cu un deget pe gură.

Atunci se aprinse, izbucni în mine o lumină de fulger, și pricepui unde sânt. Îmi amintii de plecarea mea din Institut, de rătăcirile mele, de venirea mea la București, la mama, — de tot.

Simțeam acù ațintiți asupra mea și alți ochi ; și, uitându-mă printre gene, îi văzui pe-amândoi privindu-mă cu capetele înge-

mănate, cu acelaș zâmbet de vis, cu aceiași ochi calzi.

Și mama își depărtă capul ; și-l privi, o clipă, pe cel care îmi era străin. Apoi, își coborâ ochii asupra mea ; și iar și-i ridică spre dânsul.

Și deodată mâinile li se căutără, se strânseseră, — și amândoi se priviră adânc în ochi, zâmbindu-și fericiți.

În mine tresări ceva. Și, dintr'odată, îmi izvorâ o icoană veche, care nu se mai trezise, până acuma niciodată din întunericul în care dormea — o icoană de demult, din copilărie :

Mama, pe o bancă, într'o grădină, cu străinul care mă privea. Eu, alergând cu un cerc. Și când m'am întors, într'un suflet, la ei ; mama s'a uitat, cu o privire certătoare, la mine, — și apoi la aceeaș față, mai tânără atunci. Și ochii mei neștiutori, de copil, au văzut aceeași privire de o clipă, ochi în ochi, — aceeași privire în care sufletele se îmbrățișează, parcă : se topesc unul în altul — și acelaș zâmbet de fericire... Și toate amănuntele acestea au dormit în ființa mea ; și, după atâta amar de vreme,

dintr'odată, s'au trezit și s'au înălțat în lumină.

Îmi amintii o mulțime de amănunte: lumina care erà pe fața mamei, în zilele în care citeà o scrisoare; schimbarea care se făcea, pe dată, în toată făptură ei; cum părea, într'o clipită, întinerită și cum mă luà în brațe și mă sărutà cu furie, cu o pornire salbatică.

Și le înțelegeam acum în toată grozăvia lor; le vedeam limpede, cu o agerime de nebunie; cașicum toate puterile ființei mele ar fi năvălit, s'ar fi revarsat asupra minței.

Pricepeam acù privirile reci, de străin,— ale cui? Cum să-i zic? Ale aceluia care am crezut că mi-i tată. Înțelegeam acum de ce, tot timpul cât am fost bolnav, n'a venit, odată, să mă vadă. Mă uitam, îl priveam adânc, printre gene, pe străinul din fața mea. Și, dintr'odată, băgai de seamă, că are acelaș tic ca și mine: clipeà la fel, dintr'un ochiu, și-i tresărea obrazul ca și mie. Și mă întrebam mirat: «Acesta mi-i tată?», — și nu simțeam nici o undă de dragoste, nimic: îl priveam cu sufletul în-

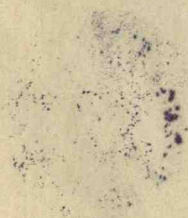
ghețat ; cașicum n'ași fi fost suflet din sufletul lui.

O priveam apoi pe mama lung ; și mi se părea, că s'a schimbat ceva în ea, că nu mai e aceeași.

Și clipă cu clipă, simțeam cum se surpă ceva în mine,— și inima îmi zvâcneà, ca înspăimântată de prăpastia care mi se deschidea în suflet.

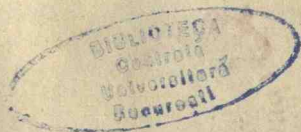
CUPRINSUL

1920
MAY 15 1920

CUPRINSUL

	Pag.
✓ Fetița Doctorului	5
✓ Gruia	25
Pânea	55
La un han, odată...	73
O umbră	89
Diamantul	99
Santinela dela No. 6	113
Cucoana Sultana	125
Nicoară	133
Barcagiul	141
Vișinele	165
Strămoșul	175
Neguri	191

Cărți apărute în Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva“

AUTORII CLASICI:

Aleksandri V. — Poezii populare ale Românilor	1.50
— Poezii	1.50
— Proză	2.—
— Teatru I	1.50
— Teatru II	2.—
— Teatru III	2.—
— Teatru IV	1.50
— Teatru V	1.50
Alexandrescu Gr. — Versuri și proză	1.50
Bălcescu N. — <i>Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul</i>	2.—
Beldiceanu N. — Poezii	1.50
Bolintineanu D. — Poezii	1.50
Creangă Ion. — Opere complete	2.—
Eminescu M. — Scrieri politice și literare	2.—
— Literatură populară	2.—
— Poezii postume	1.50
— Geniu pustiu	2.—
— Lumină de lună (Poezii)	2.—
Filimon N. — Ciocoi vechi și noi	1.50
Fillipescu N. — Discursuri politice	3.—
Ghica Ion. — Opere complete, 4 volume, fiecare à	2.—
Ispirescu P. — Legende sau basmele Românilor	1.50
— Poveștile unchișului sfătos	1.50
Katargiu B. — Discursuri parlamentare	3.—
Kogălniceanu M. — Scrisori	2.—
Maiorescu Titu — Critice vol. I	2.—
— Vol. II	2.—
— Vol. III	2.—
Negruzzi C. — Opere complete, proză	1.50
— Poezii	1.50
— Teatru	1.50
Nicolescu N., Cârlova V., Stamati C. — Opere complete, poezii și proză	1.50
Odobescu Al. — Opere complete. vol. I	2.—
— „ „ „ vol. II	1.50
— „ „ „ vol. III	1.50
Anton Pann. — Povestea vorbei	1.50
Russo Al. — Opere complete	1.50

Memoriale

O VORBĂ CĂTRĂ CITITORI

Astăzi se poate vorbi fără sfiiciune că avem cu adevărat o literatură bogată, variată ca genuri, atrăgătoare și originale ca conținut. Cu greu ne-am putea închipui o astfel de rodnicie fără sprijinul plin de încredere și avânt al **Institutului de arte grafice și editură „Minerva“**, care a editat și editează cu înțeleaptă prevedere, tot ce poate ajuta «creșterea limbei românești».

A fost fericită ideea de a tipări pentru marele public, în volume mult coprinzătoare, și eftine întreaga comoară de **Autori Clasici**, astăzi în toate mâinile, spre cel mai mare bine al nostru al tuturor.

Tot așa de fericită a fost ideea de a încuraja pe scriitorii care vin, tipărind cea mai bogată colecție de **Autori Moderni**, care vor fi modelele de mâine, colecție care a fost primită cu aceiaș largă bună voință din partea publicului cititor.

Iar ca o încoronare a muncii sale, acelaș institut cultural, tipărește încă cele două publicațiuni populare, una **Biblioteca „Minervei“** a 30 bani, în care se dau lucruri originale și traduceri de cel mai mare folos cultural și educativ, și alta **Biblioteca Teatrului**, tot așa de eftină, dar de o valoare specială așa de însemnată, că nu se poate prevedea întinderea rezultatelor bune ce le vom avea ca națiune de pe urma acestei publicații!